

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Förvillelser

Author: Hjalmar Söderberg

Release date: June 19, 2007 [eBook #21862]

Language: Swedish

Credits: Produced by Louise Hope and The Online Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK FÖRVILLELSER ***

Hjalmar Söderberg

Förvillelser

Albert Bonniers Förlag

www.albertbonniersforlag.se

ISBN 91-0-057937-8
© Hjalmar Söderbergs rättssinnehavare 1895
Första utgåva 1895
Delfinserien 1963
Andra utgåvan 2002
Printed in Denmark
Nørhaven Paperback A/S
Viborg 2002

I

5

En ung herre i mörkblå vårrock och röda handskar kom ut ur en butik vid Arsenalsgatan. Handskarna voro alldeles nya, han hade just köpt dem i butiken.

Han var helt ung, knappast tjugu år.

Det var en av de sista dagarna i april, en orolig dag med hafsblå himmel och stora seglande molnflockar, en nyckfullt leende dag med sol och mulet i hastig växling och med skarpa vindilar österifrån, från skären, från havet. Klockorna i Jakob sjöngo och dånade, det var en gammal diktare som begrovs.

— Se Tomas, god dag, i nya röda handskar... Jag gratulerar dig till din medikofil, jag såg det i tidningen i går. Vad har du haft för dig på sista tiden, jag har inte sett dig på flera dar...

Det var Johannes Hall, en högväxt, mörklagd ung man, sex eller sju år äldre än Tomas Weber. Han hade icke någon egentlig sysselsättning, men det behövde han heller icke, ty han hade för en tid sedan helt oförmodat fått ett rätt betydligt arv.

— Jo, jag sökte dig både i går och i förrgår, men du var inte hemma, som vanligt... Kom nu, så gå vi ner på Oriental och fira min examen med en flaska rhenvin.

— Ja, varför inte...

Gatorna vimlade av människor. Det var en av de första vårdagarna, ty våren hade kommit sent. Vid vartannat steg mötte man en svartmuskig och godmodigt leende ballongförsäljare med sitt färglysande knippe av gummiblåsor, fyllda med gas. Mitt på trottoaren vid Karl XII:s torg stod en

6

grupp av gapande barn och halvvuxna gossar med näsorna i vädret och ögonen riktade mot en röd prick i den blå rymden — en lösskuren ballong, som seglade bort över taken.

Tomas gick och smålog för sig själv.

— Du ser upprymd ut i dag, anmärkte Hall, har det hänt dig något?

— Nej, jo... Jag såg en flicka nyss, i handsbutikken därborta... Hon hade så rädda, rödbruna ögon.

— Jaså hon, ja hon är mycket bra. Jag har också köpt handskar där ett par gånger. Båda gångerna blev jag kär i henne och föresatte mig att göra någonting åt saken, men sedan glömde jag bort det.

De hade kommit ut på Blasieholmshamnen. Skärgårdsbåtarna vid kajen hade röda färgklattar, som lyste i solen. Strömmen låg bred och blå och tom; sjöfarten hade ännu icke kommit riktigt i gång för året.

— Hur gammal tror du att hon är?

— Jag vet inte. Tjuguet, tjugutvå år.

Det var tomt på kafé Oriental. Som bleka skuggor gled upp passarna av och an i korridorernas skymning.

Hall kastade sig halvliggande på en av de breda, låga sofforna, vilkas brokiga österländska vävnader gävo rummen deras prägel av haremsgemak. Tomas Weber tog plats i en karmstol av flätad halm.

Solljuset strömmade in i en bred, guldgul flod genom fönstrets mångfärgade glas med dess gula liljor och röda tulpaner.

Tystnaden drömde under taklisternas arabesker.

— Har du något att röka? frågade Tomas.

Hall tog upp sitt cigarrettfodral.

Vinet kom in. Man såg på vippningen av kyparens frackskört, att det var någonting mycket dyrt. Tomas hade fått en del pengar av sin far med anledning av sin examen, och han hade ingen högre önskan än att göra slut på dem.

Tomas Weber hade ett öppet ansikte med blå ögon och ljusbrunt, bakåtstruket hår. Den rätt stora och likväl fint skurna munnen uttryckte ett kraftigt begär att taga för sig av vad livet kunde bjuda. Han var spensligt byggd och något under medellängd.

— Vet du vad, Hall — jag träffade Märta Brehm i går afton, hos Mortimers. Vi talade med varandra nästan hela kvällen om något som jag nu har glömt. Hur kan man glömma något sådant? Hon hade en vit ros i bröstet.

Hall smålog.

— Så, är hon ännu din stora passion? Det har hon nu varit i nära ett halvt år.

— Ja, och jag är rädd att hon kommer att vara det ända till årets slut.

Hall nickade tankspritt gillande. Han hade ett gråhyat, något ärrigt ansikte med en smal, mörk mustasch, och han såg flera år äldre ut än han var. Näsan var skarp, och de stora bruna ögonen hade en flackande blick.

— Jag hoppas att jag får henne till bords vid Arvidsons middag i nästa vecka, fortsatte Tomas. Du kommer väl också med?

— Jag tror det.

Hall hade blivit införd i konsul Arvidsons hus av konsulns äldste son, med vilken han var nära vän. Eljest hade han föga familjeförbindelser i Stockholm. Han var född i Bryssel av en svensk dam, som efter ett par år återvände till Sverige, sedan hon först inackorderat barnet hos en välbärgad hantverkare och hans hustru, som var född svenska. Vid tolv års ålder rymde han från sina fosterföräldrar, och på många år var det ingen som visste hur, var eller om han levde. Slutligen återfann man honom oförmodat som skådespelare vid en liten svensk landsortstrupp, och ett par år senare dog modern efter att först ha testamenterat honom sin förmögenhet.

Han hade fått många vänner och syntes överallt. När Tomas frågade honom, vad han fördrev sin tid med, brukade han svara:

— Jag skriver på ett drama. När det blir färdigt en gång, skall jag hyra ett band och resa omkring och spela det.

En ruta stod öppen. Den salta vårluften spelade in och spände ut röken från cigaretterna till ett luftigt nät, vars slingrande och sköra maskor lyste i solstrimman med nästan kejsarblå färg. Därute glittrade det över vågskvalpet på Strömmen, så att det nästan gjorde ont i ögonen.

Rhenvinet tindrade i glaset.

— Det är sant, inföll Hall, du kan gärna gå med på operan i kväll. Jag köpte ett par biljetter åt mig och Jean Arvidson, men han blev hindrad. Går du med?

— Ja gärna.

— Nå, det var bra.

Hall tömde sitt glas långsamt och fyllde det på nytt. Med ens reste han sig hastigt.

— Jag tror att jag är tvungen att gå nu, jag skall träffa en bekant klockan tre. Nå, vi träffas i kväll alltså...

— Ja, du är väl hemma vid sjutiden, jag kommer upp till dig.

Tomas blev sittande en god stund ännu, tung i huvudet av vårluften och av vinet. Han hade ånyo kommit att tänka på den unga flickan i handsbutik. Medan hon hjälpte honom att draga på handskarna, hade hon ett par gånger betraktat honom förstulet, då hon trodde att han icke märkte det.

10

Klockorna i Jakob sjöngo och dånade alltjämt. Från Operabyggnaden ljödo hammarslag och grundläggarsång. Tomas drev omkring i människoströmmen, sorglös och utan mål.

På Fredsgatan köpte han en knippa violer av en liten nigande och leende flicka. Därefter gick han in till Holländaren och köpte en stor, mahognybrun cigarr.

Vart han vände sig såg han bekanta ansikten; alla människor voro ute. Om han ändå kunde möta Märta Brehm... Naturligtvis måste också hon vara ute en sådan dag som denna, det var ju omöjligt att sitta inne. Vart skulle han gå för att träffa henne? Gatorna voro tomma, när icke hon gick fram över dem.

Och så erinrade han sig med ens, att hon nu troligen hade någon ny vårdräkt, som han ännu icke sett. Han kanske redan hade mött henne och icke känt igen henne...

Vid Röda bodarna mötte han sin far i ivrigt samtal med en liberal politiker. Professor Weber besvarade tankspritt sin sons hälsning med samma artighet som om han varit en främmande herre.

11

Ute på Mälaren gick sjön grön och vit. En roslagsskuta med lappade segel styrde för full medvind ut ur hamnen. I aktern satt skepparen grensle över rorkulten och styrde med bakdelen.

Tomas ämnade just gå upp till Karolinska institutet för att träffa Gustav Wannberg, den av hans studiekamrater, med vilken han oftast sällskapade, för att underrätta honom om att han var upptagen på aftonen, då han oförmodat stötte på honom i viadukten under järnvägen. Wannberg var ett par år äldre än Tomas och hade huvudet fullt av allmänmänskliga intressen. Han var denna dag vid ett mörkt lynne i anledning av den vändning valstriden i Belgien hade tagit. Tomas följde honom uppåt Vasagatan. I hörnet av Kungsgatan skildes de; Wannberg åt sina middagar i ett pensionat i närheten.

Tomas stod kvar ett ögonblick och betraktade Vasagatans egendomliga fondtapet med engelska kyrkan, en liten konstfärdigt arbetad leksakskyrka av blekröd sandsten. Tätt bakom kyrkan reser sig ett jättestort brandgult hus med blå rullgardiner för fönsterna och randat liksom i samma plan av sex mörka, smala popplar. Det hela liknar en vävnad utan perspektiv, en flat kuliss, uppställd på lek tvärs över gatan, och med det sällsamma japonaiserie i färger och konturer, som genom sin släktskap med bilderbokens naivt färglagda träsnitt tidigt frestar barnets inbillning, när det vid sin moders hand gör de första vandringarna på fädernestadens gator, och som någon gång efter många år går igen i dess drömmar om natten.

12

En spårvagn förde honom tillbaka till stadens centrum.

Middagstimmens ström av promenerande svälde ut över gator och torg. Tomas stannade tveksam utanför fönstret till den handsbutik, som han hade besökt ett par timmar tidigare. Om han skulle köpa ännu ett par handskar? De gå ju alltid åt så småningom.

Han mottog knuff på knuff av brådskande människor, som längtade efter sin middag, och för vilka han stod i vägen. Han beredde sig just att stiga in, då i samma ögonblick kungen gick förbi i sällskap med general Kurck och överhovjägmästaren. Vårsolen glittrade och lekte i hans skägg. Tomas tryckte sig vördnadsfullt tätt intill väggen med hatten i hand och steg därefter in i butiken.

Butiken stod tom. Det var skumt därinne, och Tomas var bländad av soldagern från gatan. En äldre dam stack fram huvudet bakom en grön gardin och ropade därefter dämpat åt ett inre rum:

— Ellen! Kommer Ellen?

Den unga flickan kom raskt ut.

— Jag skall be om ett par röda handskar, n:r 8.

Hon kände tydligen genast igen honom. Hennes ansikte uttryckte först förvåning; därefter rodnade hon skarpt.

Hon var tämligen kraftigt byggd, men hade spensliga armar och smal hals. Håret var tjockt, glänsande, mörkt; de rödbruna ögonen hade en skygg blick. Hon var icke synnerligt väl klädd. På vänstra sidan av halsen hade hon en fin rispa, som om en kattunge nyss hade rivit henne. En liten ljusröd bloddroppe sipprade långsamt fram.

13

14

II

Tomas drack som vanligt kaffe i sitt rum efter middagen. Till kaffet rökte han sin holländska cigarr. Hans rum var tämligen litet och möblerat med några av de nötta och gammalmodiga möblerna från de första åren av hans föräldrars äktenskap. Fönstret låg mot väster, och solen föll rätt in i rummet; den led mot nedgång och hade redan en kopparsprängd skiftning. På den

motsatta väggen rörde sig skuggan av en långsamt svängande skorstensflöjel från taket mitt emot.

Modern gick omkring och ordnade något ute i matsalen. Ett par minuter blev hon stående i dörren till Tomas rum och betraktade honom med sin ljusa blick.

— Kommer du hem efter teatern i kväll, Tomas?

— Jag vet inte. Det kan hända att vi går ut och äter något.

Det blev ett ögonblicks skymning i rummet. Ett tjockt rökmoln från en fabrikkorsten drevs av vinden förbi fönstret.

— Säg, Tomas — är det riktigt bra att du är så mycket tillsammans med Johannes Hall?

Tomas blåste ut röken från sin cigarr genom näsan.

— Kära mamma, jag bör väl vara gammal nog att kunna välja mina vänner själv.

— Ja, ja, du bör väl det...

Hon gick tillbaka ut i salen. Tomas hörde henne ta ett tag med dammhandduken över tangenterna på pianot.

Tomas tänkte på Märta Brehm. Han behövde endast sluta ögonen för att känna hennes mjuka flickgestalt glida in i rummet, sjunka ned på soffan vid hans sida och linda armarna om hans hals. Om några år skulle han vara en berömd läkare med en tjugutusen kronor om året; men han kunde mycket väl gifta sig redan när han hade fyra eller fem tusen. Vilka kvällar i skymningen, helst på vintern, då snön yrde kring gathörnen! Han vågade icke ens tänka på bröllopsnatten. Och vilka middagar de skulle ge... Märta skulle presidera i violett sammet. Kanhända skulle han också kasta sig in i det politiska livet, skriva tidningsartiklar, bli riksdagsman, kanske minister. Det fanns ingen paragraf i grundlagarna, som hindrade att professor Webers son kunde bli statsminister. Då kunde Wannberg också få någon plats, där hans begåvning och vyer kunde göra sig gällande. Och Hall... under vilket departement lyda teatrarna? Ecklesiastikdepartementet? Hall kunde bli ecklesiastikminister.

Klockan slog sju ute i salen. Tomas for upp ur sina drömmier, klädde sig hastigt och var just färdig att gå, då Greta, hans sjuttonåriga syster, klängde sig fast vid honom i tamburen och viskade:

— Skriver du min kria den här gången också, Tomas?

Greta var en blek, ljus flicka med spåda lemmar. Hon hade gått och läst året förut, men gick ännu i skolan.

— Vad skall den handla om?

— Om nådemedlen.

— Fy tusan, det får du skriva själv.

— Men om du skriver den åt mig, skall jag ställa till så att du får komma med på Märta Brehms flickbjudning om lördag!

— Ä, drag på trissor...

Tomas slet sig lös och sprang ner utför trapporna. Gatan låg stilla och folktom; det var en av de breda och tysta gatorna på Östermalm. Med ens varseblev han sin fars solida ryggtafva några steg framför sig; han hade alltså gått ut strax före Tomas.

Tomas gick fatt fadern och följde honom till nästa hörn.

— Vart skall pappa gå?

— Jag skall gå på en bolagsstämma. Och sedan är det ett litet spelparti hos Karlbergs.

Hall bebodde en dubblett vid Kommendörsgatan. Det yttre rummet var mycket stort, med tre fönster, och tämligen glest möblerat. På skrivbordet låg alltid ett ark rent, vitt papper och en omsorgsfullt formerad blyertspenna.

Hall låg på soffan, färdigklädd. På en stol vid huvudgården stod en bricka med ett krus av Wynand Fockinks curaçao och två glas. Det var drucket ur båda.

Det låg en svag lukt av mysk över rummet. Ett par narcisser lågo kastade på golvet.

Hall strök sig gång på gång genom håret med ett förstrött uttryck.

— Ja, så går vi då, sade han slutligen och reste sig med någon ansträngning.

Operan hade nästan fullt hus.

Det klack till i Tomas, då han under en mellanakt upptäckte Märta Brehms fina, drömmande huvud uppe på första raden. Vem hade hon i sällskap? En liten knubbig dam med rikt, askblont hår böjde sig just fram och talade med henne, men hon höll solfjädern för ansiktet. Nu slog hon ihop den — å, fru Wenschen! Tomas Weber blev blodröd av förbittring. Fru Wenschen var icke något sällskap för Märta.

— God afton, Tomas!

Han kände en kraftig hand på sin axel.

— Nej, se Gabriel... Är din fru med?

— Ja, hon sitter därborta.

Gabriel Mortimer var en kusin till hans mor; fru Weber var född Mortimer. Han var en man på närmare fyrtio år och aktuarie i ett ämbetsverk. Han hade ett par gråblå ögon med en vilande, nästan stickande blick i ett något frostbitet ansikte med stora, markerade drag. Han var klädd i frack och svart halsduk.

18

Mortimer hade trots den stora skillnaden i ålder fattat ett slags vänskap för Tomas.

— God afton, herr aktuarie, god afton, herr Weber, fy fan vad här är hett...

Det var en något skallig herre med ett tenoraktigt utseende.

— Jag har ätit middag ute med en försäkringsdirektör och en artist, och sedan ha vi suttit i Berns, berättade han utan något försök till motivering.

Tomas såg sig om efter Hall, men han hade nyss gått ut för att röka en cigarrett.

— Jaså, svarade Mortimer vänligt intresserad. Ja, i Berns kan man ha rätt trevligt. När jag var där sist, det är inte så nyligen, sprang det en råtta över foten på mig, och två andra uppträdde på något avstånd.

Den flintskallige herrn skrattade generat. Tomas avlägsnade sig under förevändning att han skulle hälsa på fru Mortimer. Han fann henne inbegripen i ett livligt samtal med en äldre svartklädd tant angående intubikaffe, troligen med anledning av annonsen på ridån.

Tomas växlade ett par ord med henne och gick ut för att söka rätt på Hall; han fann honom på trottoaren utanför teatern. Tomas fattade hans arm, och de gingo några steg uppåt Blasieholmstorg utan att säga något. Platsen låg tom i skymningen, och kvällshimlen välvde sig kall och grönbå över deras huvuden. En och annan skugga rörde sig ljudlöst i halvmörkret invid husens murar.

19

En blek, halv vuxen flicka kom andlös ut ur en port; den slog igen efter henne med en skräll. Hon sprang flämtande förbi snett över torget. Hon gömde huvudet i händerna och snyftade högt.

— Varför grät hon?

— Ja... varför grät hon?

Hon var redan borta, försvunnen nedåt en gränd — en smal skugga, uppsugen och slukad av det djupa mörker, som sov invid Frimurarehusets svartgrå vägg.

En liten krokryggig man gick omkring och tände lyktorna, en efter en. Och högt över husets svartnande massor brann redan Venus, vårkvällens mäktiga bloss.

Man intog ånyo sina platser.

— Vem var det herr Mortimer talade med? frågade Hall.

— Det var den herre, mot vilken fru Helga Wenschen förgäves söker hålla sin äktenskapliga trohet, utvecklade Tomas lärt.

— Så, var det han...

Hall följde grosshandlar Wenschen med en blick av livligt intresse, där han med några ansträngt viga skutt försvann i parkettrappan.

20

Intubikaffet gled upp under ett dämpat förspel.

— Vem är det fru Wenschen sitter med i kväll? viskade en herre till en annan tätt bakom Tomas.

Tomas gjorde våld på sig för att icke vända sig om.

— Jag vet inte säkert, det skall vara en fröken...

Det skrällde till i orkestern. Den populära barytonisten rullade in och började sjunga så mycket han orkade, klädd i sin gredelina kofta med uddar.

Det var packat på Rydberg. Hall, Weber och Mortimer med fru och tant lyckades slutligen erövra en soffa längst inne i stora matsalen. Det yttre rummet var upptaget av ett veterinärmöte, som avslutade sina förhandlingar med en supé. En oavbruten ström av gäster och uppappare rörde sig fram och tillbaka genom salen. Man ropade, knuffades och svor mellan tänderna. Då och då hördes kraftiga hurrarop från veterinärmötet.

Jean Arvidson kom in, i frack och vit halsduk; han hade representerat firman vid en fest i handelsvärlden och var i sällskap med några herrar av kommersiellt utseende. Han kom fram och hälsade på Hall, Weber och Mortimers; han kände dem alla.

Han var påfallande blek.

— Du har varit ute och rest? sade Tomas.

— Ja, jag kommer närmast från Hamburg, fast jag ser ut som döden från Lübeck...

Hans hälsa hade varit dålig en tid.

— Nå, vi träffas väl något i morgon, sade han åt Hall och gick för att uppsöka sitt sällskap.

21

I en soffa vid den motsatta väggen satt en godsägare och ledamot av Första kammaren och skrek mitt över salen, att han ville ha en svinkotlett.

Två herrar av militäriskt snitt reste sig från ett bord i närheten för att gå; de skakade hand med Mortimer i förbigående. Det var Gabel och Grothusen. Löjtnant Gabel var lång och ljus, med kal panna och en stor, tunn kroknäsa. Hans byxor väckte nästan skandal genom sin elegans; de voro otroligt vida, grovt harlekinrutiga på snedden i svart och ljusgrått och försedda med breda svarta ränder vid sidorna. Gabriel Mortimer nöp i dem med oförställd beundran, lutade sig ned och lyfte upp ett stycke av tyget tätt under ögonen, ty han var närsynt.

— Var bor din skräddare? frågade han.

— Det talar jag inte om, svarade Gabel med ett urbant småleende, på en gång smickrad och stött. Baron Grothusen var utomordentligt ful, men han hade en mycket vacker figur.

Tomas slog i brännvinet; det var Eksjö. Han slog endast i halva glas.

Mortimer talade om prins Eugens tavlor på senaste utställningen; han var särskilt förtjust i "Det gamla slottet". Samtidigt följde han med ögonen Tomas' rörelser; så fort denne ställt ifrån sig brännvinsflaskan, fattade han den med en elegant handrörelse, och utan att göra något avbrott i den mening han nyss påbörjat slog han sitt glas så demonstrativt fullt, att det rann över.

22

En kypare snävade och föll framstupa med en stor bricka, full av glas och buteljer. Det var en helt ung gosse, han kämpade med gråten. Hovmästaren skyndade till. Han hade den stramt korrekta hållning, som betyder, att all bestraffning uppskjutes till ett lämpligare tillfälle.

Veterinärerna hurrade ånyo, denna gång i takt. Det hade hållits ett tal.

Man hade kommit till kaffet. Mortimer och Hall drucko visky, Tomas och damerna munk. Tomas hade fallit i drömmar. Han hade med ens blivit intagen av en häftig lust att skaffa sig ett par alldeles likadana byxor som Gabels. Hall stötte till honom:

— Det är ett par herrar därborta som vill skåla med dig!

Tomas vaknade upp och fattade sitt glas. Det var två av hans förra lärare, lektor Petersén och d:r Mentzer. Man utbytte den lilla hälsning med glaset, som antyder, att man tills vidare gillar varandras borgerliga vandel.

Veterinärernas lifsglädje hade nått sin höjdpunkt. Det hurrades oavbrutet, och man kunde till och med uppfatta ett och annat försök att sjunga "Ur svenska hjärtans djup".

Fru Mortimer började gäspa. Tomas kände hastigt ett styng i sitt samvete: han hade glömt att säga adjö åt modern innan han gick! Det var Gretas fel, som hade stått och pratat om sin kria.

23

Det blev folksamling mitt i salen, och sorlet tystnade för några sekunder. En äldre herre hade fått ett anfall av illamående och måste föras ut.

Mortimer med fru och tant sade god natt och bröto upp. Hall och Weber flyttade sig över i soffan.

— Det var en säker tant, anmärkte Hall. Hon svepte tre likörer på en kvart.

Gästernas antal hade glesnat. Veterinärerna borta i fonden hade delat sig på flera i slö ton samtalande grupper. Uppassarna gingo villrådiga omkring, som skrämnda får efter ett oväder, gråbleka och med slaka frackskört.

De båda vännerna sutto tysta. Tomas drömde sig vandra med Märta i den sommarstilla luften under gobelängmålningarnas blågröna träd. Det led mot aftonen, och almarnas bleka, stiliserade kronor susade svalt över deras huvuden. Framme i den tomma förgrunden stod en bänk av sten, ensamhetens och de långa meditationernas kalla bänk. Den hade Tomas och Märta längesedan nått förbi. Och långt inne i skogen, där vägens bukter sinade ut i ett grönt dunkel, lockade en fågel med spåda, utdragna toner.

Plötsligt släcktes det elektriska ljuset. Ett par gaslågor tändes. Skuggorna uppförde spöklika brottningscener kring väggarna, och bakom glasrutorna till det stora gröna kaféet, där det ännu var ljus, rörde sig ett våldsamt skuggspel av sträckta halsar och av armar, fäktande i luften med glas i hand.

24

Hall satt tyst bakom sitt höga, slipade whiskyglas och betraktade sceneriet. Hans ansikte var sig alltid likt. Genomvakade nätter lämnade icke längre några spår efter sig i denna härdade hy.

— Alltså ännu en dag, sade han och kastade bort sin cigarrett.

Tomas blundade. Ellen, flickan i handskbutiken, hade runnit honom i minnet. Han kunde icke låta bli att tänka på hennes armar. Det var Märta han älskade, och likväl föreföll det honom som om han hade gått miste om något väsentligt av livets lycka, om han aldrig finge se dessa armar blottade och vita sträckas emot honom från någon mörk vrå av ett rum med fällida gardiner.

Han vred sig oroligt på soffan.

— Är du inte trött, skall vi betala?

— Ja, det är sent.

De bröto upp, Tomas gick förut. Djurläkarnas tummelplats liknade en marknad, som härjats av någon nattlig orkan. På en stol nere vid dörren satt en uppsattare, en ung gosse, hopsjunken som en trasa och sov. Det var densamme, som hade fallit omkull med brickan. Hall klappade honom varsamt på axeln och stack till honom en tiokrona. Gossen for upp, förskräckt, förvirrad, med övergångsålderns ständiga onda samvete i blicken.

— Det är litet hjälp för att reparera olyckan med brickan, förklarade Hall lågmält.

25

— Nå kommer du, jag är färdig...

En kall gryningsdager slog emot dem utifrån torget. I fonden reste sig slottsfasaden askgrå, spöklikt stor, denna underbara norra fasad, vars färg är skiftande som havets. Den ljusnande nordöstra horisonten tände i den översta fönsterraden en ramp av blekt grönskimrande opaler.

Tomas hade funnit en nattvandrerska och följde henne långt uppåt Regeringsgatan. Hon var stor och fet och gjorde ett redbart, men väl manhaftigt intryck; man såg genast, att hon icke förstod skämt. Sedan inledningsreplikerna växlats, hade de ingenting vidare att säga varandra. Tomas sneglade på henne då och då med en skygg blick. Plötsligt gjorde han en tvär vändning kring ett hörn och stack av som en pil nedåt en sidogata.

Han beslöt att gå närmaste vägen hem. Han var trött.

Han gick som i sömnen.

En skraddare med ett par byxor över armen kom ut ur ett litet ärtgrönt trähus med gula fönsterluckor.

Drömde han? Bruka skraddarna gå med byxor över armen om natten också?

Tomas växlade en hastig hälsning med vice häradshövding Abel Ratsman, som just kom ut från samma ställe. Han hade träffat honom ett par gånger hos Brehms. Ratsman påstods ha utmärkta framtidsutsikter.

26

På Stureplan råkade han mitt in i en flock uppslupna nattsvärmare, av vilka han kände ett par. Han måste nästan med våld slita sig lös för att slippa följa med upp i en främmande herres våning och dricka konjak.

Det dagades mer och mer. Ett svagt morgonskimmer darrade redan över de yrvakna vinghästarna på det Bångska husets tak.

På Sturegatan upphann Tomas skraddaren med byxorna. Då han kommit förbi honom, vände han sig om och såg med förvåning, att det icke var någon skraddare, utan baron Grothusen. Det var Gabels byxor han hade över armen. *Var* hade han kommit över Gabels byxor? Han gick fullkomligt stadigt, och hans bleka grodansikte hade samma självsäkert korrekta uttryck som vanligt. Han stod tydligen under inflytande av den föreställningen, att han var ute och promenerade med sin egen vårrock på armen.

Det ena byxbenet släpade i rännstenen.

Då Tomas kommit inom tamburdörren, stannade han häpen, förskräckt. Hans mor satt på vedlåren och sov, i natttröja och med en schal över axlarna. Bredvid henne stod en stake med ett rött flämtande ljus, som just höll på att brinna i pipan.

Hon for hastigt upp ur sin slummer, då hon hörde Tomas stänga dörren.

— Å Tomas, är du äntligen hemma! Jag har satt mig härute för att jag skulle höra när du kom. Var har du varit hela tiden?

27

Tomas blev förargad. Han var ju icke något barn längre. Skulle han aldrig slippa ifrån dessa dumheter?

— På Rydberg, svarade han kort.

Han märkte att hon hade gråtit och tillade strax i blidare ton:

— Vi kom att sitta litet länge. Vi hade Mortimers i sällskap.

Modern blev lugnare, då hon hörde att Mortimers varit med.

Hon beredde sig att gå in.

— Är pappa hemma? frågade Tomas.

— Ja, nej, han är inte hemkommen ännu, men jag går in och lägger mig ändå, det är bara för dig jag har varit orolig. God natt. Å Tomas, du är för ung att vara så mycket ute!

Hon strök honom förvirrat, nästan förläget över kinden med den lediga vänstra handen och gick in.

28

III

Tomas var utan pengar.

Han hade gjort ett något för raskt slut på dem han fått av fadern efter sin examen, och han vågade icke genast bedja honom om mera. Fadern hade dessutom på sista tiden låtit en smula reserverad, när det blev tal om pengar. Han spelade mycket och förlorade oftast, ehuru han icke ville erkänna det; hans slätrakade, barnafromma ansikte lyste alltid av den vinnande partens stilla lycka.

Om han skulle vända sig till modern? Det vore endast att göra henne onödiga bekymmer.

Icke kunde man heller gå med tom portmonnä under dessa skimrande vårdagar. Tomas lånade trettio kronor av Hall.

Ja, våren...

Skutorna nere i Nybrohamnen vaggade sakta som i en dröm, med de mörka grå seglen utspända, ty det hade regnat på natten. Klockan slog nio i Östermalmskyrkan. Tomas var redan ute. I en frukthandel vid Hamngatan köpte han några tyska päron i en påse; han hade för avsikt att äta upp dem i skuggan av någon mycket gammal ek ute på Djurgården.

29

En tom spårvagn rullade förbi; Tomas hoppade upp. En ung flicka i en enkel grå vårkappa kom hastigt springande. Hon ämnade tydligen sätta sig på något av sätena närmast framför Tomas, men vagnens fart, som hon glömt att beräkna, förde henne i stället till sätet närmast bakom honom. Det var Ellen; Tomas hade genast känt igen henne. Vad skulle han göra? Skulle han hela vägen sitta som ett nöt och vända henne ryggen? Han såg sig omkring med en hastig blick: konduktören var sysselsatt på annat håll. Därefter reste han sig lugnt, vände om det svängbara ryggstödet på sin soffa, gick över till andra sidan och satte sig mittemot henne.

— Behagar fröken ett tyskt päron? frågade han blygt och aktningsfullt.

I början vägrade den unga flickan med stora, förvånade ögon att alls taga någon befattning med hans päron, men efter en liten stund hade hon ätit upp två stycken. Tomas räckte henne vördnadsfullt sitt visitkort; det stod "Med. fil. kand." under namnet.

Hon anförtrodde honom att hon hade ett ärende i en villa på Djurgården.

Solen glödde skarpt på det Bünzowska huset, en trotsig och lysande riddardikt i sten. Tomas kunde aldrig upphöra att beundra dessa murytor från i går, som mästaren genom några oregelbundna och knappast märkbara skiftningar i teglets färg lyckats giva en prägel av att ha trotsat århundradens regn och blåst.

30

Tomas sökte få i gång ett bildat samtal, men fick endast korta och förlägna svar. Under tiden irrade hennes morgonklara bruna ögon omkring från hans ansikte till hans halsduk, från halsduken till de ridande i allén.

De hade kommit till spårvägens slutpunkt nedanför Hasselbacken. Tomas följde henne ett stycke framåt slätten. Med ens stannade hon och sade på en gång blygt och damaktigt:

— Förlåt, men ni får inte följa mig längre. Det går inte an att någon får se mig i sällskap med en herre.

Tomas rodnade och sade ett kort farväl. Han följde henne med ögonen tills hon försvunnit bakom en grön trädgårdsgrind långt borta. Därefter satte han sig på en bänk och rökte en cigarett.

Förlustelselokalerna vid slätten lågo tysta och döda i majmorgonens kritbleka ljus. Tomas satt och tänkte på hur han skulle vara klädd på aftonen; han hade efter bästa förstånd skrivit "Om nådemedlen" åt Greta och mycket riktigt också blivit ombedd att komma med på Märta flickbjudning. Skulle han ha vitt skjortbröst eller kulört halsduk?

En täckvagn stannade utanför ingången till Hasselbacken; en dam och en herre stego ur. Tomas smålog, då han kände igen dem. Det var fru Grenholm och doktor Rehn, en känd framstående läkare. Vårsolen lyste blott på de två gamla älskandes väg.

31

Ett sällskap varietéartister av skilda raser och nationaliteter kom förbi, muntert pladdrande på tre eller fyra språk. Deras av smink och nattvak urlakade gycklaransikten, knivskarpa röster och bjärta sluskelegans förenade sig till ett falskt och lustigt missljud, som dröjde några sekunder i luften och tonade bort.

Slätten låg åter solvit och tyst.

Tomas reste sig och gick några steg. Trädgårdsgrinden öppnades därborta, och någon kom ut. Var det Ellen?

Ja, det var hon. Tomas fick hjärtklappning och gick långsamt emot henne.

Det glimmade till i hennes ögon, då hon såg att han var kvar, och hon rodnade svagt.

— Förlåt, fröken, sade han med de öppna blå ögonen vilande i hennes, vågar jag föreslå er en promenad på Skansen? Om ni har tid.

— Nej, sade hon undvikande, jag vet inte...

Med ens kom hon att tänka på björnungarna, som hon avgudade.

— Ja, jag är ledig till klockan tolv i dag, svarade hon.

Och de följdes åt på vägen uppåt Skansen. Träden hade nyss fått spåda löv, som gåvo solljuset på deras väg en grönaktig skiftning.

De talade om varandras förhållanden. Hon hette Ellen Karlsson. Hennes far var död; han hade haft en anställning vid slottet, och modern levde av en liten pension. Hon hade en bror, som var sjutton år och gick i elementarskolan. Han skulle bli student nästa vår. Han hade mycket gott huvud och ville så gärna bli läkare.

32

Tomas gick och undrade, om han kunde våga kyssa henne snart.

De hade kommit in på en av de grönkantade stigar, som föra upp åt Bredablick.

Nej, ännu var det för tidigt, men om en kvart hade han kanske redan kysst henne. Vad skulle han sedan göra? Kunde han föreslå henne en supé någon afton?

Björnungarna lekte som hundvalpar i sin bur. Vaktaren kom just med frukost; han gav dem två stora brödkakor var. På armen hade han ett tråg med köttmat, som han skulle bära till de vuxna björnarna längre bort. Den äldre av ungarna kände lukten av köttet, och då vaktaren avlägsnade

sig med tråget, började han gråta med ett uttryck av så sönderslitande förtvivlan, att Ellen nästan fick tårar i ögonen. Det var något av vildskogens hemliga sorg i hans veklagan. Han såg icke åt sina brödkakor, så länge han mellan trädens stammar kunde uppfånga en skymt av vaktaren med köttet. Brodern, som var av en ännu ofördärvad och mera förnöjsam natur, hade under tiden glufsat i sig sina kakor och övergick därefter omedelbart till den andres portion. Det kunde han lika gärna ha låtit bli; han fick genast en örfil så att han tumlade om flera varv. Flat och snopen gick han bort och lade sig att sova i andra ändan av buren, medan den äldre i kvävt raseri började mumsa på kakorna. Mitt under måltiden erinrade han sig ännu en gång sin sorg och uppgav ett tjut, som skakade hela hans ludna kropp, och som småningom dämpades till låga snyftningar.

33

Ellen och Tomas stirrade betagna på djuren. Därefter möttes deras blickar. Ingen människa syntes. Skogen låg tyst och vid omkring dem, och vinden gnolade i grenarna över deras huvuden.

Var det nu det skulle ske?

Hon tycktes ha gissat hans tankar, ty de stora rödbruna ögonen började spela med ett så förskrämt uttryck, som om hon såg sig om efter hjälp.

— Låt oss gå, viskade hon.

Tomas uppgav allt hopp för den dagen.

De kommo ned på Bellmansrovägen. Han plockade en bukett sippor vid väggkanten och fäste den vid hennes barm. Han var glad över att ha kommit på den idén, oaktat den icke är så ovanlig, ty han var yr i huvudet av skogsluften och visste icke vad han skulle säga eller göra.

Plötsligt fick han en ny idé, som var ännu bättre än den första.

— Är ni inte hungrig? frågade han. Det är jag!

Hon var icke hungrig, men han lyckades likväl övertala henne att gå med in på Bellmansro och dricka kaffe med bakelser.

De kommo överens om att icke sitta ute, ty man kunde bli sedd, och de togo plats i ett litet grönt möblerat sidorum, med en dålig soffa, ett bord och ett par stolar. Det var en kvav luft därinne. Han hjälpte henne av med hatt och kappa, sedan uppapperskan serverat dem och gått.

34

Kaffet var drucket. En geting surrade på rutan.

Tomas iakttog, att hon ännu hade en fin rödaktig strimma på halsen efter kattens rispa. Men han kunde icke taga ögonen från hennes armar. Dessa armar, nakna, vita...

— Hur mycket är klockan? frågade Ellen.

Han hörde henne icke. Han smög sig tätt intill henne och viskade bönfällande i hennes öra:

— Era armar — jag vill se era armar...

Tomas trodde icke sina ögon. Hon satt några sekunder som förstenad, men tog slutligen med sömngångaraktigt lugn av klänningslivet och lade det på en stol. Därefter betäckte hon ansiktet med sina händer, mörkröd av skam. Han drog henne till sig och kysste henne överallt, på halsen, bröstet, korsetten. Hon satt som förlamad. All motståndskraft hade domnat i hennes unga, vita lemmar, och de skygga röda ekorrhögonen flackade förvildat hit och dit, i rädsla, i skräck. Plötsligt förlorade hon all besinning och slog armarna om hans hals med ett litet skrik.

35

IV

Konsul Arvidson gav middag i sin villa vid Humlegården, trots den framskridna säsongen. Hans fru fyllde femtio år. Fru Arvidson hade varit vacker som ung; nu på äldre år hade hon fått en påfallande likhet med Karl X Gustav.

Den rymliga, långsträckta matsalen hade endast två fönster på en kortvägg; man hade därför gjort dag till natt, slutit till persiennerna och tänt alla ljusen i kronorna.

Konsuln hade nyss hälsat sina gäster välkomna. Hans nära sextioåriga ansikte hade ännu det återsken av ungdom, som två klara, ständigt sökande och ständigt otillfredsställda ögon någon gång kunna sprida över en åldrande världsmans av vällevnad något kolorerade hy.

Överste Vellingk satt vid värdinnans sida; konsuln hade fört fru Weber till bords.

Tomas Weber hade fått Märta Brehm till sin högra granne. Han hade en violbukett på frackuppslaget. Han hade varit tillsammans med Ellen varje afton sedan lördagen och var yr i huvudet av lycka, men också en smula blek. För att förklara, varför han icke kunde gå på Märtas bjudning, hade han just dukat upp en historia om en examensfest, som en av kamraterna hade givit, och vid vilken han varit tvungen att närvara, emedan han eljest lätt kunnat få en övan.

36

Märta hade nyss frågat honom, om han hade haft roligt på sin kamratfest.

— Det var avskyvärt tråkigt, förklarade Tomas trovärdigt. Jag längtade därifrån hela tiden...

Märta knep ihop ögonen som hon brukade och smålog oskyldigt maliciöst, som om hon icke trodde honom mer än jämnt. Märta Brehm var aderton år. Hennes vidjeslanka gestalt var smal som en sextonårings, men linjernas mjuka, självmedvetet avvägda lek jävade likväl icke hennes ålder. Hon hade en krämvit klänning med långa, vida tyllärmar, i vilka de spåda

jungfrulemmarnas böjningar och sträckningar skymtade drömligt frestande. Kring halsen hade hon en helt liten urringning; i skärpet och i det blekbruna håret bar hon violer.

Bordeauxn serverades, och de stötte leende sina glas tillsammans.

Mitt emot dem sutto Hall och Greta.

Greta hade sin porslinsklänning, som hon kallade den; det var en ljus, blommig sommarklänning i ett blått och vitt mönster, som erinrade om gammalt porslin. Hon hade i början en ansträngt städad min och kastade då och då en skygg blick på en stor, blekgrön orkidé, som Hall hade i knapphålet, och vars underliga former nästan skrämde henne. Den tycktes henne likna ett levande djur mera än en blomma, något sällsynt och ljusskyggt vattendjur, som nyss blivit uppfiskat ur havets grönaste djup. Vad Johannes Hall beträffar, fann hon honom mera ful än vacker, men hon upptäckte småningom, att han hade ett gott och vinnande löje. De kommo snart på god fot med varandra, och det dröjde icke länge förrän Greta började uppföra sig som om hon varit hemma hos sig.

37

Gabriel Mortimer hade av en egendomlig ödets ironi blivit sammanförd med fru Wenschen, med vilken han, vad ingen visste, av gammalt hade förtroliga relationer. Deras förbindelse hade likväl varken varit långvarig eller seriös. Fru Wenschen var klädd i gyllengrått siden och djupt dekolleterad. Mortimer kikade hastigt ned i hennes barm med en likgiltig blick av samma art som den, med vilken en turist betraktar ett landskap, som han sett någon gång för längesedan, och i vilket han upplevat en eller annan betydelselös episod. Han var vid ett grått lynne. Vad skulle han tala om, som kunde intressera henne? Plötsligt erinrade han sig historien om Gabels byxor, som han hört av Tomas Weber, och redan efter det första glaset bordeaux hade han berättat den för henne. Det var så mycket lämpligare som Grothusen just satt i närheten, snett över, och själv kunde tjänstgöra som åskådningsmaterial. Den livliga frun blev genom denna historia försatt i en så munter stämning, att Mortimer nästan blev orolig.

38

— Är det verkligen sant? frågade hon, medan de troskyldiga blå ögonen med ett smäktande uttryck sökte över till Grothusen.

Baron Grothusen hade ingen blomma i knapphålet, ty det var första gången han var gäst i konsul Arvidsons hus. Han konverserade med fröken Mary, konsulns dotter, angående vissa reformer i militärväsendet. Han sökte särskilt intressera henne för införandet av mörka knappar av uniformens färg; de blanka knapparna av metall vore föråldrade.

— I en tid som vår sprida de ingen glans över vårt stånd, snarare löje, och i krig äro de helt enkelt farliga. Det skulle dessutom göra ett gott intryck på riksdagen...

Fröken Arvidson betraktade honom intresserad med sina allvarliga, mörka ögon, som tycktes speja efter det äkta i allt. Det var något visst manligt över baron Grothusen; något manligt och vederhäftigt. Och hon såg av den aktningfulla förbindlighet, varmed överste Vellingk drack med honom, att han var högt värderad av sina förmän.

Professor Weber hade fru Brehm. Det skulle varit omöjligt att av detta lilla skära, barnsliga rokokohuvud med det redan vitnande håret sluta sig till en prövad och erfaren kvinna, vars starka natur sund och oskadad gått igenom svåra kriser. Hon hade växt upp under brydsamma omständigheter, och hennes äktenskap hade icke varit lyckligt. Hon var sedan åtta år tillbaka skild från sin man, en bankrutterad köpman, som efter en del inkorrekta transaktioner flyttat över till Amerika. Hon mottog nu ett årligt underhåll för sig och sina barn av sin svärfar, som var mycket förmögen och som dessutom avgudade henne; därtill förtjänade hon själv icke så obetydligt på översättningar. Omgiven av sina tre barn och en släkting, fröken Berger, framlevde hon nu den lyckligaste tiden av sitt liv i en liten våning vid Döbelnsgatan. Utom svärfadern, som var änkling, voro Webers och Arvidsons hennes närmaste och nära nog hennes enda umgänge; hon var en gammal ungdomsväninna till fru Weber.

39

Professorn fyllde på hennes glas då och då, men konverserade icke särdeles livligt; han satt och tänkte över ett litet tal, som han hade för avsikt att hålla. Gabriel Mortimer, hennes granne till höger, underhöll henne i stället flitigt om litteratur, ett ämne som i hög grad intresserade henne.

Fru Mortimer sökte förgäves få i gång ett lärorikt samtal med pastor Caldén, en medelålders man med kal hjässa och skarpa ögon, och vars mörka prästrock bröt hårt av mot de övrigas vita skjortbröst och ljusa toaletter. Han besvarade hövligt men undvikande alla de spörsmål angående mänskighetens lifsfrågor, som den talföra fru Mortimer i muntert virrvarr lät hagla om hans öron. Han ville icke gärna draga in det som för honom var det högsta av allt i en flyktig bordskonversation, och om likgiltiga ting kunde han absolut icke tala. Han inskränkte sig därför till kortfattade och något torra svar, bakom vilka fru Mortimer icke visste om hon skulle se en snillrik mans djupsinne eller den tillbakadragne lärdes brist på sällskapsvana. Den hövliga ironi, som de i själva verket dolde, undgick henne lyckligtvis helt och hållet. Pastor Caldén var icke ett geni, men han hade det gemensamt med geniet, att varje annan tankesfär än hans egen för honom var tom skugga och överkligt gyckel, ty han hade levt sig till den och in i den. Av tvivel hade han aldrig känt något annat än den samvetsömme mannens tvivel på sig själv, sin kraft och sin värdighet att föra fram en stor sak. Hans brinnande nitälskan, för vilken alla sidohänsyn skingrades som dimman för solen, var just på väg att draga honom fram från hans anspråkslösa lärareverksamhet vid en skola och göra honom till en andlig makt, en faktor att räkna med och en fruktansvärd motståndare till den moderniserande riktningen inom huvudstadens religiösa värld och dess främste målsman, en högre frisinnad och mycket populär prästman, som likt en ny Absalom blivit hängande vid håret mellan barnatrons himmel och bondförståndets jord. Bakom den stenhårda egenrättfärdighet, med vilken pastor Caldén förfäktade den sak han gjort till sin, låg det djupare själsstrider än dem världen kände. Hans städerska hade mer än en gång stannat

40

undrande, nästan rädd, då hon genom den stängda dörren till hans studerkammare hört honom bedja — lågt, men med en intensitet, så att det knakade i trähuset.

41

— Vad ni har blivit förändrad, sedan ni blev gift! viskade fru Wenschen med en lång, melankoliskt eftersinnande blick bakom solfjädern till Gabriel Mortimer.

Mortimer hade varit gift i närmare tio år, men i fru Wenschens ögon var han alltjämt nygift.

— Ja ja, svarade Mortimer. Isynnerhet ur er synpunkt...

Hon gav honom en mildt tillrättavisande spark på smalbenet med sin lilla knubbiga, handskskinnskodda fot. Hennes ansikte hade fått ett stramt, korrekt, nästan förnärligt uttryck.

— Aj, sade Mortimer.

Fru Wenschen satt med rynkad panna.

— Jag tycker inte om att ha herr Hammer till visavi, återtog hon med solfjädern för munnen. Han ser ut som vårt onda samvete.

Mortimer hörde henne icke. Han hade fallit i tankar, med blicken ut i luften, som det emellanåt hände honom. Han hade ansiktsuttrycket hos en man, som ansträngt lyssnar till en anekdot, åt vilken alla skratta, och i vilken han uppfattat allt, utom själva poängen.

Hammer hade en viss möda med att underhålla sin dam, fröken Dorff, en ung sångerska. Han var fullkomligt omusikalisk och kunde alltså icke tala om musik. Karl Hammer var anställd på konsul Arvidsons kontor; dessutom var han släkt med honom på långt håll. Han var en mycket blek man på ett par och trettio år, med ljust, nästan vitaktigt hår och stålblå ögon. Det var numera endast få som erinrade sig, att han för en del år tillbaka hade givit ut ett häfte noveller av den art, att de kastade honom huvudstupa ut ur det borgerliga samhällets aktning. Han var då några och tjugu år och stod nära sin licentiat, men avbröt tvärt sina studier av brist på medel och av missmod över stängda framtidsutsikter. Lika litet var det någon som visste, att han ännu alltjämt skrev, så ofta kontorsarbetet lämnade honom någon tid övrig. Hans ande hade härdats i ensamheten. Hans hemliga dröm var en tillvaro bland några få närstående, på vilka han kunde slösa sin ömhet för att sedan med så mycket lättare hjärta kunna spruta den övriga världen i ansiktet sitt bleka och bitande förakt.

42

Fröken Dorff hjälpte honom med hela den älskvärdhet, som alltid stod henne till buds, att hålla samtalet gående. Den vackra sångerskan var i själva verket ursinnig över att ha blivit placerad med en person, av vilken hon icke kunde ha den ringaste nytta.

Grothusen, hennes högra granne, kunde endast då och då ägna henne några ögonblick. Den militäriska plikttrohet, med vilken han i början konverserade fröken Arvidson, tycktes mer och mer övergå till ett verkligt, levande intresse.

Mortimer hade ännu icke vaknat ur sin distraktion. Han kunde icke taga ögonen från Tomas och Märta. Kanhända erinrade han sig något av sin egen ungdoms dåraktiga och till hälften glömda hetsjakt efter en omöjlig lycka. Då han betraktade dessa båda unga, som röda av vinet böjde huvudena samman och logo och klingade med glaset och åto upp varandra med ögonen, bit för bit, fick hans ansikte ett nästan förtvivlat uttryck. Han liknade en man, som grubblar över något av obestämbar värde, som han glömt kvar någonstades, eller tappat bort, eller blivit bestulen på...

43

— Satan, mumlade han inne i munnen med sammanbitna tänder.

Dessutom kände han, att han började få snuva.

Fru Wenschen hade kommit i stark andlig kontakt med Johannes Hall, som hon just upptäckt vid sin högra sida.

Greta satt övergiven och litet surmulen och gned på en vinfläck, som hon hade fått på klänningen. Hon kastade en hastig blick omkring sig och tog därefter käckt en nypa salt med fingrarna och strödde på fläcken.

Konsul Arvidson och fru Weber talade om unga mäns framtidsutsikter. Konsulns ögon hade ett så blitt och minnesgott uttryck, då de vilade på fru Webers redan grånande huvud, ty de hade en gång för mycket längesedan haft en historia, som icke var någon historia. Endast några kyssar bakom en trädgårdsmur högt uppe på norr, en lördagsafton i juni, medan arbetsfolkets fötter klapprade mot gatläggningen utanför. I fru Webers röst och blick fanns det ingenting ovanligt, då hon talade med konsuln om trängseln på läkarbanan. Tjugu års äktenskap med en man, som hon varmt höll av, hade upptagit henne så helt, att hon icke längre erinrade sig sin ungdomsböjelse. Gång efter annan gled hennes blickar över till Tomas och Märta. Hon hade sett sin sons tycke för den unga flickan och hoppades att det skulle kunna skydda honom mot många av de förvillelser, som nu för tiden fresta unga män.

44

Tomas och Märta sade icke ett förnuftigt ord. De voro heta av vinet och pratade om allt som föll dem in, och det var mycket. Han satt just och berättade henne en aldeles omöjlig skolpojks historia, som han dessutom förbättrade betydligt, och under tiden smekte hans ögon hennes sköra, likt en blomstängel framåtböjda gestalt, barmens långsamma dymningar och tygets fall över den lilla lustiga flickmagen. Då historien var slut, blev han sittande tyst. Han hade kommit att tänka på den gröna kammaren på Bellmansro... tystnaden i rummet... getingen som surrade på rutan... Plötsligt erinrade han sig, att han den gången icke hade kysst Ellen på munnen, och det strök förbi honom en känsla av oro liknande den en ung präst någon gång erfar, då han långt efter gudstjänstens slut överfallas av rädslan att möjligen ha mässat efter ett felaktigt ritual. Nå, han hade i stället senare gottgjort alla i den vägen begångna försummelse...

Och åter var hans flyktiga tanke hos Märta. Brydde hon sig något om honom eller icke? Och hur skulle han få veta det? Framgången hade gjort honom företagsam, han ville ha snar visshet. Och medan han med hastigt påtaget allvar besvarade hennes sista gäckande inkast, sögo sig hans blickar fast vid den trånsjukt ristade linjen mellan hennes blekröda läppar.

Champagnen kom. Professor Weber böjde sig fram och klingade mot glaset. Han berömde fru Arvidsons hedrande vandel och utbragte hennes skål. Det var mycket känsla i hans tal.

— Titta på pappas nordstjärna, viskade Greta till Hall. Se, så den lyser! Det är jag som har hand om den och håller den fin; jag har den bland mina halsband och broscher. Först ville pappa ha den själv i sin skrivbordslåda, men det fick han inte.

Halls oroliga bruna ögon stannade hellre på Greta än på professorns nordstjärna.

Egentligen såg han ingenting. Han satt och tänkte på en halv vuxen, femtonårs flicka, som hade sprungit gråtande över ett torg någon gång i skymningen. Hon hade haft ett orangegult band i sin smala, brunröda fläta.

Varför grät hon?

Skålen tömdes under animerad tillslutning. Stämningen nådde sin höjdpunkt... Klang av glas och skratt och surr...

Tomas blinkade mot Greta och höjde sitt glas.

— Nådemedlen! sade han.

Greta sträckte sig fram och skålade med brodern mitt över bordet. Hon fnös av skratt. Märta var invigd; hon höll näsduken för munnen, ja, hon bet i den.

46

Längst nere vid ena bordsändan sutto Jean Arvidson och grosshandlar Wenschen; de hade blivit utan damer. Jean satt blek och tyst. Han hade plötsligt kommit att tänka på döden. Läkaren hade visserligen upprepade gånger försäkrat honom, att den sjukdom han bar på sedan några år tillbaka icke medförde någon direkt fara för livet, och det oaktat kunde han icke visa tanken ifrån sig. Han åt och drack nästan ingenting. Maten kväljde honom, och han trodde sig känna, att vinet luktade jod. Några gröna kvistar, som från en av buketterna fallit ned på bordduken, kom honom att tänka på granris och snö. Gästerna tycktes honom likna nickande kinesiska dockor, vilkas tomma löje stelnat till ett dödslikegrin. Han kände ett våldsamt behov av att resa sig, slunga stolen i ett hörn och gå sin väg, likgiltigt vart, endast försvinna genom en dörr.

Wenschen drack med honom oupphörligt. Han var vid ett utmärkt lynne, spillde vin på sin låga tenorskjorta med fällkrage och sade den ena kvickheten efter den andra. Han var förtjust åt att få sitta alldeles i fred där längst nere vid bordsändan och njuta av skaparens under utan att störas av några konversationsplikter.

— Här sitter jag på ändan, hi! sade han och stötte sitt glas mot Jeans.

Han var svag för vitsar.

47

Jean skrattade hövligt, men då han trodde sig se av Wenschens ansiktsuttryck att han ämnade upprepa sin kvickhet så högt, att ett par av damerna kunde höra den, kastade han sig med hetsig energi in på ett samtalsämne, som han av gammalt visste intresserade Petter Wenschen, nämligen Bianca.

Man hade kommit till desserten.

— Skål för våra gamla minnen, sade fru Wenschen till Gabriel Mortimer och höjde icke utan rörelse sitt sherryglas.

— Skall ni aldrig bättra er, Helga? frågade Mortimer bekymrad, medan han lät kanten av sitt glas sakta, nästan kittlande beröra hennes.

— Jag vet inte, svarade hon fatalistiskt. Och hennes ögon vilade under tiden med ett drömmande uttryck på baron Grothusen, som just i en tillfällig glömska av konvensansens lagar satt och stoppade tre eller fyra druvor i munnen på en gång.

— Jag är för resten inte så fördärvad som ni tror, tillade hon milt, nästan svärmodigt. Det händer en och annan gång, att jag får ett litet anfall av bondånger och syr i en knapp i Petters byxor.

Hon betraktade ånyo länge och svärmiskt baron Grothusen, så länge, att deras blickar slutligen möttes och under några sekunder förblevo vilande i varandra. Han intresserade henne. Han var ju icke vacker, men han gjorde likväl ett mycket distingerat intryck. Manligt och distingerat...

Plötsligt fick fru Wenschen ett litet hostanfall, så att hon måste sticka solfjädern i munnen för att hålla sig ordentlig. Hon hade åter kommit att tänka på Gabels byxor.

48

Och hon viskade till Mortimer, att det roligaste måste ha varit att se Gabel på hemvägen... med två överrockar...

Damerna drucko kaffe i salongen, herrarna i rökrummet.

Balkongdörrarna stodo öppna. Humlegården bredde sig tyst och grön i majaftonens skymning.

Hall stod lutad över balkongräcket och rökte.

Han hade funnit Greta oemotståndlig och fru Wenschen pikant. Det oaktat hade han haft tämligen tråkigt. Det var hans sjukdom, detta att han aldrig kunde låta sig ryckas med.

Den var vacker, och den var begåvad, och den älskvärd, och ingen av dem angick honom.

Han var en rotlös man.

Det hade alltid varit så, men han hade icke känt det som en plåga förrän efter den dag, då han fann sig stå som sörjande och böjd över liket av en främmande kvinna, som testamenterat honom sin förmögenhet.

På den tid, då han om morgonen icke visste var han skulle sova på natten, hade livet likväl någon eggelse och någon spänning...

Och han gick åter in.

Hans blickar sökte Greta, men han fann henne upptagen av fru Brehm och fröken Arvidson.

En del av herrarna hade slagit sig ned kring spelborden. Fru Weber gick förbi. Den lätta darrning på handen, med vilken hennes man spelade ut sin sista trumf, undgick henne icke, och hon beslöt att agitera bland fruarna för tidigt uppbrott.

Mortimer och Karl Hammer resonerade i ett hörn av rökrummet med pastor Caldén om ritschlianismen. Det var ingen som försvarade den, men pastor Caldén anföll den ur flera olika synpunkter.

Konsul Arvidson kom förbi; han stannade några ögonblick och lyssnade till samtalet utan att göra något inlägg. Han hade icke tänkt mycket, ty han hade fört ett liv utan pauser, i ett rus av arbete och sällskapsplikter.

Fru Wenschen, som gärna rökte cigaretter, hade dragit sig in i en fönstersmyg med Grothusen.

Tomas gick igenom rummet.

— Var är Hall? frågade han.

Hall hade gått.

Efter en liten stund lekte Tomas hök och duva med Märta och Greta genom alla rummen, köket också.

Fröken Dorff sjöng ett par franska visor och en sång av Sjögren. Herr Wenschen trängde henne så nära in på livet han kunde, och när hon slutat, kretsade han kring henne som månen kring jorden. Målet för hans strävan var att få sjunga en duett med fröken Dorff. Det egendomliga med herr Wenschen var, att han verkligen hade en mycket vacker tenor.

Greta hade spanat upp ett avsides soffhörn. Hon hade i en hast blivit så tung i huvudet, ja rent av sömnig.

I en mörk vrå ute i tamburen stodo Tomas och Märta och kysstes. Han höll henne hårt pressad mot grosshandlar Wenschens ulster och kysste henne var han kunde komma åt. Hon var stilla som ett lamm. De dumma barnen hade druckit så mycket champagne, att de icke kunde hitta på något annat att säga varandra.

Herrarna vid spelbordet höllo paus; man hade kommit att berätta anekdoter om Karl XV. Överste Vellingk förde ordet. Värmen blev mer och mer tryckande; översten kände på sig efter något som han kunde knäppa upp eller taga av sig, men han fann ingenting annat än sitt kommandörband med svärdsordens kors, som han slet av halsen och stoppade i byxfickan. Och de gamla herrarna sutto länge kvar med ansiktena illuminerade lika mycket av vinet och av minnena från den hänfarna tid, då en glad och lättfärdig monark trummade nationens öron fulla med legenden om sitt tygellösa liv.

V

Döbelnsgatan är den tysta och mörkt beskuggade gata, som i sakta sluttning följer västra sidan av Johannes' kyrkogård. De gamla husens släta, grå fasader resa sig oåtkomliga för det sommargröna ljus, som genom kyrkogårdens lindar och kastanjer silar ned över gatan. På själva den gamla minnesrika kyrkogården leka svärmar av fattiga, bleka barn bland gravarna, klättra på balustraderna och kräla upp och ner i solljuset över kyrkoterrassens breda trappor.

Tomas kom gående över kyrkogården.

Det var vid sextiden på eftermiddagen. Kyrkans brokiga tegelspira flammade som en eldslåga i solen.

Han hade icke träffat Märta sedan Arvidsons middag, och det hade gått nära en vecka sedan dess. Han hade dagligen promenerat på de gator, där han oftast brukat se henne vid middagstiden. Alla de vackra ansikten, kända och okända, som förr brukat fångla hans uppmärksamhet, hade som vanligt dragit honom förbi i gatans vimmel; men henne hade han icke sett. Var gingo hennes vägar? Höll hon sig inne, var hon sjuk? Han måste träffa henne. Så erinrade han sig då slutligen, otydligt som om han hade drömt det, att han någon gång under middagen hade lovat att låna henne en bok, som de kommit att tala om. Han letade genast fram den och gick till Döbelnsgatan.

Brehms bodde tre trappor upp. I den skumma tamburen tryckte han som hastigast häradshövding Ratsmans hand. Ratsman hade varit där på visit och var just stadd på återväg. Han hade ett kort, ljust skägg och bar pincené. Han såg för övrigt mycket bra ut; hans växt var likväl något spolfornig.

Märta var icke hemma, icke heller fru Brehm. Tomas satt en stund i det lilla gammaldags förmaket, vars förnämsta möbel var ett mycket vackert gammalt spegelbord i empire, med vit marmorskiva, och pratade med fröken Berger, som han sedan sin barndom kallade tant Marie. Hon tog emot boken, betraktade den med en hastigt prövande blick och lovade att lämna fram den. Det var "Anor och ungdom" av Jac. Ahrenberg. Tant Marie var en gammal dam på närmare sjuttio år med en ännu nästan flickaktigt ungdomlig figur och ett par blida, ljusa ögon. Hon hade varit ett ovärderligt stöd för fru Brehm under de svåra tiderna och bar ännu alltjämt den drygaste delen av familjens martabekymmer.

Tomas var nedstämd över sin otur. Vilka knep skulle han härnäst hitta på för att få träffa Märta? Han reste sig och bad om sin hälsning.

I trappan stannade han några ögonblick och såg ut genom fönstret. Dammkornen virvlade om i den smala orangegula strimma, som eftermiddagssolen kastade snett in från väster. Fönstrets små röda och gröna prydnadsrutor målade bjärta reflexer, erinrande om färgspelet i någon barnslig laterna magica, på trappuppgångens gammalmodigt marmorerade väggar. Huset var tyst, gården låg tyst. Utanför bredde sig den ena gårdsinteriören bredvid den andra i dov eftermiddagsstillhet. En jättehög gavelmur utan fönster badade sin tomma, blinda yta i solens skarpast svavelgula ljus.

Tomas stod med uppspärrade ögon och stirrade på denna blinda mur. En tung beklämning hade fått makt med honom. Hur kom det sig, att han stod här i en trappuppgång i ett främmande hus och stirrade på en tom mur och icke kunde slita sig lös...

Det hördes steg nere i trappan. En ung flickas steg.

Det var Märta. Hon hade gått fort och var andfådd och varm. Hon hade en slät mörkblå vårdräkt och något rött siden i halsgropen. Hon rodnade, då hon såg Tomas, och därefter rodnade hon ännu mera av förtrytelse över att hon hade rodnat.

De hälsade en smula förläget. Tomas berättade, att han hade varit uppe med "Anor och ungdom". Därefter stodo de tysta ett par sekunder och kunde icke finna något att säga varandra. Han visste icke om han skulle kalla henne du eller ni. Slutligen tog han mod till sig och sade lågt:

— Jag har inte sett dig på så länge, Märta.

— Du får inte säga du — ni får inte säga du åt mig, inföll hon ivrigt. Ni skulle kunna glömma bort er och säga det så att någon hörde det, tillade hon mildrande. Därefter rodnade hon på nytt. Hon hade visst sagt något dumt.

Men Tomas blev förbittrad.

— Det är sant, fröken Brehm, kastade han fram med hård panna, jag har glömt att tacka er för sist. Jag måste isynnerhet tacka er för er älskvardhet hos Arvidsons.

Märta var gråtfärdig.

— Ja, men det gillas inte. Jag var så yr i huvudet. Tomas kunde icke låta bli att le. Då Märta såg hans löje, log också hon med en tår i ögat.

— Ser ni, kandidat Weber, sade hon slutligen med en förtvivlad ansträngning att se allvarlig och förständig ut, vi ä ju så unga ännu, och ingen av oss har någonting.

Tomas kunde icke svara något. Han stod tyst och stirrade på de målade rutornas röda och gröna reflexer mot väggen och på dammet, som virvlade rött och grönt i solstrimman. Sekunderna runno och blevo minuter.

Slutligen blevo deras ögon vilande i varandra.

— Är ni ond på mig nu? frågade Märta lågt.

Tomas teg.

— Är du mycket ond på mig nu, Tomas? viskade Märta.

Han fattade hennes hand och smekte den förvirrat. Märta såg sig hastigt omkring, och i ett oemotståndligt begär att försona allt räckte hon honom sin ännu lika varmt röda kind att kyssa. Därefter skakade de hand som två skolkamrater, vilka ingått försoning efter en tvist, och skildes som goda vänner.

Då Tomas hunnit ned på gatan, kom han att tänka på Ellen, som han hade lovat att möta vid halvniotiden på den tysta och folktomma delen av Strömgatan, utanför Bondeska palatset. Han måste visst bryta med henne... Ja, det var nu en sak för sig... Bryta med Ellen! Han tänkte allvarligt över detta ämne, medan han gick Döbelnsgatan uppför, och han hade icke hunnit till hörnet av Malmskillnadsgatan, förrän hans utvecklade böjelse för praktisk moral av detta förhållande gjort en nyttig, ja nödvändig säkerhetsventil, som i umgänget med Märta skulle skydda honom mot varje frestelse att, vore det också blott i fantasien, göra några utflykter på förbjuden mark. För övrigt var det ju ingen som visste något, och ingen skulle få veta något heller.

Tomas gick ned utför tunneltrapporna för att komma närmaste vägen fram till Drottninggatan. Han ämnade gå till Gabriel Mortimer för att låna femtio kronor. Förr eller senare skulle han naturligtvis vända sig till fadern med en begäran om medel att likvidera sina handskulder — kanske skulle han också kunna hitta på något annat skäl, varför han behövde pengar — men det föreföll honom, som om tillfället för närvarande vore olämpligt. Han var visserligen icke något närmare invigd i faderns affärer, men han hade likväl på åtskilliga småsaker trott sig märka, att

det för tillfället var ebb i dem.

Tomas hade på sista tiden upptäckt begreppet pengar.

Mortimer bodde nere i Klaratrakten. Tomas fann honom vid hans stora gamla skrivbord av mahogny sysselsatt med att rita gubbar och färglägga åt sin lilla sjuåriga gosse. Barnet hängde på armbågarna över bordet och såg på med stora, nyfikna ögon. Mortimer sökte förena det nyttiga med det angenäma genom att göra sina ritningar så lärorika som möjligt. Han hade nyss ritat en krokodil och höll nu på med en kines. Utom sitt geografiska och zoologiska intresse hade dessa djur till uppgift att klargöra de båda olika sätten för användandet av bokstaven K.

Det kom in visky och vatten, och Mortimer bjöd Tomas en mycket svart cigarr, som han tände med någon tvekan.

Fru Mortimer gick kvittrande genom rummet; på armen hade hon en liten korg med strumpor, som skulle stoppas. Tomas framförde hälsningar hemifrån; det var av gammal vana, ty han hade icke sagt hemma, vart han skulle gå.

Man talade om sina sommarplaner. Tomas trodde, att hela familjen skulle stanna i staden över sommaren, utom Greta, som skulle resa ner till några släktingar i Skåne. Kanhända skulle också professorn göra någon kortare studieresa nedåt Tyskland.

Mortimers skulle som vanligt bo ute vid Dalarö.

Barnet granskade beundrande de färdiga ritningarna.

— Pappa skall skriva på en vers också, förklarade han, och där skall det stå vad det skall vara för färger.

Mortimer skrev dit en vers med stora, tydliga bokstäver, och gossen läste upp den högt, med ett läraktigt barns rena och klara uttal:

”En KROKODIL är grön som gräs;
gör sen med färger fina
en liten snedögd gul KINES
ifrån det gula Kina.”

— Kina är gult på kartan, upplyste Mortimer. Det har det alltid varit; det var det i min barndom också. — Gå in i barnkammaren nu och sätt dig och måla, Willy, tillade han, vänd åt gossen.

Willy gick.

En röd solstrimma lekte i rökskyarna i rummet och bland bronssakerna på skrivbordet. Ute i salen satt Mortimers äldsta flicka, en liten åttaåring, och klinkade på en etyd.

Tomas kom fram med sitt ärende.

— Femtio kronor, murrade Mortimer småskrattande, det är inte småsaker...

Han tog fram en femtiokronesedel, knycklade ihop den och stoppade den på halsen på Tomas under stärkkragen.

— Du går den breda vägen, tycks det, tillade han något allvarligare. Gå på med det, men akta dig för diket!

Han gick fram och tillbaka i rummet med cigarren i mungipan. Då han kom förbi soffan, där Tomas satt, strök han honom lätt över håret i förbigående, liksom i distraktion, utan att säga något. Därefter sjönk han ned i gungstolen. Han hade plötsligt blivit tankfull och tyst. Hans ansikte hade fått samma uttryck, som det haft några ögonblick under Arvidsons middag — ett uttryck av grubbel över något förlorat, något bortglömt, eller över något som man en gång hade lovat honom och som aldrig kom.

Klockan var halv åtta, då Tomas gick från Mortimer. Det dröjde ännu nära en timme, innan Ellen blev ledig.

Tomas drev omkring.

Solen var redan borta, och det började skymma.

Gustav Adolfs torg låg folktomt och ödsligt. Över slottet mörknade den östra horisonten till ett allt tätare och djupare gråviolett. Det var en av dessa underligt tysta och förstämnda stockholmska vårkvällar, då kaféernas alla orkestrar förstummats på ett ögonblick, som på en vink av någon dold taktpinne, och flanörernas ström med ens runnit ut och blivit borta i sidogator och portiker. Och mitt i stadens centrum kan man en lång minut stå ensam och förvånad och lyssna till ljudet av en vagn, som rullar någonstades på flera gators avstånd, eller man kan undrande se ut över torget och låta ögonen följa de människoskuggor, vilka tyst och rätlinigt glida fram genom skymningen som på ett osynligt snöre.

Så med ens skräller det till i en orkester, och lyktorna tändas, och vagnar komma rullande, och flanörer med glimmande cigarrer börja trängas på trottoarerna, och man är åter i en levande stad...

Tomas hade kommit ut på Blasieholmskajen.

Vita skärgårdsbåtar gled ut och in i hamnen med tindrande lanternor. Strömmens dunkla vatten fräste här och där upp med ett askvitt skum.

Han satte sig på en av sofforna i museets trapphus.

Tätt nedanför honom drog strömmen av Skeppsholmspromenerande förbi, tätande och glesnande i hastig växling.

Tomas tänkte på Ellen. Hur skulle deras förhållande sluta? Hennes besinningslösa hängivenhet kunde emellanåt nästan oroa honom. Han hade helst velat, att hon i deras förbindelse icke hade sett något annat än han, en vårlig förlustelse för ett ungt och susande blod.

Det hade blivit en disig luft, ur vilken gasens lågor lyste fram, omgivna av stora, rödaktiga nebulosor. Tomas fixerade oavbrutet den fil av ansikten, som drog förbi i skenet av den närmaste lyktan. Han kände sig redan som en man med erfarenhet om världen och kvinnorna, och han trodde sig spåra heta och otillåtna drömmar bakom de långfransade ögonlocken i varje blekt flickansikte, som strålade upp i gasens ljus.

60

Nästan varje minut såg han på klockan. Hon närmade sig redan halv nio. Tomas tyckte sig redan känna den frestande kvava luften i det lilla undangömda hotellrum, till vilket han och Ellen så gott som varje afton brukade smyga sig bort, och i vilket den breda, vita sängen nästan upptog halva utrymmet.

Klockan hade slagit tio då Tomas kom hem. Ellen vågade icke vara hemifrån längre; hennes mor skulle ha kunnat misstänka något.

Familjen satt ännu vid lampan i salen, utom Greta, som hade gått och lagt sig. Det stod ännu dukat åt Tomas; han drack en kopp te och åt ett par smörgåsar.

Innan Tomas gick in till sig, såg han in till Greta för att säga godnatt åt henne. Det var redan mörkt i hennes rum. Han hade icke väl kommit innanför dörren, förrän Greta sprang emot honom i blotta linnen och gav honom en kraftig örfil. Därefter hoppade hon upp i sängen, borrade huvudet i kuddarna och började storgråta. Hon hade fått D på sin kria "Om nådemedlen".

61

VI

Våren gick.

På soliga dagar följde regn, och efter regnet lyste det åter upp. Vårdräkterna blevo allt ljusare och mera sommaraktigt lätta, och de vita narcisserna visnade bort och glömdes för mandeldoftande klasar av hägg och syren, och solen brände allt hetare på tomma gator och på övergivna hus med tilldragna persienner. Och de späda löven på parkernas träd växte och bredde ut sig till skumma, djupgröna valv, i vilkas skugga trötta människor kunde vila ut och drömma och rista streck i sanden.

Mortimers flyttade ut till Dalarö. Brehms flyttade till svärfaderns lantställe på Lidingön och Webers blevo i staden.

Tomas och Märta sågo varandra icke ofta. En gång träffades de av en händelse, då Märta var inne i staden för att göra några uppköp; då gingo de in på ett litet avsides liggande konditori högt uppe på Drottninggatan och åto bakelser. De lovade varandra likväl att icke göra om det, ty slumpen fogade det så, att de blevo sedda av en väninna till Märta, som icke borde ha fått se dem.

Emellanåt skrevo de också små biljetter med förvänd handstil på kuvertet. Det stod just ingenting i dem, annat än att de älskade varandra.

62

Junidagarna runno snabbt som brokiga pärlor rinna av en silkestråd, och det blev midsommarafton.

Tomas hade kommit sent upp. Kvällen förut hade han varit tillsammans med Wannberg och några andra kamrater, ätit sexa på Stallmästargården och svärmat omkring i Haga och Bellevue hela den ljusa sommarnatten. På hemvägen drog det upp till oväder och började ösregna; då följde han med Wannberg upp på hans rum, där de drucko sherry och spelade schack. Under tiden klarnade det åter upp, och morgonsolen slog bländande emot dem, då de släckte den osande lampan och rullade upp gardinen. Klockan blev sex, innan Tomas kom hem, och han fick icke sova mycket.

Fram emot tolvtiden steg han upp och åt frukost. När han blev färdig, stoppade han en lärobok i fickan och gick ner i Humlegården.

Vid vattenbutiken träffade han en av kamraterna från gårdagen, Anton Recke. Det var en blek, svarthårig ung man, tämligen undersätsigt byggd; han var flerårig medikofilare och känd i hela kamratkretsen för sina brokiga fruntimmershistorier och sina trassliga affärer. Hans far var förmögen, men hade tröttnat på att betala sonens skulder.

De drucko ett par flaskor vichyvatten, medan de pratade om gårdagens äventyr. Recke påstod sig ha hamnat någonstades på Söder, vid Glasbruksgatan eller något dylikt. Han bodde på Östermalm.

63

Han kände sig en smula ledbruten.

Därefter beklagade han sig över att han icke hade några pengar. Pengar, pengar... Detta ord hade för hans öron en mystisk klang. Det föreföll honom, som om han stod ansikte mot ansikte med något övernaturligt, var gång han lyckades fånga in några sedlar i plånboken.

— Varifrån komma de? frågade han. Det har jag aldrig lyckats få någon förklaring på.

Han satt länge tyst och undrande med blicken ut i den sommarblå luften.

— Jag vet bara vart de gå; men varifrån komma de?

Tomas trodde att han ville låna pengar och erbjöd honom tio kronor, ty han var tillfälligtvis vid kassa. Recke avböjde vänligt men bestämt.

— Nej tack, när jag vill låna pengar säger jag alltid till genast. Jag lämnade för resten min klocka åt ett stadsbud för en stund sedan och sade åt honom att komma hit med pengarna.

— Nej, det här går inte i längden, återtog han efter en stund melankoliskt. Man får lov att skaffa medel på ett eller annat sätt. Det finns en tegelhandlare vid Svartmangatan, som lär vara hjälpsam och medgörlig...

Tomas sökte förmå honom att avstå från alla tankar på den sortens affärer. Recke hörde på, distra, upptagen av sina egna kalkyler.

Stadsbudet kom med pengarna och kvittot. Recke drack ur sitt glas och reste sig:

— Jag måste vara hos Wannberg före klockan ett, sade han. Jag blev skyldig honom 2:65 i går, och han påstod, att han måste ha dem i dag före klockan ett...

Tomas satt ännu en stund vid sitt vichyvatten och såg på barnen, som lekte i sanden. Han köpte också några pepparkakor åt en liten hund, som kom fram och viftade på svansen.

En grå häst körde fram med en iskärta. Hästen hade stora björklövsvruskor i seldonen. Nu först erinrade sig Tomas, att det var midsommarafton.

Och Märta hade senast skrivit, att hon kanhända skulle komma in på midsommaraftonen för att göra uppköp. Hon skulle väl köpa några midsommargåvor åt syskonen... Några små trumpeter...

Tomas reste sig. Han visste icke vart han skulle gå, men han måste röra på sig en smula. Han var rädd att han kunde somna, om han satt kvar längre.

Var skulle han kunna träffa Märta? Det hade han ingen aning om.

Han drev långsamt omkring på de skuggiga gångarna i parkens norra del.

På en soffa under en fläderbuske med grönvita blomkvastar satt ett mycket magert gammalt fruntimmer med händerna i kors och blinkade mot solen. En flaska eau-de-cologne stack upp ur den grönaktiga sammetsridikylen, som en gång varit svart.

Hon satt där och nickade och blinkade...

Tomas kände med ens en häftig lust att sitta just där detta gamla fruntimmer satt, under denna blommande fläderbuske, sitta där och blinka mot solen och se ut över all den sammetsmjuka grönskan. Om hon ändå ville resa sig och gå! Hon hade säkert suttit där i flera timmar. Skulle det inte kunna intressera henne att se, hur det ser ut i den andra ändan av Humlegården?

Tomas gick förbi henne; efter ett par minuter vände han och gick samma väg tillbaka.

Soffan stod tom. Det gamla fruntimret gick på darrande ben vägen nedåt, stödd på sitt grönaktiga paraply. Nu hade hon också en liten hund med sig; det var samma lilla hund, som för en liten stund sedan hade kommit fram till Tomas i vattenbutiken och fått tre pepparkakor.

Tomas satte sig under den blommande fläderbusken.

Det är visst en lyckodag i dag, tänkte han. Jag behöver ju bara önska en sak, så går det strax som jag vill.

Det var lugnt och tyst. En domnad efterton av gatornas och torgens buller trängde fram, avlägsen och främmande som från en annan värld. Vinden gnlade något för sig själv i de stora, gamla träden, ett långt strådrag, som svällde ut och tynade av och somnade bort. Två gula fjärilar fladdrade fram och åter som levande flarn av ett silkespapper eller som gula rosors blad, vilka ett vindkast slitit lösa från deras stjälk och drivit ut på flykt, på irrfärder, i fladdrande oro... Och vinden låter dem aldrig finna någon varaktig stad och unnar dem icke att vila; han driver dem att närma sig varandra och fly varandra och att åter närma sig...

Så långt blicken kan nå under halvslutna ögonlock breda sig gräsets mattor i sövande och entonig sommargrönska, och sommargröna träd med sällsamt avvägda konturer stå orörligt uppställda likt de halvregelmässigt skurna kulisserna i något teateridyllens eden. Almar, lönnar, kastanjer... Och silvergrå popplar... Och helt nära, framme i prosceniet, avskild från de andra träden, står en grön och stor och mycket gammal ask. Under dess krona drömmer skuggan mörk och sammetsdunkelt grön. Och lyser icke där i gräset något vitaktigt och mjukt, som kunde vara en kvinnas vita kropp? Något sovande vitt, som vrider sig sakta i drömmen? Det kunde vara den första vita och mjuka kvinnan, Eva! Det kunde också vara Ellen, eller Märta... Om det vore Märta!

Och åter fladdrade de gula fjärilarna för hans ögon, höjde sig och sänkte sig, nalkades och flydde. Och luften var blå och tom, och vinden gnlade och somnade bort, och det blev tyst.

Tomas spratt till. Det var någon som kittlade honom på läpparna med ett strå. Märta stod framför honom med röd mun och leende ögon och kittlade honom med ett grönt strå. Därefter tutade hon honom i örat med en liten blecktrumpet.

— Det här är din midsommargåva, sade hon till sist, när hon slutat upp att tuta, och räckte honom trumpeten. Den var randig på tvären i de gräsligaste blå och röda färger.

Tomas och Märta följdes åt över Roslagstorg uppåt Johannes. De hade kommit överens om att gå upp i våningen vid Döbelnsgatan och fira midsommaraftonen med en flaska vin och några bakelser, som de skulle köpa under vägen. De vågade icke gå på ett konditori; man kunde ju aldrig vara säker på att icke bli sedd.

Tomas stannade framför ett leksaksstånd på Roslagstorg. Han skulle köpa någon gengåva åt Märta. Slutligen bestämde han sig för en liten gris av guttaperka. Det var en särskild sorts gris: han hade ett hål i trynet, genom vilket man kunde låta honom suga upp vatten. Sedan håller man honom mitt för näsan på någon, som man vill roa, och säger: se, en sådan lustig gris! Då böjer han sig fram för att se bättre, och då klämmer man grisen på magen. Då får den andre en liten vattenstråle mitt i ansiktet, och det är mycket roligt.

En sådan gris köpte Tomas åt Märta.

Det sprungo i kapp uppför de sneda och bräckliga trätrappor, som från Roslagstorg leda upp till Johannes kyrkogård. När de hunnit halvvägs, måste de stanna och draga andan. De vacklande, grå trähusen i backen badade i midsommarsolens mest stekvarma ljus. De fattigas bleka fönsterväxter slingrade i trånsjuka krökningar sina stänglar och blad upp efter fönsternas dammiga, regnbågskiftande glas. Ingen människa syntes, endast en svart katt med vita tassar, som satt på en dörrtröskel och slickade sol och njöt av middagshettan med hopknippta ögon.

Tomas tog hastigt Märta om huvudet med bägge händerna och kysste henne.

De köpte bakelser i ett hembageri och en butelj madeira i en kryddbod vid Malmskillnadsgatan.

I våningen vid Döbelnsgatan väntade dem en dov och skum dager bakom de nedrullade gula gardinerna.

— Vi måste skrämma undan spökena ur rummen, sade Märta.

Hon satte sig till pianot och spelade de larmande första takterna ur Carmen.

Tomas tutade i sin trumpet.

— Vad ska grannarna säga? frågade Tomas.

— Det finns inga grannar, svarade Märta. Alla människor ha flyttat ut på landet. Vi ä ensamma i hela huset.

Hon slutade upp att spela, och ingen av dem sade något. Det blev en tystnad som i ett insomnat sagohus. Den gamla väggklockan hade stannat och betraktade dem tigande och envist med sitt runda, kloka ansikte.

— Vad har du i paketen? frågade Tomas för att säga något och bryta tystnaden.

— Midsommargåvor, svarade Märta förstrött, med stora, allvarliga ögon, som om hon tänkte på något annat. Det där är randiga förkläden åt jungfrurna, och det är en veckad remsa att ha kring halsen åt Elsa, och det här är åt Johan... Det är "Nio små negrers underbara äventyr".

De gingo in i förmaket. Märta tog bort det rödrandiga överdraget från den långa, gammalmodigt svängda förmakssoffan, vars blekröda tyg lyste matt genom skymningen.

— Det är så tråkigt att sitta på möbler med överdrag, sade Märta.

Hon gick in i sängkammaren, som låg åt den soliga gården, rullade upp gardinen och öppnade ett fönster. Genom den öppna dörren föll en ruta sol in i förmaket.

Därefter tog hon fram en bricka och ett par glas. De åto bakelser och drucko vin och satte sig i soffan för att läsa i "Nio små negrers underbara äventyr". Den var icke lång; de läste igenom hela boken tillsammans på fem minuter och hade mycket roligt.

Sedan sutto de tysta och sågo på varandra. De sågo på varandra så länge, att det slutade med en lång kyss.

Genom det öppna sängkammarfönstret hördes ett barns sång från någon av de små våningarna åt gårdsidan. Det var en liten flickas gälla röst, och hon sjöng på någon självgjord barnmelodi.

Pappa är inte hemma,
mamma har gått på torget,
vad ska vi göra...

Och det blev åter tyst.

Tomas slog i det sista av vinet, och de drucko ur. Vinresterna tindrade dunkelröda på bottnarna av de slipade glasen.

— Tänker du på mig ibland, när du är ensam? viskade Märta. Jag tänker ofta på dig.

Han lekte förvirrat med hennes urkedja.

— Om kvällarna, när vi ro ut på sjön, fortsatte hon. Och om nätterna, när jag ligger vaken.

Hon hade en tår i ögat. Hon lindade sakta bägge armarna om hans hals och kysste honom på håret.

Gång på gång kysste hon honom på håret — på tinningen — på ögonlocken.

Tomas blundade och frös. Han visste icke var han befann sig. Drömde han, eller var han vaken —
— Det skimrade för hans ögon och susade för hans öron. Han gömde huvudet vid hennes bröst, och hans armar knöto sig krampaktigt hårt om hennes midja.

Hon sökte förgäves resa sig och vrida sig lös ur hans famntag.

— Nej, Tomas — vi måste gå — klockan är visst mycket —

Tomas släppte henne icke. Han var het av vinet och vild av hennes smekningar. Hon slöt ögonen och sjönk tillbaka med en frossbrytning, och han tog henne stormande, övermodigt, nästan med våld.

.....

Pappa är inte hemma,
mamma har gått på torget —

.....

Vinresterna glödde i glasen.

Märta höll en kudde för ansiktet och snyftade sakta.

— Gå! viskade hon bönfällande. Gå, gå!

Tomas sökte trösta henne, lugna henne.

— Förlåt, sade han gång på gång och smekte hennes hand. Men hon stammade endast åter och åter detta "gå, gå!" Det var som om hon hade glömt alla andra ord.

Tomas gick.

Märta stod framför spegeln.

Var hon densamma som förut? Eller hade hon blivit en annan?

— — Och i kväll skulle hon dansa kring majstången med de andra — med syskonen — —

Hon drev av och an i rummen.

Hur mycket kunde klockan vara? Fyra går båten.

Märta hade kommit ut i jungfrukammaren. På väggen fanns en liten hylla av kartonnage, på vilken stod broderat med kornblått silke: Livets Ord. Hyllan var full av små röda, blåa, gula och gröna papperslappar.

Märta tog en röd lapp. Hon rullade upp den och läste: Herren ser dina vägar.

I gårdsvåningarna var det tyst. Den lilla flickan hade slutat att sjunga. Märta gick in i sängkammaren, stängde fönstret och rullade ner gardinen. Därefter gick hon in i förmaket för att lägga överdraget på soffan.

Grisen och trumpeteten lågo undanslängda i ett hörn.

Plötsligt måste hon småle för sig själv. Hon hade kommit att tänka på alla de tanter med nickande spetsmössor, som så många gånger suttit uppradade i denna soffa...

I nästa ögonblick kastade hon sig framstupa mot en kudde och föll i en våldsamt gråt, som skakade hela hennes späda kropp.

Tomas stannade mitt på kyrkogården.

Vart skulle han gå?

— — Nej, detta var inte bra. Kunde han göra det ogjort...

Han blev stående framför en gravsten. Han läste ett namn och många titlar, ett födelseår och ett dödsår.

Därunder hade man alltså grävt ner någon som hade levat, och som nu var död.

Besynnerligt...

Kyrkdörren stod öppen. Tomas stod länge och läste på ett anslag, som tillkännagav att kyrkan under sommarmånaderna var öppen varje dag från tio till tre. Slutligen gick han in och satte sig i en bänk.

Han förföljdes ännu alltjämt av tanken på denna enkla och alldagliga inskription, som han nyss hade läst på gravstenen. Född då och då. Död då och då.

Var det verkligen sant?

Så erinrade han sig, att en dödsballe alltid skrattar. Vad skrattar han åt? Med vad rätt ligger han där i lugn och ro och hånskrattar åt den släkt, som nu leker i solen?

— — Han hade kommit att tänka på Ellen. Hennes bild stod för honom som en urblekt fotografi med suddiga konturer — som en han hade känt någon gång — ett annat år —

Han hade blivit sömnig. Valven voro så höga och mörka, och orgeln spelade så sakta... Det lät som susande träd i en skog. Kanhända spelade den icke alls...

Han visste icke själv hur länge han hade suttit, då han spratt till vid att någon rörde honom.

En man stod bredvid honom och ruskade honom i armen.

— Kyrkan skall stängas, sade han.

Gatstenarna brände under fotsulorna, och husens väggar glödde vita som aska. Staden låg i somnardvala, domnad av hettan under en egyptisk himmel.

Människorna förbannade solen och smögo sig framåt i skuggan, varhelst en mörk strimma stod att få, tätt under murarna och djupt inne i alléernas skymning.

I Webers våning var det tyst. Professorn hade rest till Tyskland, Greta var i Skåne. Fru Weber satt i ett soffhörn i sängkammaren och läste Thomas a Kempis och grät. Det kunde emellanåt hända henne, att hon med en gång kände sig så ensam och övergiven mitt i sin familj, att hon icke visste någon annan råd än att gråta. Hennes barn växte ifrån henne. Vad visste hon om deras vägar? Det föll över henne en frossbrytning av ångest, var gång hon tänkte på allt det onda, som nästa morgon eller nästa nyår kan hålla i beredskap åt oss, utan att vi veta det och utan att vi kunna göra något. Fröet är kanhända redan sått, kanske i går eller i förrgår, kanske också någon hemlig olycksdag för många år sedan, det gror i tysthet, och en dag skjuter det upp med giftiga blommor och grönsvarta bär... Men Tomas låg på soffan i sitt rum. Han hade rullat ner gardinen, oaktat det var mitt på förmiddagen och hans rum låg åt skuggsidan, ty den motsatta väggen stack och pinade hans ögon med sitt vita eldhav. Den bok han nyss tagit ner från hyllan hade fallit på golvet. Han kunde icke läsa.

Märta...

Vad trodde hon, vad tänkte hon om honom? Gång på gång hade han satt sig ned för att skriva något till henne, och han hade grubblat och tänkt och icke funnit några ord. Och då han äntligen fått ett brev färdigt, fyllt av ånger och bittra självanklagelser, läste han igenom det, en gång, två gånger, lade det i ett kuvert och bröt upp det och läste det på nytt och brände det vid ett ljus.

Hur går hennes dag?

Läser hon, syr hon som förut, leker hon med sina syskon? Och vad talar hon om med de sina?

Gatans larm trängde in genom det öppna fönstret. Det var ett skrammel, som om helvetets alla bryggarkärror fått befallning om att dagen i ända köra fram och åter just på deras bakgata.

Tomas gick upp och stängde fönstret; därefter kastade han sig åter på soffan.

Kanhända går hon ensam i skogen dagarna igenom. Och om natten... Stiger hon upp om natten, går hon ut på bryggan och ställer sig att stirra ned i vattnet?

Hur många dar hade det gått sedan midsommaraftonen? Fem dar, sex dar hade det redan gått. Nära en vecka.

Han hade blivit en smula förlägen, då hon frågade honom, om han tänkte på henne ofta. Han visste med sig själv, att han oftare tänkte på Ellen än på henne. Det var då... Nu tänkte han på henne ständigt, ständigt.

Och Ellen hade han glömt.

Stackars Ellen... Han hade icke handlat rätt emot henne.

Flugorna surrade kring hans huvud och dansade i virrigt sicksack omkring för hans ögon. Kanhända var det dumma och elaka människors små svarta själar, som blivit dömda att fladdra omkring för att plåga de dumma och elaka människor, som nu befolkade jorden. Det kunde vara ett värdigt påhitt av någon dum och elak gud...

De kröpo i hans öron och kittlade hans mungipor, och på hans näsa satt en och tvättade sina bakben.

Tomas gick ut i köket efter flughåven och började en ursinnig jakt. Efter ett par minuter hade han tröttnat, öppnade fönstret, skakade ut flugorna och lade sig åter.

Hans vackra dröm om vinterkvällar framför brasan, med huvudet i hennes knä... Fördärvat, förstört, förbi!

Och bröllopsnatten... Alltid skulle han taga ut i förskott... Det var orätt, det borde man aldrig göra.

Och aldrig mera skulle hon le mot honom och linda sina armar om hans hals och kyssa honom på ögonlocken och giva honom vackra namn, som han icke förtjänade, men som det ändå var roligt att höra.

Han bet i den kudde han hade under huvudet, så att den nötta sidenvåden gick sönder och han fick munnen full av dun och fjäder. Han vände sig mot väggen, domnad av hettan i rummet, och lät blicken irra sig trött i de trånga farlederna mellan tapetens slingor, till dess att hans ögon kände samma längtan efter en stor, ljus yta, som seglaren efter havet.

Havet... Det var längesedan han såg havet.

Det stora, blå havet.

Tomas gick villrådig av och an på Blasieholmskajen. Han längtade efter att andas salt luft. Vilken båt skulle han välja?

En herre, som hade mycket bråttom, hälsade på honom vänligt och familjärt. Tomas besvarade hans hälsning artigt, förstrött. Det var härads hövding Ratsman; han såg fet och glad ut och hade

en ljus halsduk, och han steg ombord på Lidingöbåten, just då den lade ut. Han bodde icke på Lidingön utan i Vaxholm, men han skulle väl hälsa på några bekanta...

78

Tomas hade stannat framför en liten nedsotad, gammalmodigt byggd ångbåt. Den hette Utö, och den skulle avgå till Utö om en kvart.

— Utö... Det låter som om det skulle ligga allra längst ute vid havet...

Han skrev några rader till modern och lämnade dem åt ett stadsbud, därefter gick han ombord.

Det hade blåst upp en frisk östlig vind. Måsarna på strömmen skreko och larmade, seglade i vida kretsar fram och åter över vattnet, tindrande vita, sköto pilsnabbt ned mot vattenbrynet som lysande stjärnfall mitt på dagen och stego åter upp med något sprattlande och blankt i näbben. Ångvisslor skuro genom luften, slupar och farkoster av alla slag korsade varandras väg, och solen blänkte fram som en mattröd kopparskiva genom moln av stenkolsrök. Tomas stod betagen och följde med ögonen en bländvit mås, som nyss hade strukit så tätt förbi hans huvud, att han kunde känna fläkten från hans breda vingar och se hans vildfågelsjäl tindra fram i det lilla kolsvarta ögat. Han spände långsamt en vid halvcirkel in över Skeppsbron, vilade några sekunder över popplarna och blodlönnarna i den lilla tysta och oåtkomliga sagoträdgården mellan slottets flyglar, tog därefter vägen åt öster, ut över strömmen, och blev borta i det blå.

Ångbåten lade ut. De trånga Skeppsbrogränderna defilerade förbi som en rad av svarta källargluggar, och i det nät av broar och viadukter, som bildar övergången från Staden till Söder, kröpo människorna om varandra som myror. I Stadsgården var det svart av kolångare med rött i vattengången och av kolbärare, på vilkas ansikten han trodde sig kunna se, hur kraftigt de svuro över hettan. De höga granitväggarna med de i berget utsprängda trapporna väckte till liv hos honom ett dunkelt minne av att han någon gång i skoltiden hade gått upp för dessa trappor i sällskap med Märta och Greta — någon dag i jullovet, med snö och grå himmel... På den tiden hade han ännu icke upptäckt, att Märta Brehm var vacker, och det var hon kanske icke då. De båda flickorna hade gjort narr av honom hela tiden, av någon anledning som han icke längre erinrade sig... På södra bergen tog idyllen vid, småstadsidyllen med stugor och plank och mörka, svala fläckar av grönt. I en hängmatta under ett stort kastanjeträd låg en rödklädd ung flicka och sov.

79

Djurgårdens villor dansade förbi, och Blockhusudden passerades. Det gamla förfallna tullhuset med sitt branta tegeltak badade i solen, och på gårdsplanen, där gräset växte högt mellan kullerstenarna, låg en lat, gul hund tillplattad som om han varit målad på marken och sträckte alla fyra benen ifrån sig så långt han kunde.

Ute på Värtan friskade vinden upp. Skummet yrde kring bogen och stänkte ända upp i ansiktet på Tomas, som stod uppe på kommandobryggan och pratade med kaptenen. Han hade glömt alla sina sorger och åter kommit i glatt humör.

80

Då klockan närmade sig fyra, gick han ner i matsalongen för att äta middag.

Det var nästan tomt därnere. Två rödbrusiga lantbor hade just slutat att äta, då Tomas kom in; de betalade och stego upp på däck. Vid ett bord satt styrmannen ensam och åt med religiöst allvar. Det var en solbränd man med mörka ögon och svart haxkägga. En blek ung flicka passade upp honom med mjuka slavinnerörelser, utan att säga ett ord.

Tomas drack två glas brännvin och en flaska öl. Han var i ett äkta reslynne och hade kommit i en stämning som om han vore ute på upptäcktsfärd efter okända världar. Han visste ingenting om Utö. Kunde det bo några människor därborta? Några stackars fiskare troligtvis, som frukta Gud, ty det brukar fiskare göra, och mörda och stjäla litet, när det faller sig så, och leva av sur strömning... Så erinrade han sig, att han någon gång hört talas om Utö gruvor. Skulle det alltså finnas gruvor där? De voro väl för längesedan nedlagda.

Styrmannen förde ett viskande samtal med uppasserskan borta i andra ändan av rummet. Det slutade med en kort handtryckning; flickan rodnade svagt, och mannen gick upp på däck.

Tomas beställde kaffe och chartreuse. Det hade blivit en smula sjögång ute på Baggensfjärden. Båten gungade sakta i sneda rörelser från för till akter och från babord till styrbord, och vågorna skvalpade sövande mot salongens väggar. Då Tomas vände sig om och såg ut genom det lilla runda fönstret, liknade fjärden ett snöfält. Fönstret befann sig så nära vattenytan, att blicken nästan endast uppfångade det vita skummet på böljornas toppar. Det var härar av vita blixtar, som tändes och slocknade, och som oavbrutet behärskade synvidden med sitt fosforaktiga ljus.

81

Solen brottades redan med den västra horisontens blodkantade skymurar, då man lade till vid Utö brygga. Tomas hade fått kaptenens tillåtelse att ligga i aktersalongen över natten. Han steg i land och gick långsamt vägen uppför, förstämnd, uttröttad på förhand. En brant och stenig väg, ett vitt hus uppe på backens krön, några röda stugor, från vilkas eldstäder röken steg upp i den aftonstilla luften, lodrätt som vid Abels offer. Varför hade han rest hit? Vad hade han med havet att göra? Det var icke ens säkert att man kunde se havet härifrån.

Då han nått kullens högsta punkt, stannade han och vände blicken tillbaka. Fjärdarna bredde sig blanka som glas för hans fötter, stumma, vida, kalla. Solen hade nyss gått ned och brett ett rödviolett töcken över den smala landremsan längst i väster. Två eller tre fiskarbåtar sökte långsamt mot land med slappa segel och jämna årtag, vilkas plaskande i vattnet indelade tiden lika tröttande regelmässigt som ett urverk. Dagens alla vita strömoln hade drivit undan och samlat sig till stillastående skybankar längst nere vid synranden, och över hans hjässa välvde sig en tom, blå kupa, kallare och mera tom med varje minut som rann.

82

Tomas stod som förstenad och betraktade landskapet. Slutligen vände han sig bort med en frossbrytning och fortsatte att följa vägen inåt ön. Plötsligt trodde han sig höra på ljudet av sina steg, att han gick över en bro. Han såg upp och varseblev ett räck på vardera sidan av vägen. Då han böjde sig fram över räcket, drunknade hans blick i ett schackt så mörkt och så djupt, att han icke kunde skönja någon botten, endast något grönaktigt fuktigt, som glansen av synd ur ett svart öga. Det var alltså gruvan... Rädd att låta fascinera sig av denna mörka, gröna glans slet han sig med våld från platsen och fortsatte inåt skogen, där vägen nu smalnade av till en starkt sluttande gångstig.

Skogen teg omkring honom. Men långt bortifrån, långt nedifrån hördes ett regelbundet och tungt stönande, suckarna från en jätte, som vrider sig i sömnen. Tomas stannade och lyssnade. Mellan trädens glesnande stammar varseblev han en snörrät rand, som skilde den mörknande östra trakten av himlahavet från något ännu mörkare och ännu blåare, havet.

Det var havet. Dunkelblått, oändligt, tomt.

Tomas drev fram och åter nere vid stranden, med uppvikt krage och händerna i fickorna. Skymningen hade tätat till ett blåaktigt mörker. Havet sov, men det arbetade i sömnen, hävdes och sänktes, suckade och stönade som en jätte under onda drömmar.

83

Han hade kommit ut på en klippa, som smal och tvärbrant sköt långt ut från land. Havet var där — runtom, vart han vände blicken — överallt var havet.

Tomas visste icke själv hur länge han stod där orörlig som en bild och stirrade ut över vattnet. — Märta! mumlade han för sig själv. Märta, Märta.

Havet överröstade honom. Han kände läpparna röra sig, men hörde intet.

— Märta! ropade han slutligen med ansträngande av sina lungors yttersta kraft.

Och häpen, förfärad över att höra ljudet av sin egen spröda och tonlösa röst tunt som ett knivblad skära genom dymningarnas brus, vände han om, darrande i hela kroppen och med en blick, som letade efter gömda lönnmördare i varje snår, sökte upp gångstigen och kom springande tillbaka till den vik på andra sidan av ön, där båten låg förtöjd.

Han gick icke genast ombord, ty han kände att han icke kunde sova. Han satte sig på en sten och lät blicken glida, än ut över fjärdarna, än ned på ångbåten, en liten underligt hopkommen människoleksak, som låg inklämd därnere mellan klipporna och speglade sig i det mörka, grönklara vattnet. På överdäcket rörde sig två gestalter i skarp avskuggning mot den gulröda aftonluften. En kraftig man — två mörka ögon, ett svart skägg — och en mjuk slavinnegestalt med ett blekt ansikte. Det var hon som talade, och han hörde på — oroligt otåligt, medan han flyttade kroppens tyngd över från det ena benet till det andra, stack händerna i fickorna och åter tog dem bort. Vad talade hon om? Hennes röst lät gråtfärdigt bedjande och dock behärskad — som om hon erinrade honom om ett löfte... något gammalt löfte, som han kanske helst ville glömma... Och han vände bort huvudet och mumlade något, medan hennes blickar oavvänt hängde vid hans mun... Så gingo de in, och det blev tyst.

84

Klockan hade blivit elva. Tomas steg ombord, gick ner i aktersalongen och lade sig halvt avklädd på en soffa. Han låg länge vaken, ty han tänkte på Märta. Långt fram på natten somnade han äntligen med örngottskudden hårt pressad mot sitt bröst.

85

VIII

Det duggregnade ihärdigt, och gatan luktade våt makadam, och klockorna ringde till högmässa, ty det var söndag. Tomas kom ut från en rakstuga, blek och med rödkantade ögon; han sov dåligt om nätterna på de sista veckorna.

Han skulle möta sin mor i Jakobs kyrka. Det hade blivit en sådan tomhet ini honom och omkring honom, att han utan lång tvekan gav vika för ögonblickets alla växlande impulser, och då modern kom in till honom på morgonen, medan han ännu låg, och med sin blidaste röst bad honom att följa sig i kyrkan, hade han icke hjärta att säga nej. Han gick ju nästan aldrig i kyrkan; men det var kanhända icke rätt. Om det kanske denna dag kunde ske ett omslag i hans liv...

Han tänkte på dessa saker, medan han långsamt gick Grevturegatan utför. Han hade ingen psalmbok i handen, ty han var rädd att möta någon bekant.

En gammal fru, klädd i en brun, trådsliten kappa, kom ut ur en port i sällskap med en ung gosse i gymnasistmössa. De gingo båda i samma stillsamma söndagstakt, och båda hade psalmböcker i händerna. Tomas kände genast igen den gamla frun: det var Ellens mor. Han hade sett dem tillsammans i Humlegården någon söndagseftermiddag i maj. Gossen var alltså hennes bror, han som så gärna ville bli läkare...

86

Och det var här de bodde.

Tomas hade stannat utanför porten. Ellen hade verkligen också sagt någon gång, att hon bodde på Grevturegatan, men det föll av sig själv att han icke hade kunnat besöka henne.

Om Ellen är hemma, är hon alltså ensam, tänkte han. Men hur kommer det sig, att hon inte vill gå i kyrkan med sin mor och sin bror... Kan hon vara sjuk?

Stackars Ellen, han hade förbrutit sig svårt mot henne. Så svårt, att han knappast vågade tänka på det.

Vad skulle hon tro om honom?

Hon var kanske redan död. På tre veckor hade han icke sett henne. Hon kunde mycket väl vara död, utan att han visste något.

Livet är besynnerligt.

Nej, han måste se henne och veta om hon levde. Tala med henne, förklara sig på ett eller annat sätt, falla ned för hennes fötter och tigga om förlåtelse...

Han var redan i trappan. Den var smal och brant, och det var så mörkt i förstugorna, att han måste riva eld på den ena tändstickan efter den andra för att kunna läsa namnen på tamburdörrarna. På en spräckt och smutsig enkeldörr, som tycktes höra till ett kök, såg han med förvåning elden från sin tändsticka lysa upp över ett namn, som han kände från böckerna och tidningarna, och vars ägare han många gånger hade sett på gatan och kaféet, alltid glad och elegant. Tomas hade föreställt sig, att han måste bo vid Sturegatan, eller vid Strandvägen...

Först i tredje våningen fann han det namn han sökte.

Han stod en stund och betänkte sig med klappande hjärta och återhållen andedräkt innan han kunde besluta sig för att dra i det lilla röda och svarta klocksnöret.

Han visste icke vad han skulle säga henne. Skulle hon tro honom, om han sade, att han hade varit sjuk, eller bortrest ett par veckor? Nej, hon hade kanhända sett honom gå förbi handsksbutiken någon gång.

För övrigt borde han egentligen bryta med henne; det var därför han hade gått upp. Han älskade henne icke. I vad fall som helst måste han fatta sig kort, ty inom en kvart eller högst tjuugu minuter skulle han ju vara i kyrkan, det hade han lovat.

Han litade på sin ingivelse och drog sakta i strängen.

Ingen öppnade. Han ringde ännu en gång, hårdare; det hördes steg innanför, och Ellen stod framför honom. Hon hade ett stort vitt förkläde med högt bröststykke och liknade en kysk ung husmoder, som blir överraskad mitt i sina bestyr.

Tomas kunde icke säga något; han stod röd av blygsel. Han tyckte sig aldrig förr ha sett, hur vacker hon var, och likväl var hon mycket blek.

Ellen betraktade honom länge med en stel blick.

— Kom in, sade hon slutligen lågt med en liten skälvning på rösten.

Lägenheten bestod av två små ljusa rum och ett kök. De blevo stående mitt på golvet i det yttre rummet, och ingen av dem sade något.

— Varför har du inte gått med din mor och din bror i kyrkan? frågade Tomas äntligen lågt, med ett osäkert tonfall.

— Jag har så ont i huvudet, klagade hon sakta, Han lade sin hand på hennes panna. Den var brännhet.

Ellen brast i gråt.

— Å, Tomas, snyftade hon, var har du varit så länge?

Han kunde icke svara något.

Hon drog honom ned på soffan, och hennes händer lekte i hans hår, och hon snyftade alltjämt med huvudet mot hans bröst.

— Var har du varit hela tiden, Tomas, du måste säga var du har varit... Du har säkert varit sjuk, säg har du inte?

— Jo, svarade Tomas. Jag har varit sjuk.

Båda sutto tysta. Kyrkklockorna ringde därute, och regnet droppade mot fönsterblecket.

— Om jag kunde tro dig, viskade Ellen. Tomas svarade ingenting.

— — Hur skulle detta gå... Han måste ju bryta med henne — —

Vad skulle han säga?

— Om jag bara kunde tro dig, återtog Ellen. Jag vill så gärna, men jag kan inte. Du bryr dig visst inte mycket om mig!

Tomas var orolig. Hans mor stod kanske redan och väntade på honom. Men Ellens stora rödbruna ögon sågo in i hans med ett sådant uttryck av förtvivlan, att han icke fick mod att säga något avgörande.

Han endast smekte hennes panna, liksom för att svalka den.

— Har du ännu ont i huvudet? frågade han.

— Ja, ja... Lägg din hand där — just där — till vänster, vid tinningen... Det känns så skönt!

Hon slöt ögonen och lutade sin kind mot hans. Den brände som eld. Tomas kände, hur hela hans varelse genomlades av en ljum värme. Han hade icke på länge känt beröringen av en kvinnas hud mot sin egen.

Plötsligt böjde han sig fram över hennes ansikte och kysste henne våldsamt.

Hon vred sig lös ur hans armar och sprang upp.

— Nej, Tomas, sade hon, du får inte kyssa mig mera! Det är bäst att det är slut mellan oss — jag är ingenting för dig mera — du tycker om någon annan, säg gör du inte? Jo, jag ser det på dig, Tomas! Du har inte varit sjuk, det är inte sant!

90

Hon stirrade på honom med en visionär glans i blicken.

— Jag visste hela tiden att du narrades, jag har sett dig gå förbi fönstret flera gånger, flera gånger!

Och hon sjönk ner i soffan med huvudet i händerna och grät.

Tomas ville sjunka genom jorden.

— Förlåt mig, stammade han.

En kanariefågel, som hela tiden suttit tyst på sin pinne i en bur framme vid fönstret, började nu kvittra, först sakta som om han bad om tillåtelse, sedan allt gällare och högre.

— Förlåt mig, upprepade Tomas bönfällande, förlåt mig! Jag har varit elak mot dig, Ellen, lilla Ellen, men jag skall aldrig vara det mera! Du måste se på mig och säga, att du förlåter mig och att du inte är ond på mig längre!

Kanariefågeln hoppade från pinne till pinne i sin bur, sträckte halsen i vädret och kvittrade och sjöng.

— Du kan inte förstå det, snyftade Ellen, nej, du kan inte förstå sådana dagar det har varit för mig — när jag har stått där bakom disken från morgon till kväll — och provat handskar på främmande damer — unga, vackra flickor, som du kanske känner och som få vara tillsammans med dig... eller när jag såg ut genom fönstret och du gick förbi. — Vet du Tomas, jag har gråtit hela nätterna —

91

Tomas tog upp sin näsduk, fuktade den i vatten och tryckte den mot hennes ögon, och slutligen kysste han hennes ögonlock.

— Nu får du inte gråta mera, sade han.

Hon satt tyst i sitt soffhörn med en kudde under huvudet och såg honom rakt i ögonen.

— Kan jag tro dig, Tomas? frågade hon. Bryr du dig verkligen något om mig?

— Jag bryr mig inte om någon annan än dig, sade Tomas.

Kanariefågeln började nu sjunga av full hals. Det skar i öronen; man kunde knappast uppfatta sina egna ord. Ellen reste sig hastigt och gick in i en garderob efter ett mörkt skynke, som hon omsorgsfullt bredde ut över buren och vecklade omkring på alla kanter, så att intet ljus trängde in.

Fågeln tystnade med ens.

Tomas hade tagit en stor, mörkfläckig snäcka från byrån bredvid soffan, vägde den i handen och höll den mot sitt öra. Snäckan fyllde hans hörsel med ett dovt, ihållande brus, som tycktes arbeta sig fram från något ställe djupt inne eller långt borta, och som kom honom att tänka på havet... och på ett namn, som han någon gång hade stått och ropat utåt havet. Ett namn, som han icke kunde glömma.

Ellen satt åter vid hans sida, och hennes blickar vilade i hans.

— Om du tycker om mig, så säg det tre gånger, bad hon skygg, förlägen, ännu med en tår i ögonfransarna.

92

Tomas sade det tre gånger.

Men han hade svårt att se henne i ögonen. Hans blickar gled omkring från de brokiga strimmorna i trasmattan under hans fötter till möblernas blommiga tyg och sängens vita, hemstickade täcke.

— Ser du, sade Ellen tankfullt, när man en gång har kommit in på den orätta vägen, är det så svårt att vända om. Därför får du inte gå ifrån mig, Tomas, du måste hjälpa mig... Jag *vill* inte bli en dålig flicka!

Klockorna hade slutat att ringa, och vattnet plaskade alltjämt ur takrännan. Regnet skvalade ned med ökad styrka, och himmelen hade mörknat. Kanariefågeln uppgav ännu ett och annat svagt pip under sitt bruna skynke, tills han slutligen tystnade och föll i sömn; han trodde att det var natt.

Tomas och Ellen sutto tysta. Han hade smugit en arm om hennes liv. Han kände, att hon började bli svag, och det hade stigit upp en simmig glans i hennes ögon.

93

IX

Tomas Weber hade så tråkigt, att han ägnade sig åt sina studier flera dagar i sträck. Förhållandet till Ellen blev icke detsamma som det hade varit. Han var trött. Hon misstrodde honom alltjämt, och likväl skydde hon inga förödmjukelser för att få behålla honom. Efter varje ny berusning

följde ett uppvaknande, då de stirrade på varandra utan ord, som två främmande, han i leda, hon i skrämsel för hans kalla blick; ty han hade förvandlats, glidit undan för henne. Han hade blivit en annan än den Tomas, som råkat korsa hennes väg en ljus vårmorgon, som hon sedan älskat besinningslöst och ungt, och för vars lidelse hon icke hade undanhållit en vrå av sin varelse.

Och likväl hade de icke några scener med förebråelser och ömsesidigt agg. De kände blott, hur tomrummet vidgades mellan dem, mera för varje dag, och hur fruktlöst de ansträngde sig att fylla det.

Så gingo dagarna, tomma och färglösa, och blevo till veckor utan att han räknade dem.

Man var redan i slutet av juli.

Tomas hade träffat tillsammans med Karl Hammer i Viktoria, det lilla svala och skuggiga sommarkaféet i Kungsträdgården. Hammer var just återkommen från en kortare vistelse på konsul Arvidsons lantställe vid Mälaren; han hade haft ett par veckors ledighet från kontorsarbetet.

Sommarsolen hade icke förmått något mot hans färglösa hy. Han satt där, vit i ansiktet som en pudrad clown, och läppjade på sin vermouthe med samma uttryck av blekt tålmod som alltid.

De talade om fruntimmer.

Grosshandlar Wenschen och fabrikör Grenholm sutto vid ett bord i närheten och drucko konjak och vatten; efter en stund kom också doktor Rehn och slöt sig till dem.

De tre herrarnas båda fruar voro på landet.

Herr Grenholm hade ett gråsprängt romerskt patricierhuvud på en något tung kropp. Doktor Rehn var en ännu smärt och välväxt herre på omkring femtio år.

Man talade politik; herr Wenschen var frisinnad utan att likväl vara radikal på något sätt, men han blev oavbrutet överröstad av herr Grenholm och doktor Rehn, som i alla punkter hade fullkomligt lika åsikter, nämligen strängt konservativa.

Gabriel Mortimer kom förbi kaféet; då han såg Tomas och Hammer gick han in och hälsade på dem och bad Tomas komma ut till Dalarö nästa söndag med modern. Han var på väg ner till ångbåten, men hade egentligen icke bråttom; han slog sig ned och drack en flaska vatten.

Man hade kommit in på den nyare litteraturen och diskuterade bland annat en romanförfattare, vars namn för några år sedan hade flutit upp på de ändrade litterära konjunkturen, som blevo en följd av reaktionen mot landets främste diktare. Han var en av de många bland åttioalets män, som senare ha kommit på bättre tankar. Hammer satt just och talade om en av hans böcker, då han själv gick förbi ute i allén.

De tre männen logo.

Karl Hammers löje var bitande.

— Vilket medlidande måste inte en sådan man hysa med det gamla nätet Petrus, som dröjde ända till tredje hanegället med att förråda sin mästare, sade han.

Gabriel Mortimers löje var godmodigt överseende.

— Han skulle troligen ha föredragit att vara tuppen.

Tomas Weber log icke, han skrattade högt; men det var endast ett barns skratt över det, som de äldre säga vara löjligt. Dessutom tyckte han verkligen också, att författaren såg lustig ut, där han gick och svettades i värmen och på samma gång ansträngde sig att bevara sin diktareattityd.

Mortimer hade just gjort samma iakttagelse.

— När det är tjugugrader varmt i skuggan, se alla människor ut som handelsresande, sade han.

Herr Wenschen såg på sin klocka, reste sig, tog farväl av sitt sällskap och gick. Tomas, Mortimer och Hammer växlade en förbindlig hälsning med honom, då han gick förbi deras bord. Herr Wenschen såg icke glad ut; i själva verket hade han också husliga bekymmer. Man hade på två år icke haft något att säga om fru Wenschen; och nu visste alla, att hon åter hade en älskare, nämligen Grothusen.

Tomas satt och undrade inom sig själv, när han skulle få återse Johannes Hall. Han behövde låna pengar av honom. På morgonen hade han fått ett brevkort från Hall, avstämplat Wiesbaden; Jean Arvidson tillbragte sommaren därnere, och Hall hade följt honom och hållit honom sällskap ett par veckor. Han ämnade nu resa omkring till några tyska småstäder, som han ville se eller återse, och sedan skulle han kanhända för återstoden av sommaren slå sig ned vid någon badort på Själlands kust.

Mortimer reste sig och tog adjö; han måste gå för att hinna med ångbåten. Han bad ännu en gång Tomas att komma ut till Dalarö på söndagen med modern, och Tomas lovade att komma.

Herr Grenholm och doktor Rehn sutto invecklade i ett lågt, förtroligt samtal. Herr Grenholm föreföll rörd av en eller annan anledning; hans ögon voro beslöjade av en lätt dimma, och han klappade upprepade gånger vännen på armen. Men då i detsamma en av uppasserskorna kom i närheten, började han i stället klappa henne på magen och bad att få betala.

Tomas och Hammer hade blivit så gott som ensamma på platsen.

Insekterna surrade omkring dem. Det rådde en lindrande svalka i den djupa skugga, som sov under de gamla lindarnas bladverk och svarta kvistnät och som ytterligare fördjupades invid husets mörka, grå mur.

Tiggargummor, blomsterflickor och invalider med nyckelringar kommo in den ena efter den andra och ville göra affärer. Tomas, som var lättörd och ännu icke hade sett mycket av nöden, tog gång på gång upp sin portmonnä, medan Hammer satt oberörd som en bild med ett kallt småleende över den andres frikostighet.

— Skriver du aldrig något nu för tiden? frågade Tomas slutligen då tystnaden började bli långvarig.

Hammer dröjde något med svaret, som om han fann frågan svagt motiverad.

— Åjo, sade han torrt, jag skriver nog ett och annat ibland. När jag har tid och lust. Men jag trycker det inte.

— Men varför det?

— Jag har gott om tålmod. Jag väntar min tid. En gång kommer den.

De hade icke något vidare att säga varandra. Tomas skulle för övrigt gå hem och äta middag, ty klockan var över fyra; han betalade sin vermouthe och gick. I förbigående uppfångade han en glad nick från en av uppasserskorna, en livlig flicka med svarta ögon, med vilken han sommaren förut hade stått på god fot. Han återgäldade den med en slyngelaktig grimas.

98

Hammer satt ensam kvar.

På hemvägen gick Tomas och tänkte på sina affärer. Var skulle han få pengar? Han hade bara några öre i portmonnä; det var icke ens så mycket att han kunde köpa en cigarr att röka efter middagen. Om en vecka skulle fadern komma hem från Tyskland; då måste han tala med honom. Det var tråkigt, men det kunde icke skjutas upp längre.

Men hur skulle han bära sig åt för att få en cigarr? Att inte ha en cigarr att röka till kaffet ovanpå middagen, det var ungefär som att ha tandvärk.

Han gick just förbi en cigarrbutik, där han brukade handla rätt ofta. Om han kunde gå in som vanligt och be om en cigarr och sedan låtsa som om han hade glömt sin portmonnä hemma... i fickan på en annan rock.

Efter ett ögonblicks tvekan steg han in i butiken, men tvärstannade förskräckt, då han bakom disken upptäckte ett gammalt fruntimmer med glasögon i stället för den unga flicka som eljest brukade stå där.

— Ursäkta, jag har visst gått galet, mumlade han ursinnig, gjorde en tvär vändning och försvann.

Han skulle alltså vara utan cigarr i dag, det fanns ingen räddning!

99

Detta missöde försatte honom i ett mörkt lynne. Han kom ofrivilligt att tänka på en av dessa olycksdagar under skoltiden, då han först i ett tiominuterslov blev illa tilltygad av några starkare kamrater och sedan under nästa lektion fick en anmärkning för ouppmärksamhet av läraren; och när så klockan äntligen ringde och skolan var slut och han kom hemspringande, hungrig och arg, så var det kabeljo till middagen.

Han kunde nästan svära på att det var kabeljo till middagen i dag också, oaktat han icke kunde erinra sig att de hade haft det sedan han var barn.

På Biblioteksgatan mötte han Anton Recke. Han gick genast över till honom och bad honom lägga ut femton öre till en cigarr; han hade glömt sin portmonnä hemma.

— Ä, ljug lagom, skrattade Recke. Inte glömmar man sin portmonnä hemma, om det finns något i den!

Tomas brydde sig icke om att försvara sitt påstående.

Recke tog ett par cigarrer ur sitt fodral och stoppade i bröstfickan på Tomas. Därefter följde han med ett stycke uppåt Östermalm.

— För resten kan du mycket väl få låna en tia om du har lust, sade han då de skildes.

Tomas tackade och lovade att lämna igen den så snart som möjligt. Recke smålog skeptiskt.

— Jag är rik för närvarande, tillade han. Jag har varit hos tegelhandlaren vid Svartmangatan.

100

Det var icke kabeljo till middagen, utan kalvkotlett med blomkål.

— Det är sant, det har kommit ett brev till dig, sade modern då de stego upp från bordet. Det ligger inne hos dig.

Tomas stod vid skrivbordet i sitt rum. Han höll ett brev i handen och stirrade på det, blek av sinnesrörelse.

Han trodde icke sina ögon.

Det var samma kära, förställda handstil på kuvertet, som han så väl kände till från de många gånger lästa och omlästa små biljetterna sedan början av sommaren.

Vad kunde hon ha att säga honom? Låg det några nya sorger, låg det kanske någon olycka gömd och väntade på honom i detta lilla oskyldiga vita kuvert?

Han bröt upp det och läste.

”Tomas! Möt mig i morgon på Döbelnsgatan klockan halv sex. Jag har något att säga dig.”

Det var allt vad som stod där. Det var daterat dagen förut.

Klockan fattades tio minuter i halv sex. Han tog hatt och käpp och sprang utför trapporna.

Vad ville hon säga honom?

Han tog närmaste vägen ner över Humlegården.

Vid Linnés staty hälsade han vörtnadsfullt på pastor Caldén, som försjunken i betraktelser gick av och an mellan blomstergrupperna, och vars kalla och stränga drag lyste förmildrade och liksom utjämnade i eftermiddagssolens fred.

Han hade varit Tomas' kristendomslärare i skolan. Då han såg honom gå förbi och hälsa, tog han honom vänligt i handen och började fråga honom om hans studier och planer för framtiden. Efter ett par tänkvärda ord om läkarkallet drog han Tomas med sig fram till den närmaste blomstergruppen, och ett par minuter stod han tankfull utan att säga något.

Tomas stod som på nålar. Märta kanske redan väntade honom... Skulle det bli något om Gud i naturen?

Pastor Caldén stod fortfarande försjunken i tyst meditation.

— Det är vackert, det här, sade han slutligen i en dämpad och inåtvänd ton.

— Ja, svarade Tomas.

— Men jag tycker inte om färgerna. Jag förstår mig inte på allt det röda... Se, vart man vänder sig, rött överallt, bara rött. Man kan ju stå och stirra sig blind på det.

Och han tillade lågt, liksom i tankar:

— Nej, vita blommor och vita själar...

Tomas stod och skruvade på sig. Pastorn märkte det slutligen, och hans ansikte återtog hastigt sitt vanliga uttryck.

— Jag ser att du har bråttom, sade han småleende. Adjö, hälsa din far!

Och han gick långsamt bort och satte sig att drömma på en av sofforna, mitt i det blida solskenet.

Tomas tog vägen genom en av de gränder, som föra ned till Roslagstorg. Han var ännu förvånad. Pastor Caldén brukade icke vara sentimental...

I trätrapporna upp till Johannes' kyrkogård satt den svarta katten med de vita framtassarna ännu på sin dörrtröskel och solade sig. Tomas gav sig tid att stanna ett ögonblick och stryka honom över ryggen.

Märta stod i porten till huset vid Döbelnsgatan. Hon var mycket blek, och hennes ögon hade blivit så stora.

— Har du väntat? frågade Tomas lågt och med grumlig röst, medan han famlade efter hennes hand. Hon räckte honom den slutligen och lät honom trycka den.

— Nej, jag kom nyss, sade hon utan att möta hans blick.

Och hon sköt honom framför sig upp i trappan utan att säga något vidare. Han kunde heller icke tala. Vad skulle det bli av detta, vad ville hon säga honom?

Han såg hur hennes hand darrade, då hon satte nyckeln i låset.

De stodo tysta och stirrade på varandra mitt på golvet i förmaket. Allt var sig likt därinne: samma tunga luft och samma hemlighetsfulla gula dager. Genom ett öppet fönster trängde ljudet av trampande fötter från gatan.

Slutligen började Märta tala.

— Jo, ser du Tomas... jag kan inte leva utan dig... det är omöjligt, det går inte... och det var mitt fel alltsammans... det får gå hur det vill...

Hon kunde icke säga mera, ty hon fick icke fram rösten. Och hon hade två stora tårar i ögonen, då hon fattade hans huvud mellan sina skälvande händer och benådade honom med ett sommarregn av kyssar.

X

Nu september.

Tomas bodde icke längre hemma; det var endast han och Märta som visste varför. Han åt likväl fortfarande hemma hos sina föräldrar, ty eljest hade han över huvud taget icke kunnat äta. Han hade hyrt ett lågt vindsrum i ett gammalt förfallet hus uppe vid Adolf Fredrik, ett litet torftigt och gammalmodigt möblerat rum med sluttande golv, och vars enda fönster låg åt en stenlagd gård med stora susande träd. Där låg han om förmiddagarna på soffan med en bok i handen, men han läste icke mycket; han grubblade mest över frågan, hur han skulle göra för att förtjäna pengar. Tills solskenet, om det var en vacker dag, föll in på sned genom rutan, började leka bland tapetens vissna blommor, klippte av hans bekymmer och lockade honom ut. Där tillbragte också Tomas och Märta de flesta av sensommarens långsamt bleknande eftermiddagar med armarna slingrade om varandra, och sekunderna hastade förbi och blevo minuter, och minuterna drevo undan i ilande flykt, som sand för vinden, medan de med blundande ögon lyssnade till suset i

almarnas grenar — tills de bägge på en gång höllo andan och deras ögon med ens stodo vidöppna och stirrade in i varandra med hemlig undran och var och en i den andres blick läste samma tysta fråga, ledsagad och buren av vindens sång därute: vart bär det hän — vart bär det hän —

Tomas kom gående utför Sturegatan. Hela förmiddagar igenom kunde han driva omkring på gatorna utan andra mål än stundens ingivelser, medan dammet lade sig i allt tjockare lager över studieböckerna hemma på hyllan. Han var lycklig, men utan ro. Han kände sig gå i medvind, på en slutning, och han andades lätt; men han såg icke sin kurs.

Då han kom ner på Stureplan, gick han in i en blomsterbutik för att köpa blommor åt Märta; det brukade han ofta göra, när han hade pengar. Kvällen förut hade han lagt in en mängd gamla romaner och diktsamlingar i ett paket, gått ut i regn och blåst och sålt dem i ett antikvariat. Först då han stod vid disken och den närsynte gamle bokhandlaren tog upp paketet och granskade böckerna misstänksamt, den ena efter den andra, först då hade han sett; att "Anor och ungdom" av Jac. Ahrenberg också hade kommit med i packen. Hans första tanke hade varit att lägga den åt sidan och behålla den, men då bokhandlaren bladdrade i den med tydligt intresse och bjöd ett särskilt högt pris just för den, hade han låtit den följa med bland de andra.

106

Han köpte en liten bukett av vita Malmaison-rosor, betalade den och bad att få den skickad fram på eftermiddagen.

Han uppgav sin egen adress.

Då han kom ut, stod Greta och väntade på honom. Hon hade gått trottoaren fram och stannat vid fönstret för att se på de nya orkidéerna; bland andra hade hon givit akt på en, som var alldeles lik den Johannes Hall hade haft i knapphålet hos Arvidsons. Så hade hon kommit att se in genom butiken genom rutan, och då stod Tomas därinne och köpte vita rosor.

Hon tog genast sin bror i skarpt förhör angående rosorna.

— *Vem* är det du går och köper blommor åt? frågade hon indignerad. Det måste du tala om för mig.

Tomas teg mystiskt.

— Det är åt en gammal fru, sade han slutligen. En gammal fru, som fyller sextio år i dag, och som jag måste betyga min vördnad, tillade han i en högtidlig ton, som angav att han om möjligt gärna ville bli trodd.

— Å, så du narras! Du känner inte någon gammal fru, som inte jag också känner.

Greta nöp honom i armen mitt på gatan så hårt, att det verkligen gjorde ont.

Hon hade blivit brun och röd av sin sommar nere i Skåne, och den lilla barmen hade fått en mjukare, mera medveten rundning.

107

— Du är bara avundsjuk för att inte du också får blommor, sade Tomas.

Och han drog henne in i butiken, köpte en stor, röd ros och stack den i bröstet på henne.

Hon rodnade av förtjusning, men hennes frågvishet ökades endast.

— Har du så gott om pengar? frågade hon, när de åter kommit ut på gatan. Var i all världen får du dem ifrån?

— Jag stjal dem i en bank, svarade Tomas allvarsamt.

Greta sneglade på honom förskräckt. Hon fann i själva verket denna uppgift mindre omöjlig än historien om den gamla frun.

De följdes åt Birger Jarlsgatan fram; Greta var på väg till en väninna, som bodde ute vid Strandvägen. Hon hade äntligen fått sluta skolan och njöt nu av sin frihet i fulla drag.

Hon var tyst en lång stund, som om hon gick och tänkte på något hon icke riktigt vågade komma fram med.

Vid hörnet av Hamngatan skildes de.

— Vet du vad, Tomas, sade hon slutligen vid avskedet, jag vet mycket väl varför du inte vill bo hemma!

Greta hade blivit mycket röd, men såg honom fast i ögonen.

Tomas hade svårt att dölja sin oro.

108

— Nå?

— Mamma tror att det är för att du skall kunna komma hem hur sent som helst om nätterna utan att hon vet av det, och pappa tror att det är för att du skall kunna ha punschvyckar hemma hos dig med dina kamrater och för att ni skall kunna sitta och spela kort till långt fram på morgnarna. Men det tror inte jag. Jag tror, att det är för att du känner något otäckt fruntimmer, som du vill vara tillsammans med!

Hon var så generad över det hon sagt, att hon hade gråten i halsen då hon slutade.

Tomas var lugnad.

— Nej, Greta, du dömer mig orätt, svarade han så allvarsamt som möjligt.

Hon såg tvivlande på honom; därefter skildes de och gingo åt var sitt håll.

Tomas tog vägen genom Berzelii park. Skuggan låg tyst och mörk under trädens ännu friska,

blåaktigt djupgröna bladverk. Plötsligt stannade han. Var det icke Ellen, som kom emot honom därborta... I sin urblekta gråa kappa... Jo, visst var det Ellen! Det var för sent att vända om, och det fanns ingen sidogång i närheten, som han kunde slå in på... Vad skulle han säga henne? Han hade icke sett henne på över en månad. Sedan hade han skrivit till henne, att det måste vara slut.

Han borrade ögonen i marken och gick rakt fram. Då han åter såg upp, var hon borta.

Han vek av in i den trånga, krokiga gränden vid judiska synagogan och kom fram till Kungsträdgården.

Klockan var nyss tolv. De ännu sommartomma alléernas sandgångar lågo kalkvita i förmiddagens skarpa ljus, glest beskuggade av de halvvuxna trädens små neddamnade, runda kronor. Utanför dramatiska teatern stodo ett par aktörer och gäspade med hattarna på näsan.

Tomas gick ned åt Blasieholmshamnen. Då han kom förbi Grand Hôtel, gick han in på Oriental för att dricka en vermouthe.

Det var mera folk därinne än det brukade vara. De svårmodiga upppassarna, vilkas bleka skuggor förr likt fredlösa andar hade glidit fram och åter utmed väggarna i korridorernas dödsstillhet, hade försvunnit och blivit ersatta av odalisker i brokiga sidentrasor. Med dem hade publiken kommit; det dracks och röktes runtomkring. I en av alkoverna, där en röd gaslåga ständigt fladdrade i halvmörkret, satt löjtnant Gabel med ett halvt dussin andra unga officerare, av vilka några voro i uniform. De hade kommit in på unionsfrågan.

Tomas slog sig ned vid ett öppet fönster, på samma soffan där han hade suttit med Hall en av dagarna närmast efter sin examen, i slutet av april.

Ja, var blev Hall av? Vid den danska badorten hade han stannat i tre veckor; sedan hade han åter börjat resa omkring på måfå. Kunde det vara något nöje i längden... Då han senast skrev, var han ännu i Tyskland.

Men nu måste han komma hem med det snaraste, ty eljest blev Tomas tvungen att höra sig för hos tegelhandlaren.

Nå, det kunde han för övrigt göra när som helst, ju förr dess bättre. Kanske redan i dag. Han ämnade bara gå upp och fråga om villkoren; det medförde ju ingen risk i och för sig. Wannberg, som stod i förbindelse med ett par förläggare, hade visserligen lovat att försöka skaffa honom någon översättning; men det kunde draga ut på tiden. Han räknade i stället på denna inkomst längre fram, då det gällde att betala det viktigaste av skulderna.

Tomas hade fallit ihop, där han satt på soffan. Hans huvud hade sjunkit ned mellan axlarna, utan att han själv visste av det.

Han var trött. Icke egentligen kroppsligt; men hans inre människa hade mattats under de ständiga sprången från den rödaste glädje till eftertankens gråa pauser. Det var ögonblick, då han trodde sig hålla själva den leende lyckan i sina armar, fångad för alltid, och i nästa sekund famlade hans händer i den tomma luften.

Han rätade upp sig, drack ur sitt glas och slog i ett nytt. Officerarna i alkoven hade bytt om samtalsämne; det talades om fru Wenschen och Grothusen. Baron Grothusen hade tröttnat, isynnerhet som han, efter vad det påstods, var upptagen av allvarigare planer; så hade han då gjort en tur till Paris för att komma ifrån historien. Men en vecka senare var också fru Wenschen försvunnen från staden; man trodde, att hon hade följt efter honom.

— Ja, sade löjtnant Gabel, det är ju inte oförklarligt, när man tänker närmare på saken. Fru Wenschen har troligen aldrig förr haft någon verklig passion, och hon är nu trettiosex år...

Man instämde, och en av sällskapet beklagade under de andras skratt herr Wenschen, som nu gick omkring med hängande mustascher och förklarade, att hans hustru hade rest ner till Köpenhamn för att hälsa på sina släktingar.

Tomas såg ut genom fönstret och betraktade de promenerande på trottoaren. Plötsligt klack det till i honom: fru Brehm och Märta gingo förbi. Hon såg honom, och det lyste upp i hennes ögon, medan hon fortfor att se rakt framför sig, allvarsam och korrekt.

Hon var smärt och blek.

Tomas satt länge och tänkte på Märta. Han visste icke varför, men han ville nästan gråta. Hur skulle framtiden se ut? Skulle Märta Brehm kanhända en gång bli en fru Wenschen?

Det hade blivit lyst i kaféet; Gabel och hans sällskap hade gått.

Tomas satt i tankar. Två stiliserade fantasifåglar i ett dörrornament av blått och guld betraktade honom stelt och oavvänt med sina tomma cirkelögon.

— Nå, tegelhandlaren alltså —

Han reste sig och gick.

Han tog ångslupen över till Gustav III:s staty och gick uppför Slottsbacken. Det dröjde något, innan han fann rätt på Svartmangatan i det spindelnät av gränder, som omger Stortorget. Han kröp in genom en port och upp för en trappa, knackade på en dörr och hörde en röst svara: stig på!

Tomas kände sig som om han vore på väg upp i en tentamen. Han bemannade sig, öppnade dörren och kom in i ett tämligen stort rum med kornblåa tapeter; de nedfällda rullgardinerna, mot vilka solen låg på, lyste ännu mera skärande blåa. En liten välfödd fyrtio års man i rutig sommarkostym stödde sig i en behagsjuk attityd mot kontorspulpeten och betraktade honom

intressant avvaktande.

Tomas kände genast igen tegelhandlaren på Reckes beskrivning. Han tyckte sig för övrigt ha sett honom någon gång förr, men kunde icke erinra sig när eller under vilka omständigheter. Det var isynnerhet de spelande pepparbruna ögonen, som föreföllo honom bekanta.

Tomas uppgav sitt namn, refererade till sin vän, kandidat Recke, och framställde sitt ärende. Han ville underhandla om villkoren för ett mindre lån — det var en tillfällig förlägenhet — 300 kronor —

Då tegelhandlaren hörde namnet Recke, gjorde han en världsmannalik gest mot en gulbetsad pinnstol, medan han själv förblev i sin halvt stående, halvt sittande ställning, i vilken fanns något av självhärskare, något av frisinnad tidningsredaktör och något av landsortskomediant. Då Tomas kom till siffran 300, flög det en hastig reflex av ett löje över hans ansikte, men i nästa ögonblick var han åter allvarlig, bekymrad, nästan sträng.

113

— Ja, det är dåliga tider — osäkra tider — jag gör dagligen förluster. Min herre är alltså medicine studerande. Ja, medikofilosofie kandidat, ja visst... Ja, som sagt, jag gör oupphörliga förluster...

Han trippade av och an i rummet med händerna på ryggen.

Förluster... Tomas hade den besynnerligt ängslande förnimmelsen att ha upplevat denna scen en gång förr. Han var fullkomligt förvissad om att han vid ett eller annat tillfälle hade hört samma klagande röst tala om en eller annan förlust, med ögonen spelande hit och dit.

— Och dessutom känner jag ju inte egentligen till min herres förhållanden...

Tomas vred sig på sin stol. Han visste icke vad han skulle svara. Han satt och stirrade på det färglysande titelbladet av en amerikansk detektivroman, som låg hopslagen på pulpeten med en remsa tidningspapper inskjuten som bokmärke mellan bladen. Borde han kanske resa sig och gå så gott först som sist?

— Hur var det — 300 kronor? återtog tegelhandlaren. Ja, summan är av mindre vikt. Med säkra namn både det och tjugu gånger så mycket. Utan säkra namn ingenting!

Säkra namn... Tomas förstod ingenting av allt detta. Med säkra namn kan man ju utan vidare omständigheter låna i en bank eller var som helst, och mot billig ränta... Varför skulle man vända sig till en tegelhandlare, om man hade säkra namn?

114

— Ja, svarade han kallblodigt, jag hoppas att de namn, som jag har på förslag, inte skola komma att förorsaka några svårigheter.

Tegelhandlaren betraktade honom förvånad.

— Jag hoppas detsamma, sade han med ett varmt och hjärtligt tonfall, som föreföll Tomas så gammalt och bekant, att han nästan blev rädd.

— Det var alltså villkoren, som min herre önskade höra. För en så liten summa — och med en alldeles ny klient — beräknar jag inte lånet längre än till tre månader. Vi skriva då papperet på 375, med 6 procents ränta.

Han gick fortfarande av och an i rummet med händerna på ryggen. Plötsligt tvärstannade han mitt framför Tomas, i det han återtog sin första attityd med ryggen mot pulpeten och det ena benet slängt i kors över det andra.

— Är min herre myndig? frågade han tvärt.

Tomas var som fallen från skyarna. Han reste sig likväl obesvärat och började knäppa sin ena handske.

— Myndig, ja naturligtvis är jag myndig, svarade han i den likgiltigt tankspridda ton han på sista tiden lärt sig att använda när det skulle ljugas.

Man skulle alltså vara myndig också för att få gå till en tegelhandlare, och ha säkra namn, och fan och hans mor...

115

— Nå, låt oss då säga om onsdag vid den här tiden, med klara papper!

Han följde Tomas till dörren.

— Weber, mumlade han för sig själv, Weber... Skulle min herre möjligen vara en son till professor Weber?

— Ja, svarade Tomas kort.

— Så, jaså... Hm. Ja, det finns nog utsikter till att vi skall kunna komma överens... Alltså på onsdag.

Och han tillade med huvudet ut genom dörren:

— Akta er för trappan, det har gått en bit ur ett av de översta stegen. Värden här i huset bekymrar sig inte något vidare om sina medmänniskors liv och hälsa!

Tomas tog hemvägen genom slottet. Han gick i tankar och såg varken till höger eller vänster. Han måste alltså skaffa ett par namn på ett eller annat sätt.

— Vart bär det hän —

Då han kom på yttre borggården, stannade han och tog sig åt huvudet: det stod med ens klart för honom, var han hade sett tegelhandlaren förut. En vårdag för många år sedan, medan han ännu gick i skolan, hade han gått ut med tre kamrater för att botanisera i Hagatrakten. Så hade de

också kommit in på Nya kyrkogården och stannat för att se på en begravning. Det var en tarvlig kista, åtföljd av några få enkla människor: utom prästen fanns det i hela likföljet endast en person, vars dräkt tydde på att han tillhörde de bättre klasserna, en liten välfödd man med spelande, pepparbruna ögon. Kistan sänktes ned och prästen förrättade jordfästningen i största hast. Därefter steg den lille mannen upp på jordvallen och började tala; och de kringstående blottade andaktsfullt sina huvuden, medan han med rörd stämma och ögonen mot höjden tolkade de efterlevandes förlust.

116

117

XI

Det var en av höstens stora dagar.

Humlegårdens glesnande träd stöda röda och gula. Likt jättestora flyttfåglar, vilkas breda, svarta vingar hela minuter kunde förmörka solen och lägga jorden i skugga, drevo söndertrasade molnflikar i hast och oro fram över en oktoberhimmel så bjärt och blå, som om den varit ämnad att lysa över en varmare och mera sydlig höst. Det hade blåst upp till storm under natten. Gångar och gräsmattor lågo strödda med kvistar och vissna blad och hela lösryckta trädgrenar, och ännu alltjämt sjöng vinden i kronorna, medan kastbyarna nere vid marken virvlade upp den ena vansinnigt dansande pelaren efter den andra av jord och sand och brokiga döda blad.

Tomas och Märta hade stämt möte med varandra i parkens norra del, vid den fläderbuske, under vilken hon en varm dag i juni hade väckt honom genom att kittla honom på munnen med ett strå.

— Det är en storartad dag, sade Tomas. Vi måste hitta på något!

— Ja, sade Märta lågt och dröjande, vi måste hitta på något...

118

Och hon betraktade honom tyst med vidöppna ögon. Slutligen såg hon sig omkring med en hastig blick, tryckte sig tätt intill honom och kysste honom. Det fanns ingen i närheten mer än en gammal dalkulla, som böjd och krokig gick på gräsmattan och krattade blad.

Därefter föll hon i gråt.

— Vad fattas dig? frågade Tomas.

Hans röst var upprörd.

— Ingenting, ingenting...

Hon torkade sina tårar, och efter ett par minuter var hon sig åter lik, leende och käck. De följdes åt nedåt staden, obekymrade om människorna, som sorlade omkring dem.

Det var livligt på gatorna.

På Biblioteksgatan var Tomas nära att bliva kullkörd bakifrån av en droska; i droskan sutto konsul Arvidson och Jean. Kusken saktade hästarna för ett ögonblick, och man utbytte hälsningar i förbifarten. Konsuln strålade av hälsa och ungdom, och hans hand var mjuk och varm. Jean var blek som alltid, och hans blick gled undan längs med husraden, medan han räckte Tomas sin kalla och fuktiga hand.

— Han såg dålig ut, sade Märta.

— Ja...

Det hade kommit en hemlig oro över Tomas i samma ögonblick han tryckte konsul Arvidsons hand. Varför hade han fallit på den idén att just skriva hans namn — hans och Gabriel Mortimers — på tegelhandlarens papper? Det hade varit bättre om han tagit någon annans, någon som han icke kände och aldrig hade sett — ett par namn helt enkelt, vilka som helst. Tegelhandlaren visste likväl mycket väl att det var falskt. Tomas hade sett det av hans löje, då han tog emot växeln och lämnade honom pengarna. Han hade smålett på ett sätt, som helt enkelt var oförskämt. Nå, det kunde vara likgiltigt, han måste i alla fall kunna skaffa pengarna om tre månader, och ingen skulle få veta något. Ingen i hela världen skulle få veta något, och han ämnade också glömma det själv, när det en gång var förbi och papperslappen var sönderriven, uppbränd, borta. Vem skulle sedan kunna minnas det, när han själv hade glömt det?

119

De hade kommit ut på Kungsträdgårdsgatan.

Löjtnant Gabel gick tätt framför dem; röken från hans cigarr slog dem i näsan, så att Märta måste nysa. Han var klädd i helt vanliga mörka, randiga byxor. Historien om Gabels byxor hade nämligen genom fru Wenschen fått en så vidsträckt spridning, att han icke längre kunde använda vare sig dem eller några som helst byxor av uppseendeväckande natur.

Tomas kände ett lätt slag av en hand på sin axel; det var fadern, som gick om honom med brådskande steg och en vänlig nick, medan han hastigt lyfte på hatten för Märta. Han hade mycket bråttom, han skulle upp i en bank. Professor Weber hade på sista tiden varit mycket nöjd med sin son, ty det hade icke på länge varit tal om pengar. Han antog därför, att Tomas hade börjat stadga sig och väntade endast att han skulle flytta hem igen, ju förr dess hellre.

120

— Nå, vad ska vi göra? frågade Tomas. Det är kanske inte så många vackra dagar kvar nu... Och i eftermiddag är du ju bortbjuden.

Professorn var redan långt förbi dem, då Tomas såg honom växla en knapp hälsning med en kortväxt herre i rutig sommarkostym under den uppknäppta överrocken. Tegelhandlaren... Kände också fadern honom?

I nästa ögonblick hälsade också löjtnant Gabel på samma herre, och därefter var det Tomas' tur. Tegelhandlaren smålog förbindligt diskret, då han besvarade hälsningen; han tog likväl icke cigarren ur munnen.

— Vem var det? frågade Märta.

— Det var en av mina förra lärare, svarade Tomas. Det är en skicklig matematiker, men han är mycket disträ. Eljest skulle han troligtvis ha tagit cigarren ur munnen, då han hälsade.

Solen brände på trottoaren. De gingo över gatan och kommo in i alléerna, där lindarnas grågula löv dansade kring deras fötter.

Häradshövding Ratsman gick förbi i en av sidoalléerna; han vände bort huvudet och hälsade icke. Tomas hade förut hyst en oförklarlig antipati mot honom, men sedan han nu visste, att Ratsman en dag i juli hade fått en korg av Märta, kände han nästan ett slags vänskap för honom. Det var också i alla hänseenden en korrekt och behaglig man.

121

— Vi ha otur i dag, anmärkte Märta. Eljest gå vi ju nästan aldrig och promenera tillsammans, och så möta vi just i dag alla våra bekanta, den ena efter den andra. Vi måste gå på några vägar, där ingen ser oss.

Hon hade knappt talat ut, då Gabriel Mortimer gick förbi dem; han var på väg till sitt ämbetsverk. Han hälsade halvt förtroligt, medan han betraktade dem med en på en gång leende och svårmodig blick ur sina kupiga, närsynta ögon.

— Om vi skulle fara ut till Drottningholm, föreslog Tomas. Där bör vara vackert en sådan dag som denna. Och vi behöva inte vara rädda att träffa några bekanta, nu sedan alla sommargäster ha flyttat in.

— Ja, Drottningholm... Där är vackert. I parken, vid svandammarna...

De hade kommit in på en av de sidogångar, som föra till Molins fontän. Ett par små gatpojkar lågo på magen över bassängens stenkant och plaskade med händerna i vattnet; de disputerade om en dresserad fisk, som skulle finnas där och till vilken den smutsigaste av dem påstod sig vara husbonde. Eljest var det tyst och ensamt i rundeln kring fontänen. De silverbleka pilarna, vilka sist av alla Kungsträdgårdens träd fälla sina sent och långsamt gulnande blad, tycktes böja de ännu sommarfriska kronorna samman till en sakta klagande krets om de åtta svarta svanorna av brons.

122

— Ja, låt oss fara ut till Drottningholm.

Tomas och Märta stodo ensamma på Tessins överdäck. Sundet mellan Lovön och Kersön låg nästan lugnt, skyddat mot vindarna av Kersöns höga, skogiga strand. Vattnets oroliga, fläckvis krusade och fläckvis blanka yta återgav en darrande och bruten spegelbild av det underbart vita sommarslottet, vars mittparti med det höga och sirligt buktade koppartaket reste en stark kontur mot hösthimmelens blå, medan flyglarnas ärggröna kupoler likt trötta huvuden sjönko tillbaka mot kuddar, stickade av rött och gult bladverk. Trapporna ned mot sjön lågo vita i solen som om de varit av marmor. På kajen satt en gammal slottstjänare och halvsov med ett metspö i handen, en gråhårsman med uppknäppt livré och tindrande blanka knappar i rocken.

Tomas och Märta gingo upp till värdshuset för att äta frukost. De fingo ett stort, lågt rum med blommiga gardiner för de gammaldags, sextonrutiga fönsterna, vilkas utsikt nästan helt och hållet var skymd av det röda vilda vin, som i cirklade och vridna rankor klängde upp utmed husets väggar. Mitt i den breda soffan låg en stor, vit katt och sov.

123

Tomas stängde omsorgsfullt dörren efter jungfrun som serverat dem.

— Jag är så lycklig i dag, sade Märta, då de efter slutad frukost gingo den avlödade poppelallén fram till slottet, förbi kapellflygeln och ned i parken.

— Jag känner mig som om aldrig något ont skulle kunna hända oss två. Molnen segla förbi oss däruppe; det är inte på oss det skall regna i dag. De segla långt bort till främmande trakter, och där kommer det att brista lös över människor, som jag inte känner och inte bryr mig om.

Tomas svarade icke genast. Han gick och såg på molnens spegelbilder i parkens dammar och kanaler. Det mörka vattnet återgav dem med en djupare färg, än den de hade uppe i rymden.

— Men du grät, när vi träffades i Humlegården, sade han slutligen.

Märta teg.

— Varför grät du, när du kysste mig? Säg mig, varför du grät!

— Det var ingenting... Jag kände mig så betryckt ett ögonblick, jag vet inte själv varför. Kanhända var det någonting i alla fall.

— Du måste säga mig vad det var!

— Nej, inte nu. En annan gång säger jag det kanske, men inte i dag.

De gingo långsamt nedåt en av de fyrdubbla lindalléerna. Den smala remsa av himmelen, som trädens spetsiga grenvalv lämnade fri, lyste över deras huvuden med den ödsligt blanka och frusna färg, som det blåa av himmelen får, då solen har gått i moln.

124

En sädesärsla sprang hit och dit framför deras fötter i meningslöst sicksack; hon hade en lång mask i näbben.

— Vart för den här vägen? frågade Märta och pekade på en gångstig inne mellan stammarna. Tror du att den för till Kina?

— Ja, låt oss se...

De togo av in på gångstigen. De hade icke gått många steg, förrän stammarna glesnade och Kinapaviljongerna lågo framför dem. Solen lyste just upp över det ärtgröna taket och småtornen med de hundra klockorna, som längesedan tröttnat att ringa när vinden satte dem i rörelse. Den vredaste höststorm kunde icke locka ett ljud ur deras rostiga strupar, ty de hade icke längre några kläppar.

Det var blott för en kort stund solen blänkte fram, ty molnen tätnade mer och mer. Ett ofantligt bomullsvitt moln, liknande en jätteballong, som slitit sig lös från sin gondol och utan förare slungats ut på någon äventyrlig irrfärd i rymden, kom långsamt seglande från öster, erövrade trakt efter trakt av himmelskartan och lade parken i grå skymning.

Tomas och Märta stodo lutade mot ett gammalt kastanjeträd, ur vars grenar vinden skakade ned ett regn av bleka gula blad över deras skuldror. Och det var icke blott kanstanjeträdets löv, som fläktade om deras huvuden och fastnade i deras kläder: vinden förde i deras armar och till deras fötter alla slags blad från alla slags träd — lönnarnas röda, asparnas svarta, bokarnas bruna och almarnas vitgula blad. Ett av de allra största, ett bjärtrött lönnblad med mörka ådror, fladdrade länge hit och dit för deras ögon. De stodo båda och betraktade det.

125

— Var skall det stanna...

Plötsligt fördes det av en häftig vindstöt rakt mot Tomas' ansikte. Han ville taga bort det, men Märta böjde sig fram och tryckte det fast över hans ögon med båda sina händer, och under tiden kysste hon hans mun. Tomas rörde sig icke. Han stod stilla och lät henne göra med honom vad hon ville, medan dagern lyste rosenröd in i hans ögon genom bladets tunna vävnad, liksom solljuset någon gång kan skimra rött genom ett barns eller en ung kvinnas späda hand. Hon kysste honom långt och länge... Men då han till sist i lidelse slog armarna om hennes hals för att trycka henne till sig och hålla henne fången, vred hon sig pilsnabbt ur hans armar och tog till flykten nedåt parken.

— Tag mig om du kan, ropade hon, och gör sedan med mig vad du vill!

Innan han lyckades hinna henne, var hon redan försvunnen djupt inne bland irrgångarna i en slingrande fransk labyrint av klippta häckar.

Han fann henne icke, och han fick intet svar, då han ropade hennes namn. Sedan han länge sökt henne förgäves i labyrintens alla gångar och bersåer, gick han modlös fram på gräsvallen därutanför och spejade åt alla håll. Hon kanske för längesedan hade smugit sig ut ur buskaget och gömt sig på något annat ställe. Var skulle han finna henne?

126

Det var ingen att se så långt ögat nådde. Gräsplanerna lågo tysta och tomma med den gamla barockfontänen av gul sandsten i mitten. Och däruppe jagade skyflockarna varandra från öster till väster med alltjämt ökad fart.

Om hon kanske hade fallit omkull någonstädes och slagit huvudet mot en sten och nu låg avsvimmad och blödande och utan hjälp...

— Märta, var är du?

Han vände tillbaka in i labyrinten och började söka henne på nytt.

Plötsligt stod hon mitt framför honom, men hon såg honom icke. Hon stod upprätt och tyst och betraktade en vit Venusstod i ett hörn av en undangömd boské. Det var en Venusstod i marmor, på vars fötter och ben, ja högt upp på magen, vulgära människor klottrat sina vulgära namn till åminnelse av en eller annan osande varm dag, då någon fullpackad söndagsbåt med lövruskor fram och bak och falsk mässingsmusik ombord fört dem hitut på lustresa att begapa och begrina resterna av deras fäders, nej, deras fäders herrars glans. Bröstat och det stolta huvudet skimrade vita, oberörda; dit hade barbarernas händer icke nått.

Nedanförl växte gräset frodigt och mjukt.

Tomas smög ljudlöst bakom Märta, slingrade armarna om hennes midja, kysste henne och tvingade henne ned på gräset.

127

Venusbilden stod leende och vit och tyst.

Blåsten hade ökat; det var full storm. Skymmassornas vilda jakt ilade fram över fästet likt skingrade flockar av en slagen här i upplösningstillstånd, på flykt.

Märta gick före med kappan fladdrande för vinden, Tomas kom efter.

— Vart går du, Märta?

— Det ligger ett gammalt torn där borta på kullen — där mellan träden — jag vill komma upp på en höjd... med utsikt...

Det knakade i träden, och luften sjöng över deras huvuden.

Svandammarnas mörka vatten krusades av små toppiga, blygrå vågor med spetsar av fräsande vitt skum.

Ett brak som av ett sammanstörtande hus tvang dem att tvärstanna. Det var en gammal murken, fullkomligt avlövd ask, som bräcktes av stormen, vacklade och föll, och i sitt fall slog den en bro i spillror, en av de små bukigt välvda miniatyrbroarna, som föra över de grävda kanalerna, och

som med sina bräckliga vita balustrader erinra om leksaksbryggorna i en venetiansk vattenpantomim. En vit svan, som ensam med högburet huvud simmade omkring i kanalen, dök förskräckt ned under vattenytan, och var länge försvunnen. Då han åter kom upp, simmade han brådslande mot land, flög upp på svanhusets tak och ställde sig där att flaxa med vingarna, medan han utstötte underliga, dova skrin.

128

— Låt oss gå en annan väg, sade Tomas.

Märta log.

— Träden kunna blåsa omkull på alla vägar, svarade hon.

Hon hade likväl blivit blek.

Stormen hindrade dem att tala. De kunde knappast andas, medan de långsamt arbetade sig upp för branten av den kulle, där tornet stod. Det var ett gammalt förfallet vattentorn, vars roströda mur visade gapande svarta hål efter tegelstenar, som bitvis eller helt och hållet fallit bort. Tomas dunkade med käppens doppsko mot den stängda järnporten, till vilken det säkert icke på länge hade funnits några nycklar. Den svarade med ett dån, som för en sekund överröstade själva stormen.

Solen lyste fram några ögonblick ur den svavelgula bräschen i ett sönderrivet moln.

Nedanför och runt omkring dem böljade ett upprört hav med gula och röda vågor, ett hav av träd i höstens färger. Bortom parken och slottet fräste Mälaren grön och vit.

Tomas och Märta stodo i lä av tornet, stödda mot muren, och lyssnade till stormens brus. Hon lutade sitt huvud mot hans bröst, och han stod och stirrade utåt och visste icke själv på vad han tänkte.

129

En gammal flöjel gnisslade däruppe, och luften sjöng, och vissna blad fladdrade omkring som brokiga fjärilar. Fåglar, som hade bo i muren, kommo och flögo under gälla skrin.

Tomas kände plötsligt, att det lilla brunhåriga huvud, som vilade mot hans bröst, skälvde av en kvävd snyftning.

— Varför gråter du? viskade han.

— Nej, jag gråter inte...

— Jag vill veta, varför du gråter, Märta! Har det hänt oss någon olycka?

— Nej, nej, det är ingenting. En annan gång kan jag säga dig vad det är, men inte nu. — Kom, Tomas, låt oss gå!

Tessin hade redan gått, då de kommo ned på bryggan; ingen av dem hade tänkt på vad tiden led. Klockan var över halv tre. Det återstod att gå ned till Nockeby bro och invänta någon av Svartsjölandsbåtarna.

Det var endast tio minuter att gå.

Himmelen mulnade mer och mer. Vägen krökte sig tom och grå mellan skogsdungar, övergivna sommarvillor, åkrar och sumpmarker. Ingen människa syntes; det var som om hösten och de mörka kvällarna i ett slag lagt trakten öde.

Telegrafstolparna vid vägkanten sjöngo monotont.

En liten svartgrå hund med rädda, tindrande mörka ögon, som kommit fram till dem på ångbåtsbryggan och som de hade visat sig vänliga emot, följde dem alltjämt; än var han före dem, än var han efter, men alltid i närheten. Emellanåt stannade han mitt framför deras fötter, såg på dem och viftade med svansen.

130

— Han kanske är ute och söker plats, sade Tomas. Han har tappat bort sin herre.

Märta gick tyst och mumlade något för sig själv.

— Går du och läser psalmer? frågade Tomas.

— Ja, sade Märta. Jag försöker erinra mig en gammal höstpsalm, som jag lärde mig, då jag var barn. Den började så här:

Med hastat lopp och dunkelt sken
oss solen snart förlåter,
att uppgå, sorgelig och sen,
på mulna fästet åter.
Förbi är årets sköna tid —
— — — — — — — — — —

Blåsten tog bort resten.

De hade just passerat brovaktarstugan och kommit ned på Nockeby bro. Vinden låg på från öster, och Mälaren vräkte verkliga brottsjöar in över den låga flottbron, som vajade och krängde för trycket. Skummet fräste dem högt upp i ansiktet. Tomas och Märta började springa; vid mitten av bron var en genomfart för ångbåtarna och en tilläggsbrygga, och vid bryggan låg just en av Svartsjölandsbåtarna, på väg till staden. Det var nått och jämnt att de kommo med.

Den lilla lurviga, svartgrå hunden stod ensam kvar på bryggan och gnällde sakta, med svansen mellan benen.

131

Tomas var försenad; familjen steg just upp från bordet, då han kom hem för att äta middag. Efter middagen drack han kaffe i sitt gamla rum. Det såg tomt ut därinne nu, sedan han flyttat skrivbordet och bokhyllorna till sitt vindsrum uppe vid Adolf Fredrik.

Greta stod promenadklädd och vände sig framför spegeln ute i salen.

— Vart skall du gå? frågade Tomas.

— Jag skall gå ut och handla, svarade Greta.

Greta valde gärna skymningen, när hon skulle gå ut och se på något i butikerna. Det var något så frestande över gatorna, just när mörkret föll på och lyktorna började tändas. Det fanns just då så mycket att undra på och att gissa över.

Hon nickade åt Tomas i dörren och försvann.

Tomas gick in till modern och pratade en stund; men han hade icke ro att sitta länge. Han skulle gå hem och läsa.

Han lovade att komma tillbaka och äta kväll.

Himmelen hade klarnat upp, när det led mot skymningen, och blåsten hade saktat av. Dagens alla oroliga skymmassor hade drivit undan och sjunkit tillbaka; endast vid den västra horisonten, bakom Humlegårdens kvistverk, hade några stelnade molnformationer tornat upp sig till en svartviolett vägg med skarpa kanter.

132

Tomas skulle just gå hemåt över Humlegården, då han långt uppe på Sturegatan såg en smärt man i en vid reskappa komma gående tätt intill husraden. Kunde det vara Hall? Det var hans gång, han brukade just gå så där och stryka utmed väggarna... Tomas hade hört talas om att han var återkommen sedan en vecka, men han hade icke hört av honom något, och i dubbletten vid Kommendörsgatan bodde nu en annan.

Det var han.

— God afton, Hall. Välkommen tillbaka!

— God afton, Tomas — det var längesedan jag såg dig —

De båda vännerna följdes åt nedåt Sturegatan. De talade om ett och annat av vad de upplevat under sommaren. Tomas kunde likväl icke vidröra det viktigaste av det som hänt honom, och medvetandet härom kom honom att misstänka, att också Hall i sina berättelser undvek allt väsentligt. De hade icke heller mycket att säga varandra; gång på gång uppstod det pauser i deras samtal. Tomas kände sig nästan förlägen utan att han visste varför, och Hall var likgiltig och förströdd.

Vid hörnet av Humlegårdsgatan tog han hastigt farväl av Tomas; han hade lovat att träffa den och den uppe vid Anglais.

— Vi ses väl något, sade han.

Och han nämnde sin nya adress.

De skakade hand med en hjärtlighet, som skulle ersätta vad som fattats i deras samtal, och Tomas gick hemåt.

133

Hall gick icke upp på Anglais, ty han hade icke stämt möte med någon.

Han hade endast, som det stundom hände honom, känt ett tvingande behov av att vara ensam och driva omkring bland människorna efter sin egen nyck.

Det var snart teatertid; gatorna fylldes av folk.

Hall gick in på Birger Jarlsgatan, vars lyktor just blossade upp omkring honom, en efter en, under en blank och grönblå oktoberhimmel. Över Nybrovikens tjocka och orörliga vatten irrade det spåda ljuset av en grön lanterna, medan en disig måne i uppgående, med ett snett ansikte, liksom svullet av tandvärk, långsamt höjde sig över frimurarnas hus på Blasieholmen, det höga och mörka Seved Bååthska palatset.

Han hade icke gått länge, förrän han var trött. Om han skulle gå hem? Nej, icke hem...

Varför skulle jag gå hem? tänkte han. Jag har ingenting att göra, och dessutom plågar det mig att sitta och se på det rena, vita papperet hemma på skrivbordet. Och likväl måste det alltid ligga där, så att jag har det till hands när jag får någon god idé, ty jag skriver ju på ett drama, var det inte så?

Han gick obeslutsam av och an på trottoaren utanför Berzelii park.

Det vita papperet är mitt onda samvete...

Han måste likväl gå in på ett eller annat ställe, ty han var trött. Han steg in i Berns' salong, som tillfälligtvis var närmast, satte sig i ett hörn på en av läktarna och beställde en whisky.

134

Det var full varieté. En fet dam hoppade omkring och kvittrade på tribunen utan att lyckas överrösta orkestern och sorlet bland den drickande, rökande och skrånande publiken.

— — Ja, varför kunde han icke skriva? Han hade ju likväl sett mycket och varit med om åtskilligt. Kanhända var det emedan han icke hade den rätta barnatron på att han verkligen hade något nytt att lära ut. Och om han också hade haft något, vad så? Människorna ville likväl icke lyssna till det som han möjligen kunnat säga dem. Det var så underliga vråar av tillvaron han hade hämtat sin erfarenhet ifrån.

Kanhända hade han icke heller den rätta barnatron på geniet. Vad äro genierna? Kvicka och händiga barn, som låtit piska sig i arbetssele av den gamla feberdrömmen om storhet. Och av illusionen, att storheten är stor.

Den tjocka chanssonetten hade försvunnit från tribunen; det var nu en medelålders herre, som under passionerade vridningar på hela kroppen pressade fram en sentimental romans.

— — Vad skulle han finna på, som kunde narra tiden att åtminstone för några månader flyga på falkvingar i stället för att kräla på snigelfötter?

Han ville vara älskad, och likväl fruktade han ingenting så, som kärleken. Kärleken är kontraband. Han hade haft några tomma äventyr, korta och bisarra, men lidelsen hade han flytt som pesten, och den hade heller icke sökt upp honom. Han älskade ingen, och ingen älskade honom.

Han var världens fattigaste man.

Sångaren på estraden bugade sig och drog sig tillbaka under en lam applåd. De ädlare känslorna kunde på denna lokal endast nå en succès d'estime.

Ett par steg från Hall satt en fet, brun rätta under en stol och knaprade på ett kräftska, som hon höll mellan framtassarna. Då hon märkte, att Hall betraktade henne, gjorde hon ett ögonblicks uppehåll och mötte frimodigt hans blick med sina små kloka, svartgnistrande ögon. Därefter återgick hon obekymrat till sina egna affärer.

Hall betraktade henne tankfull.

— Om det finns levande råttor här, så finns det också döda råttor, ty råttorna ha icke evigt liv. Under vilken golvspringa kommer den här att ligga och ruttna?

Han trodde sig med ens känna, att hela etablissementet hade en lukt av döda råttor. Han knackade på kyparen, betalade och gick mot utgången, medan sex röd- och vitmålade flickor gallskrikande flaxade omkring på tribunen likt levande disktrasor, i vanvettigt virrvarr.

Han gick ut genom Berzelii park, över Norrmalmstorg och kom in på Biblioteksgatan.

Var det inte Greta Weber, som gick framför honom, med det ljusa håret nyligen hopvirat till en knut i nacken...

Han gick fatt henne, hälsade vördnadsfullt och tackade henne för sist. De hade icke sett varandra, sedan de suttit till bords med varandra på Arvidsons middag.

De följdes åt uppåt Östermalm. Greta förhöll sig i början tämligen stram och gav korta svar, men Hall hade en så fri och godhjärtad ton, då han skämtade, att hon snart fick förtroende för honom, glömde sin värdighet och log och skämtade liksom han.

Hall var betagen. Han hade icke tänkt på Greta under hela sommaren. Hur hade han kunnat undgå att minnas henne och tänka på henne...

Han talade om sina resor, och Greta lyssnade med nyfikna ögon och öron.

De hade kommit till blomsterbutiken vid Stureplan; utanför fönstret stannade de en stund och betraktade blommorna.

— I början förstod jag mig inte alls på orkidéer, sade Greta. Jag tyckte att de sågo så besynnerliga ut. Men nu tycker jag nästan mest om dem av alla blommor — isynnerhet de där stora, blekgröna, som likna hafsdjur —

Hon hade knappast talat ut, förrän Hall var inne i butiken. I nästa ögonblick kom han åter ut med en grön orkidé i handen.

Greta blev röd.

Han ville fästa den vid hennes barm, men hon nekade förskräckt att taga emot den.

— Å, det skulle ni inte ha gjort — varför har ni köpt den — nej, jag vill inte ha den —

Hall betraktade henne stelt. Slutligen kastade han bort blomman på gatan, i smutsen, sade artigt farväl och vek in på en sidogata.

Greta stod kvar, förvirrad, gråtfärdig.

Hon fattade sig likväl snart.

Det var ju ett helt äventyr... Eller kunde man inte kalla det ett äventyr?

Hon såg sig omkring åt alla håll: det var väl ingen som stod och gav akt på henne? Därefter böjde hon sig ner, tog upp blomman, torkade av den och lindade in den i sin näsduk. Inte kunde man låta den vackra, dyra blomman ligga där i smutsen...

Hon ville gömma den som ett minne.

Tomas satt vid fönstret i sitt rum. Han hade icke tänt någon lampa. Han satt och såg på takens och skorstenarnas svartnande skuggresningar mot den grönbleka skymningshimmelen och på en blek stjärna, som tindrade fram mellan almarnas glesnade lövverk. Den nakna brandmuren mitt över gården flammade gång på gång upp av ett rött sken; det var en reflex från eldhärden i smedens verkstad nere i bottenvåningen. Ljudet av släggans fall mot städet var det enda som störde kvällstystnaden i gården.

Tomas tänkte på Märta. Hon hade varit så underlig på förmiddagen. Vad var det som oroade henne?

135

136

137

138

Om det kunde hända henne något illa... De hade icke alltid varit försiktiga.

Sömmerskan i fönstret snett emot tände nu sin lampa. Skenet föll in i Tomas rum; han såg skuggan av sitt eget huvud röra sig på tapeten.

En svart krokig gestalt med en påse över ryggen och en käpp i handen smög ljudlöst fram över gården. Det var bensamlaren. Han tassade fram till soptunnan, lyfte av locket och började peta med sin käpp bland avskrädena, plockade upp några benknotor, vände på dem och stoppade dem i sin påse. Därefter lade han locket på tunnan och smög sig åter bort.

Den tunga porten slog igen om honom med en skräll.

Smedens slägga arbetade alltjämt, och eldskenet på muren flammade allt rödare, medan gårdens längor och plank svartnade mer och mer i oktobermörkret. En hund började skälla i granngården — några kvinnor pratade och skrattade i portgången — och det blev åter tyst.

Tomas spratt till: någon knackade på dörren.

Det var Märta.

— Å, Märta, är det du — jag satt här ensam i mörkret och tänkte på dig, men jag väntade dig inte... du skulle ju gå bort!

— Ja, sade Märta, jag kommer just därifrån. Det var så tråkigt där. Jag sade att jag mådde illa och gick min väg. En herre måste följa mig, naturligtvis, det var omöjligt att slippa. Han följde mig ända till vår port, och där stod jag innanför och väntade en lång stund, innan jag vågade mig ut igen... Och nu är jag här!

Hon lade kappan på en stol och stod framför honom i sin vita sällsksapsdräkt med tyllärmarna. Hon hade icke skaffat sig någon ny sedan våren. Men i skärpet och på håret hade hon icke längre violer, utan vita rosor.

Hon stod ännu upprätt mitt på golvet.

— Jag vill säga dig något, Tomas, sade hon. Jag vill säga dig, varför jag grät.

Tomas kände, att han bleknade.

— Jag tror, att jag kommer att få ett barn.

Han stod mållös och stirrade på henne, som om han icke förstod.

Men Märta stod vit och lugn. Hon grät icke nu.

— Vi ha gjort orätt, Tomas, nu går det oss illa!

Timmarna runno.

Tomas och Märta kunde icke lämna varandra. Varje sekund tycktes dem dyrbarare än någonsin. De kände lyckan glida sig ur händerna; de trodde sig se henne likt en nyckfull, förnärad gäst vända dem ryggen och lämna dörren på vid gavel för mörkret, för det okända, för olyckan. De kunde icke ångra, att de hade älskat varandra, och de ångrade då i stället varje timme, som de låtit gå tom och obegagnad förbi. Deras ögon sökte varandra med en annan lidelsens eld, deras läppar brunno mot varandra med en hetare glöd än förr, deras famntag blevo krampaktiga, som om det gällt att hålla en flyende kvar, och de älskade från denna dag så, som de fördömda älska.

XII

Novembermörkret tätnade över skorstenarna och taken.

Greta stod vid ett av fönstren i matsalen och såg nedåt gatan och ritade krokiga streck med fingret i imman, som bredde sig högre och högre upp över glaset.

— Se, det snöar, sade hon lågt och lät handen falla. Det är den första snön i år!

Det var andakt i hennes röst. Och hon stod länge tyst och betraktade snöflingorna, som segnade ned stora och våta och gjorde taken och fönsterblecken vita och mörkret vitt.

Tomas satt vid pianot och fingrade oupphörligt på en och samma tangent. Han trodde sig höra, att den hade en mjukare och mindre sliten ton än de andra.

Slutligen tröttnade han, och det blev tyst.

Modern gick igenom rummet. Hon stannade ett ögonblick bakom Tomas och strök honom några gånger lätt över håret med ena handen. Då han vände sig om, nickade hon åt honom med en ljus blick och var åter borta.

— — Klockan var ännu icke sex. Vid halvsjutiden skulle han vara hemma hos sig, ty Märta hade lovat att komma.

Den gick så långsamt, tiden.

Greta stod alltjämt rak och smal mellan bladväxterna framme vid fönstret och såg på hur snön föll.

Så vände hon sig plötsligt om emot Tomas.

— Säg, Tomas — Johannes Hall, är det en bra människa?

Tomas svarade icke strax. Frågan hade kommit så hastigt över honom.

— Jag tror det, sade han till sist. För övrigt är det visst en mycket sammansatt natur.

Greta stirrade på honom envist, som om hon ville uppfordra honom att säga något mera; men Tomas teg. Slutligen kvävde hon en liten gäspning och gick in i sitt rum för att sträcka ut sig på soffan och sova en stund, ty det var mörkt och tråkigt och dessutom var hon sömnig. På de sista veckorna brukade hon ligga så länge vaken om kvällarna, innan hon somnade.

Tomas satt ensam kvar vid pianot och hörde klockan slå sex. Den slog så långsamt och lät så trött. Efter de första fem dröjande och tveksamma slagen trodde Tomas att den aldrig skulle nå fram till det sjätte.

— — Vad allt därinne hade åldrats på det sista året. — — Klockan och pianot och hela salen — — alltsammans.

143

Han reste sig och gick ut.

Gatan var redan vit av snö. Tomas hörde icke ljudet av sina egna steg.

En ung arbetskarl sprang storskrattande nedåt gatan, hack i häl förföljd av ett par dalkullor, som med fulla händer kastade stora högar av lös snö över hans huvud och axlar. Deras glada skratt gav eko mellan husväggarna, avlägsnade sig och blev borta.

Tomas hade ännu god tid; han tog vägen upp över Esplanaden. Snön virvlade upp och ner, tindrande i bågglampornas vitblåa ljus.

En drov körde förbi i rasande fart med ett skrikande och stojande sällskap, damer och herrar. Skratt och skrik ströddes ut på deras väg, blandade med refrängen av den sista varietévisan.

Var icke en av dem Hall?

— — Jo, det var säkert han. Hall var svag för livligt sällskap numera.

Några steg framför sig upptäckte Tomas plötsligt sin far och sin farbror, som var bokhandlare på Söder. De båda bröderna sågo varandra ytterst sällan, men då de någon gång stötte på varandra i ett gathörn, brukade de alltid stanna och prata en stund.

Tomas vände på sin paraply, så att han kunde komma förbi dem osedd, ty han ville icke låta uppehålla sig. Han uppfångade ur de båda gamla herrarnas samtal ordet "Helgeandsholmen".

144

Då han kommit ut på den tysta och folktomma sträcka av Karlavägen, som löper utmed villakvarteret, kastade han i förbigående en blick uppåt fönstren i Arvidsons villa. Det var ljus i salongen. En kort, fyrkantig nacke skymtade fram tätt intill en mörk kvinnoprofil, som böjde sig fram mot den höga empirelampan gula skärm. Vems var nacken, var det Grothusens? Ja, det var Grothusen och Mary Arvidson...

Nej, tiden gick ifrån honom, och mötestimmen var inne...

Och han skyndade vidare genom snöyran med blicken fäst på en ljusfläck vid gatans ändpunkt, där en lyktas sken dånade rött mot ett rött plank.

Då han skulle gå in genom sin port vid Adolf Fredrik, spratt han till vid att någon lade sin hand på hans arm.

— Tomas — —

Det var Märta.

— Har du väntat?

— Ånej, jag kom nyss... Jag var uppe och knackade på din dörr, men det var ingen som öppnade...

Snön yrde omkring dem. Tomas ville kyssa henne, men hon stötte honom tillbaka och drog sig undan.

— Nej, jag går inte upp igen, sade hon. Jag vill gå hem.

145

Tomas sökte hennes blick i mörkret, men den gled undan och bort.

— Men varför — — Märta — — mår du inte bra, eller har det hänt något?

— Nej, men jag vill gå hem! Jag vill gå hem!

Hon var borta, och Tomas stod ensam utanför sin port.

Vad skulle han göra? Han kunde icke förmå sig att gå upp. Däruppe var det tomt och ensamt.

Och åter drev han ut i snön.

Märta ilade hemåt. Medan hon stod ensam uppe i den mörka trappuppgången utanför Tomas' dörr och knackade och väntade och knackade på nytt, oaktat hon förstod att han icke var hemma, hade hon plötsligt kommit att fråga sig själv: varför står jag här?

Och hon kunde icke fatta det. Hon kände med frätande visshet, att det var slut.

Och vad skulle sedan komma?

Vad allt var annorlunda för ett år sedan. Veckans alla dagar gled hon förbi med leende eller mulna ansikten, och hon sydde på sitt broderi eller läste i sin bok och tänkte på ingenting, och synden var något underligt och avlägset, som icke kom henne vid. *Det* var rätt, och *det* var orätt.

Det skulle man göra, och det kunde man aldrig tänka på att göra. Det var ju så enkelt och klart! Och nu... Hon visste icke längre vad rätt och orätt var. Det hade blandats ihop alltsammans och blivit så besynnerligt.

Var det icke likväl något förfärligt, det hon hade gjort, och var det icke något förfärligt, som nu väntade henne?

Hon var blekare än vanligt, då hon kom hem.

Lampan var tänd i förmaket. Fru Brehm satt i ett hörn av den blekröda soffan och läste i en engelsk bok, som hon ämnade översätta; ögonen spelade flickaktigt klara och livliga i det lilla ljusa rokokohuvudet, medan hon vände blad efter blad. Tant Marie satt i en länstol och sydde. Elsa och John hade sträckt ut sig på mattan framför kakelugnen, där det ännu glimmade svagt i en kvistbrand, och disputerade om religionen. John var nio år och trodde icke längre på någonting övernaturligt.

— Var har du varit? frågade fru Brehm. Du ser trött ut.

— Jag gick bara ett slag nedåt Drottninggatan för att få litet frisk luft. Jag har ju suttit inne hela dagen...

Hon tog en bok och satte sig i det andra soffhörnet, och timmarna gingo. Sedan man ätit och barnen kommit i säng, sade Märta god natt och gick in till sig.

Fru Brehm återtog sin läsning, men hon hade svårt att hålla tankarna samman.

Vad var det Märta gick och tänkte på om dagarna? Ty något var det. Hon var sig icke längre lik. 147

Hon visste icke själv hur länge hon hade suttit i tankar med boken i knäet, då hon inifrån Märtas rum hörde något som liknade en snyftning. Hon reste sig hastigt, smög på tå fram till dörren och öppnade den på glänt.

Ja, Märta låg vaken och grät.

Fru Brehm satte sig varsamt ned på sängkanten och började smeka hennes kind.

— Vad är det, Märta? Tala om varför du gråter! Du har varit så underlig på sista tiden. Tala om alltsammans!

Märta snyftade icke längre. Hon låg stilla med ögonen vidöppna ut i luften. Det stod klart för henne, att det oundvikliga var nära.

Och hon berättade allt.

— — — Fru Brehm förlorade icke modet. Olyckan kallade upp allt det starkaste och bästa i hennes natur; hon var sådan. Fram på natten höll hon en lång rådplägning med tant Marie, och man enades om, att fru Brehm och Märta borde göra en resa till Norge över vintern.

Fru Brehm blev länge sittande i tankar, ännu sedan tant Marie hade gått och lagt sig och allt var tyst i huset. Gång efter annan hörde hon Märta vända sig i sin säng. Alltså låg hon fortfarande vaken.

Fru Brehm gick in till henne, satte sig hos henne och strök hennes hår. 148

— Märta — lilla Märta — —

Och slutligen böjde hon sig ned och viskade lågt:

— Säg, Märta — vet du vem tant Marie är?

Märta stirrade på modern med stora, förskrämda ögon. Vad var detta, vad skulle nu komma?

Men fru Brehm mötte lugn hennes blick i mörkret. — Hon är din mormor, sade hon enkelt och blitt.

Tomas drev länge omkring, och då han gått sig trött, gick han upp på Anglais.

— Se, Gabriel, god afton — —

Mortimer satt ensam i ett soffhörn med ett viskyglas och en tidning framför sig. Han makade åt sig, och Tomas slog sig ner.

Han fick ett hastigt intryck av att Mortimer såg äldre ut än då han såg honom sist.

— Så, du har slagit dig lös och lämnat din hustru ensam, vad säger hon om det?

— Hon är inte ensam. Det sitter en tant hemma och håller henne sällskap... En svartklädd tant.

Tomas beställde en visky.

— Jag har inte sett till dig på länge, sade Mortimer.

— Jag sökte dig häromdagen, men det var ingen hemma.

— Så, då var det troligen i förrgår. Min hustru kände en kraftig lust att gå på Södra teatern i förrgår, hon förebrådde mig att vi inte hade varit där på fem år. Nå, så kommo vi dit... Pjäsen var dum, men moralisk. 149

— Vad hette den?

— Det minns jag inte. Man får se en rätt vacker äktenskapsbryterska springa omkring i korsetten, en äldre borgare, som inte är hennes man, hoppa på ett ben i skjortärmarna och en yngre herre komma utrusande ur ett alldeles mörkt sidorum med hatten på huvudet och fracken i

handen, medan den svartsjuka äkta mannen springer omkring och skjuter med revolver på allesammans. Piff, paff!

— Är det moraliskt?

— Ja visst. Allt som syftar åt att förlöjliga kärleken är moraliskt.

Tomas betraktade honom förstulet. Hade han druckit?

Han hade icke sitt vardagsansikte.

— Faust är omoralisk. Den är ägnad att inge unga människor den föreställningen, att kärleken är någonting.

Tre herrar, som drucko punsch vid ett bord i närheten, avbröto med ens sitt samtal och lyssnade till Mortimers ord med samma löjeblandade undran som utmärker obildade, då de höra en utlänning tala sitt lands språk. Det skall ingen komma och inbilla dem, att någon människa kan förstå ett ord av en sådan rotvälska.

En av dem hade en ryggtavla, som Tomas trodde sig ha sett någon gång förr, och som gjorde ett obehagligt intryck på honom.

Det blev tyst under några minuter. Mortimer höjde sitt glas och växlade en förbindlig hälsning med en herre, som satt ensam i en soffa vid den motsatta väggen. Det var en blek man med stora, stirrande ögon i ett smalt ansikte med kort, mörkt skägg.

— Vem är det? frågade Tomas.

Mortimer nämnde hans namn och tillade:

— Han är filosofie doktor, och han fördriver sin tid med att polera sina möbler. När man kommer in i hans våning, möter man sin bild överallt, i vartenda skåp, varenda byrå, varenda bordskiva. Allt är ständigt lika nypolerat och blankt som glas.

— Vad gör han eljest?

— Jag vet inte om han gör något annat. Det var en gång en ung fru, som inbillade honom att kärleken betydde någonting. Efter en tid märkte han, att det inte förhöll sig så, och nu polerar han sina möbler.

Och Mortimer fortsatte med en tvär övergång:

— Du måste bättra dig, Tomas. Sköt dina studier, beflita dig om en hederlig vandel, och undvik kärleken!

Tomas rodnade skarpt. Visste Mortimer något? Nej, det var ju otänkbart...

— Undvik kärleken, till dess att du får råd att älska en kvinna, ty kärleken är till för oss, som ha löner och räntor. — Och undvik den sedan också!

Tomas skruvade på sig en smula oroligt och förde sitt glas till munnen.

— Skål, sade han för att säga något.

Han var fortfarande irriterad av den där ryggtavlan och nacken. Om han kunde få se något av ansiktet, som hörde till...

Mortimer satt hopsjunken i sitt hörn och teg. Det var med ens, som om han icke hade något mera att säga. Han satt med en slocknad cigarrett i mungipan och läppjade då och då på sitt glas.

Det blev midnatt; gasen skruvades ned, och kaféet låg tyst och förstämt i halv belysning.

Tomas tyckte sig plötsligt känna, att någon betraktade honom, och såg upp. Ja, mannen med ryggtavlan hade vänt sig om och betraktade honom uppmärksamt med två pepparbruna ögon, i vilka dolde sig ett halvt löje.

Tegelhandlaren — tegelhandlaren — —

Tomas fattade Mortimers hand och reste sig hastigt.

— God natt, sade han. Jag är sömnig.

XIII

Tomas och Märta träffades icke vidare. Det gick över en vecka, utan att han hörde något från henne, och han kunde icke besluta sig för att skriva. Hon upptog heller icke längre hans tankar helt och hållet; han märkte det själv, och det förvånade honom. Han gick som i dvala: framför honom och omkring honom var en öken av grå likgiltighet, och likväl kände han, att det snart måste hända något. Det var ett tillstånd, som erinrade honom om en dröm han ofta hade haft som barn: han stod på ett järnvägsspår och såg tåget komma långt borta i en kurva, han hörde det brusa och rassla och såg det närma sig och bliva större och större, och han stod kvar förlamad och kunde icke röra en lem.

Men han levde som förut och lät tiden gå som den bäst ville.

Så en dag kom ett stadsbud med ett brev och ett smalt, avlångt paket.

Han bröt brevet och läste:

”Tomas!

Ja, det är slut. Ha vi icke vetat det länge? I morgon med aftontåget reser jag till Norge med mamma, och vi veta icke när vi se varandra härnäst. Jag tycker att det är underligt. Jag måste resa långt bort och gömma mig; då har jag säkert gjort något mycket illa. Vi ha ju ofta talat om det, du och jag, och du har så många gånger bevisat mig klart och tydligt, att vi gjorde rätt. Minns du, att vi ofta talade med varandra om det? Det var alltid jag, som började med det, ty jag var alltid orolig, när jag var ensam, ja alltid, om jag också var glad och obekymrad, när vi voro tillsammans. Och nu, när jag skriver till dig, sitter jag ännu och försöker erinra mig allt vad du sade, men jag kan inte minnas allt, och jag är rädd att det just är det viktigaste som jag har glömt. Är du säker, Tomas, är du riktigt säker, att du hade rätt? Varför skulle jag då nu behöva resa långt bort till ett annat land, där ingen känner mig, och gömma mig? Jag förstår det inte. Jag förstår ingenting av alltsammans. Jag ångrar mig, ja, jag ångrar mig bittert, och likväl vet jag inte om jag gör rätt i att ångra. Jag vet ingenting alls numera. Minns du den tiden, då vi ännu bara hade kysst varandra några gånger? Det var den lyckligaste tiden. Jag hade ont samvete då också och trodde att jag hade gjort något mycket orätt, men det trodde jag visst bara för att det blev roligare på det sättet. Den tiden kommer aldrig igen, nej inte ens i mina drömmar kan jag få den tillbaka, och jag sörjer den tiden. När du tänker efter, Tomas, önskar inte du också att den tiden räckte ännu? Då vore allt så annorlunda.

Men det var bestämt, att det icke skulle få vara så. I stället är det jag, som har blivit en annan. Farväl, Tomas. Skall jag säga dig tack för det som har varit? Det vet jag icke. Älskar jag dig ännu? Det vågar jag icke fråga mig själv. Men jag glömmet dig aldrig, farväl!

Märta.”

Det var allt.

Tomas satt länge orörlig med brevet hopvecklat i handen. Slutligen brast han i gråt.

Det var daterat dagen förut. I kväll alltså skulle hon resa. Om en timme skulle hon redan vara på väg.

Plötsligt märkte han, att han icke grät längre. Han kunde icke ens erinra sig, varför han nyss hade fallit i gråt. Han läste om brevet från början, ty han ville veta, vilket ställe det var som hade gripit honom på ett så särskilt sätt; men han kunde icke återfinna det.

Men paketet, vad kunde det finnas i det avlånga paketet...

Han rev bort pappersomslaget och blev stående häpen med en blecktrumpet i handen — en liten leksakstrumpet av målat bleck, randig på tvären i blått och rött.

Å, midsommargåvan...

Det stod ingenting om den i brevet, alltså hade hon först efteråt kommit att tänka på den.

Slutligen satte han den för munnen och började tuta. Han kunde icke få mera än en enda ton ur den, en hes och falsk ton.

Det hade nyss regnat ute. Gatorna lågo fuktiga och blanka, spräckliga av höstkällens mörker och gasgnistornas ljus.

Tomas var på väg nedåt järnvägen; han ville se, om han kunde uppfånga en skymt av Märta i något kupéfönster.

Han gick och tänkte på slutorden i hennes brev, då han kom förbi ett litet konditori vid en sidogata, där han en gång för längesedan hade varit inne med Märta. Det var en afton i maj, och häggen hade nyss slagit ut... Han kunde icke hindra sig från att småle, då han just såg två unga människor komma över från den andra trottoaren, kasta skygga blickar omkring sig och därefter försvinna genom den smala dörren till konditoriet, hon före och han efter.

Ja, nu var det de andras tur. För honom och Märta var leken slut.

Med ens föll det honom in, att de båda gestalterna, som nyss gledo honom förbi i mörkret, i själva verket voro honom välbekanta. Den ena erinrade honom om Johannes Hall och den andra om Greta — men det var ju omöjligt. Det måste ha varit en inbillning.

Han stannade obeslutsam framför trappan till Centralstationen; om fem minuter skulle tåget gå. Nej, han kunde ju icke gå in på perrongen utan att träffa hennes mor och de andra...

Han vek av till vänster och gick långsamt bortåt järnvägsbron.

...Men om det nu likväl var Hall och Greta. Varför skulle det icke ha kunnat vara de? Ingenting var omöjligt...

Ett vardagligt samtal mellan en gammal man och hans hustru, som gingo tätt framför honom arm i arm, fängslade hans uppmärksamhet och lade beslag på hans tankar nästan utan att han visste det. Han hörde av deras yttranden, att de hade en son, som det gick dåligt för i skolan; han själv ville helst sluta, och det var kanske också det bästa. Och sedan, när han väl var ur skolan, hur skulle det bli då? Skulle han stå i bod eller skulle han komma på kontor?

Tåget brusade fram, och Tomas gick förströdd och märkte det icke förrän de sista vagnarna redan hade rullat förbi.

— Nu var hon alltså borta...

Tomas stod ensam mitt ute på järnvägsbron.

Rymden hade åter tjochnat. Utifrån Mälaren kom dimman långsamt seglande likt ett

ogenomträngligt vitt mörker. Han tyckte sig känna, hur oändligheten själv kom emot honom, skrämmande vid och tom, förintade allt omkring honom, slukade husen och kajerna och gasblossen och lämnade honom ensam kvar på några slippriga och smala bräder, en skeppsbruten på en flotte, svävande ute i rymden. Endast då och då, när dimman lättade för några ögonblick, kunde han se en lanternan på en av skutorna i hamnen kasta en blek och trådsml strimma ljus ner i vattnet.

Han stod länge rak och orörig och stirrade på detta ensamma bleka ljus, som gång efter annan dök upp ur tomheten, glimmade till och dog bort.

En mörk kontur närmade sig långsamt och vacklande genom dimman. Tätt invid Tomas snavade han och föll. Tomas stod ett ögonblick tveksam; så tog han honom under armarna, hjälpte upp honom och borstade av hans rock. Det var en gammal man; han var drucken och sade icke ett ord. Tyst som han kommit vacklade han vidare, en oredig kontur, som gled undan och suddades ut. Dimman tog honom, och han var borta.

Och det var åter tomt och stort, och lanternan på skutan blinkade till en sekund och slocknade på nytt.

Tomas stod som fastnaglad. Han visste icke själv vad som höll honom kvar.

Han hade kommit att tänka på Ellen. Vad hade det blivit av henne? Han hade hört av Hall, att hon icke längre var kvar i handsksbutiken.

Han vände om och gick några steg åt samma håll som han kommit.

Tätt bakom sig hörde han ljudet av lätta, brådslande steg som av en ung kvinna. Han hade just kommit till en lyktstolpe, då hon upphann honom och gick förbi. I skenet av lyktan såg han, att det var Ellen.

— Ellen...

Det kom oöverlagt, ett dämpat utrop, som han icke kunde betvinga och som gjorde honom själv häpen. Hon stannade genast och betraktade honom under några ögonblick utan att säga något.

Tomas var mera förvirrad än hon.

— Det är så längesedan vi såg varandra — du är blek... jag ville gärna höra, hur du har haft det, sedan vi...

Han kunde icke finna ord.

— Tack, sade Ellen saktmodigt, det är vänligt av er att fråga...

Det var ingen bitterhet i hennes röst, då hon tackade honom för hans vänlighet. Och hon tillade, att hon hade det ganska bra, och att hon skulle gifta sig i nästa månad.

— Ni skall gifta er — med vem... berätta! bad Tomas.

Och Ellen berättade det hon hade upplevat, enkelt och undergivet.

Hon hade blivit bekant med en urmakare, som just skulle sätta upp egen verkstad i vinter; han tänkte börja i smått, men med tiden kunde affären utvidgas, om det gick bra. Han var inte så ung, men det var en utmärkt snäll och bra man och mycket skicklig i sitt yrke. Hon hade inte sagt ja strax, men sedan hade hon betänkt sig närmare; och då hade hon insett, att hon knappast kunde göra något bättre än att säga ja, ty hon ville inte bli någon dålig flicka. För övrigt tyckte han mycket om henne, och han hade lovat att göra henne lycklig; men han var puckelryggig.

158

159

160

XIV

Det var mörker och snö och regn, och den ena skumma och gråa dagen följde den andra tätt i spåren, medan staden sjönk djupare och djupare in i decemberskymningen.

Tomas Weber flydde ensamheten och tankarna och levde icke så, som man bör leva.

En morgon, då han vaknade — det var icke så tidigt — fann han ett brev på sitt skrivbord; värdinnan hade troligen lagt in det medan han sov. Det hade ett så mystiskt yttre som ett kärleksbrev, och utanskriften var pedantiskt vårdad. Han bröt det och ögnade igenom det.

Det var från tegelhandlaren. Han ville endast erinra om att lånet var förfallet redan för ett par dagar sedan. Men före klockan tre denna dag måste affären vara uppgjord, eljest skulle han tyvärr se sig nödsakad att ofördröjligen vända sig till någon av borgensmännen för utfående av sitt tillgodohavande. Med utmärkt högaktning.

— Redan — hur var det möjligt...

Tomas kastade en blick i spegeln: han var gråblek. Därefter klädde han sig hastigt och gick ut.

Han ville söka upp Hall. Han var säker om att Hall kunde hjälpa honom och att han icke skulle draga sig undan.

Var var det han bodde? Det skulle vara någonstades uppe vid Östermalmskyrkan.

Det var illa, att de hade varit så litet tillsammans på sista tiden.

Det föll ett fint, snöblandat regn, och gatorna voro i upplösningstillstånd. Husen vid de smala bakgatorna mellan Adolf Fredriks kyrka och Hötorget klämde sig tillsammans skygga och

161

förfallna, med fläckiga och trasiga murar, svartnade av regnet, drypande av våta och smuts. Himmelen var en enda tjock, gulgrå dimma. Människorna gingo som sömngångare, utan att se; snön piskade ansiktena och fastnade i ögonhåren. Gång efter annan genombröts gatornas sorl av ett dovt, utdraget tjut, liksom av något jättestort och jättehungrigt djur. Tomas hade hört det ständigt under de sista dagarna: det var ljudet av en mistlur, som provades vid en mekanisk verkstad någonstades ute på Kungsholmen. Överallt, i alla stadsdelar, hördes det dagen i ända lika starkt, lika hotande nära.

Tomas tog vägen genom Brunkebergstunneln. Ända längst in i jordens innandöme, där lyktornas sken flackade rostgult över slemmiga och rinnande väggar, förföljde honom lurens hungriga rytande.

Han nästan sprang över Humlegården och Östermalm.

Det var vid Jungfrugatan Hall bodde. Tomas sprang uppför trapporna och ringde på.

162

Ingen öppnade.

Han ringde ännu en gång, häftigare. Slutligen ringde han för tredje gången, ringde som en rasande människa och blev stående med klocksträngen i handen; han hade slitit av den.

Innanför var det alltså lika tyst, och inga steg hördes i tamburen.

— Varför öppnade han icke, var han död?

Plötsligt föll det honom in, att Hall troligtvis icke var hemma.

Trött och förvirrad slängde han klocksträngen bort i en vrå av förstugan och gick långsamt nedför trappan.

Mitt framför honom, vid gatans ändpunkt, reste sig Östermalmskyrkans svartgröna, klockformade kupol ur snödimman. Tomas stirrade häpen på tornuret: det visade på halv två. Och han var ju nyss uppstigen, hade han sovit så länge...

Han gick gatan framåt i tankar. Klockorna ringde i tornet, och människornas silhuetter myllrade om varandra nere vid kyrkogårdsporten. Kanhända att det var begravning.

...Ja, han hade sovit alldeles för länge...

Klockorna ringde i tornet, och de ringde icke på det vanliga sättet; de ringde så att marken gungade och luften sjöng och husen vacklade som druckna hit och dit. Och var det bara klockorna som ringde, ringde icke hela kupolen? Hur var det, rörde sig icke hela den tunga, svarta kupolen långsamt av och an likt en svängande domens jätteklocka...

163

Jo, den svängde hotfullt av och an, den dånade och sjöng och ringde in domens dag, och det var icke för tidigt, människorna kunde snart ha syndat nog. Och kring kyrkogårdstrappan trängdes folket. En kusk smällde med sin piska, och en vild grå häst reste sig upp över mängden med frambenen fäktande i luften och gnäggade, och kusken klatschade och svor. I portarna runtomkring stodo kvinnor och tasslade, med ögonen vidöppna och höllo barn med gapande munnar vid händerna, och åtta försupna gubbar i svarta kläder och vita bomullsvantar gingo i rad, två och två, och buro en svart kista, och deras kroppar kröktes som maskar under bördan.

Och högt över dem alla svängdes en skallande, sotsvart jätteklocka, som dånade och sjöng — och hästen stegrade sig...

Nej, förbi, förbi... Han var icke vid lynne att stå och se på ett liktåg i dag, förbi så fort som möjligt... Han var nära att halka på granriset. Klockornas dån förföljde honom, och mistluren började ryta på nytt.

Tomas hade kommit framåt Kungsträdgården. Snön föll tätare och mjukare och dämpade larmet omkring honom. Han kände sig lugnare.

Han beslöt att gå upp till Gabriel Mortimer. Han ville säga honom alltsammans från början till slut och icke dölja något; då skulle Mortimer säkert hjälpa honom, om han kunde; det var icke möjligt annat.

164

Han gick Hamngatan rakt fram och vek av in på Västra Trädgårdsgatan för att undvika de stora, larmande stråkvägarna. Liket en brottsling, som varje ögonblick kunde vänta att bli gripen och släpad i fängelse, smög han sig fram tätt intill murarna av de gamla släta, grå aristokrathusen. Till vänster låg Jakobs kyrkogård, tyst och tom, vit av den nyfallna snön. Tomas gick över gatan och såg in genom gallerverket. Det stod en stenbänk därinne, tätt invid kyrkans mur. Om han väl vore därinnanför, om han kunde få sitta på denna bänk så länge han ville och vila ut.

Och längre än han själv visste stod han lutad emot gallret och stirrade in i denna fredade och avskilda vrå, som mitt i en stojande stadsdel aldrig trampas av gatans karavaner, och där smala, glesnade popplar slå en tigande krets kring gravarna.

Men åter darrade luften av samma dova, hungriga tjut som förr under dagen. Tomas vaknade ur sitt drömmeri, slet sig lös och ilade vidare på sin jakt efter pengar.

Pengar... Han kunde vara färdig att sälja sin själ för pengar.

Han stod redan utanför Mortimers dörr och hade just tryckt på knappen, då han plötsligt kände sig slagen av den enkla sanningen, att Mortimer naturligtvis icke kunde vara hemma; han var ju alltid på sitt ämbetsrum vid denna tid på dagen. Och han hade redan ringt, och det hördes steg i tamburen... Vad skulle han säga?

165

Fru Mortimer kom själv och öppnade.

Jo, Gabriel var hemma; men han var sjuk.

Tomas studsade.

— Hur länge har han varit sjuk... Är det allvarsamt?

— Ja, han är mycket sjuk. Han har svåra plågor, och emellanåt yrar han.

Tomas hade under samtalets gång kommit in i salen. Den svartklädda tanten satt på en stol vid fönstret och stickade på en strumpa.

— Han har legat till sängs sedan i förrgår, fortfor fru Mortimer med sänkt röst. Doktorn tror att det är blindtarmsinflammation, men han kan ännu inte säga något bestämt.

Tomas stod tyst. Han kunde inte finna på något att säga, som var lämpligt för ögonblicket.

Det blev en paus. Genom den stängda dörren till sjukrummet hördes ett matt kvidande, som steg och sjönk och en enstaka gång skärptes till ett dämpat skrik.

— Och jag kan inte komma in till honom...

Tomas tänkte i själva verket icke alls på att gå in till den sjuke; han drog sig tvärtom instinktmässigt allt längre och längre bort åt tamburdörren.

— Nej, nej, omöjligt, ingen får gå in till honom mera än jag.

Det gamla fruntimret, som hela tiden hade suttit alldeles tyst och stickat på sin strumpa, såg nu upp med en fuktigt svävande blick bakom glasögonen.

— Nej, sade hon, han tål inte att se någon inne hos sig, inte ens mig, som han alltid har tyckt så mycket om och varit så vänlig emot. Vad sjukdomen kan förändra en människa, det är förskräckligt, ack!

— Ja, sade Tomas, det är förskräckligt.

Han hade småningom kommit ända upp till tamburdörren, tätt följd av fru Mortimer, som hela tiden pratade nästan utan avbrott och som hade den vanan att stå alldeles inpå näsan på den person hon talade med. Hon hade utan att tänka på det fallit in i sin vanliga muntra och kvittrande samtalston och gjorde Tomas en mängd betydelselösa frågor angående hans mor och syster.

Plötsligt avbröt hon sig själv mitt i en mening och blev tyst; den sjuke yrade därinne. Det gamla fruntimret gläntade på dörren och lyssnade uppmärksamt.

— Han tror att han är ute och reser, viskade hon. Och han säger att han glömt vart det var han ämnade sig... och att han inte vet vart han har kommit...

Och det blev åter tyst i sjukrummet.

Fru Mortimer började snyfta. Tomas tryckte hennes hand och tog farväl efter att ha mumlat fram en förhoppning om hennes mans snara tillfrisknande, därefter bugade han djupt för det gamla fruntimret vid fönstret och försvann.

Först då han kom i trappan erinrade han sig att det var den sista möjligheten till räddning, som nyss hade glidit honom ur händerna och dunstat bort.

Snöyran hade ökat, rymden mörknade mer och mer, och det började skymma över stråkvägarna och torgen.

Tomas var dödstrött, och likväl drev han ännu gata upp och gata ner.

Det fanns ju en möjlighet, att han kunde möta Hall. Han hade förr ofta brukat träffa honom ute just vid den tiden, i middagstimmen; varför skulle han icke kunna möta honom i dag, då han behövde honom?

Drottninggatan myllrade av människor. Ja, det var ju sant: det led mot jul. Om ett par dagar var det jul. Gasen var tänd i alla butiker, och det hade den varit hela dagen. Fönsterna kastade gula fläckar av ljus ut över snön och över trottoarernas våta asfalt. Trampet av fötter, bjällerklangen och rasslet av åkdon blandades med kuskarnas rop och omnibusarnas pinglande, och genom larmet trängde åter och åter mistlurens dova stönande.

Och alla människor voro ute; det ena välbekanta ansiktet efter det andra drog honom förbi i vimlet.

Men Hall, var fanns Hall...

Jean Arvidson åkte förbi i droska; han åkte alltid i droska på sista tiden. Han hade för en tid sedan skilt sina affärer från faderns och höll på att bilda ett bolag.

Plötsligt kände Tomas, att någon tog honom under armen; det var Anton Recke. De följdes åt ett stycke uppåt Drottninggatan; Recke hade bråttom och mera sprang än gick.

— Var höll du till i går, jag var och sökte dig... jag ville ha dig med till Berns, det är en ny diva där, som är märkvärdig... publiken stampade, så att femtio råttor dödades av misstag...

Och han försvann in i ett hus.

Mitt på gatan sprang en liten svart hund hit och dit, i sicksack, med slokad svans, och nosade efter något spår, som han hade förlorat. Plötsligt var han försvunnen under hjulen av en bryggarkärra, som skramlade gatan fram... Och då kärnan var förbi och hunden åter blev synlig, stod han ett ögonblick tyst, orörlig, med en söndertrasad fot lyftad från marken, tills han med ens

kände smärtan och förstod vad som hade hänt och började tjuta... gällt, entonigt... skärande... Och människorna stannade och började stirra på honom, och djuret rörde sig icke ur fläcken, endast tjöt, skrek... tills äntligen en man kom fram ur hopen, en gammal diplomat med slappa drag och tunna, vaxade mustascher. Och han böjde sig ned och lyfte upp den lilla hunden från gatan och höll honom i sina armar och smekte honom, och hunden kved. Han stod där villrådig mitt på gatan med en annans överkörda hund i sina armar — ty det kunde icke gärna vara hans egen, det var en sådan liten lurvig hund som gamla, fattiga fruntimmer brukar ha — stod där villrådig och visste icke vart han skulle gå, tills slutligen en rå stämman skrek "se upp!" och han kastade sig åt sidan med hunden, som alltjämt skrek och skrek, och blev borta i vimlet.

169

Tomas stod blek och skrämnd och såg efter honom, tills de förbigåendes knuffar väckte honom och strömmen drog honom med sig.

— Var fanns Hall i dag...

På andra trottoaren gick Grothusen och Mary Arvidson arm i arm. De hade nyligen förlovat sig, och Tomas hade glömt att skicka visitkort... Och löjtnant Gabel var också med dem, han gick till höger om Mary och pratade ivrigt, medan Grothusen gick stram och korrekt och teg.

Några steg bakom dem kom fru Wenschen med sin man. Han gick ett halvt steg bakom henne, ty hon gick så fort att han nästen icke kunde följa med.

Tomas tyckte sig märka, att fru Wenschen hade blivit gammal. Hyn var vissen, och hon var icke längre så vårdat klädd som förr, och såg icke heller så utmanande käck och glad ut.

Han vände om och gick nedåt. Nere på Fredsgatan eller Gustav Adolfs torg skulle han säkert träffa Hall, och det var ännu icke för sent, ännu kunde affären ordnas på ett eller annat sätt, även om hela summan icke kunde betalas strax.

Fru Grenholm gick framför honom hela vägen nedåt Drottninggatan. Hennes bakdel guppade på ett sätt, som tydde på begynnande storhetsvansinne. Det egendomliga hade nämligen helt nyligen inträffat, att på en och samma dag herr Grenholm hade fått vasaorden och doktor Rehn nordstjärnan.

170

Tomas hade med ens kommit i ett så uppsluppet lynne, att han knappast kunde avhålla sig från att skratta högt. Han kände sig nästan frestad att gå fram och hälsa på fru Grenholm och lyckönska henne till de båda ordensdekorationerna.

Han var nu lika förvissad om att han skulle finna Hall på Gustav Adolfstorg, som om han hade stämt möte med honom där, under Tornbergs klocka.

Då och då stannade han framför ett butiksfönster. På ett ställe fängslades hans uppmärksamhet av en liten rolig attrapp; han bestämde sig genast för att köpa den till julklapp åt Greta och gick in i butiken. Mitt framför dörren var en smal, hög spegel; han skälvde till, då han mötte sin bild i glaset. Han var grå i ansiktet, och hans kläder voro fullstänkta med smuts, och dessutom var han orakad. Framme vid disken trängdes folket, och expediterna ägnade honom ingen uppmärksamhet. Han vände genast om och gick sin väg.

Det hade nästan slutat att snöa, molndimmorna hade lättat, och skyar med slitna kanter drevo långsamt bort över husens gavlar och tak.

Tomas hade stannat i hörnet av Fredsgatan och såg utåt den tomma fonden, där Mälaren gick öppen i mörkningen som ett brett, blåsvart band. Och längst borta, inslumrad i vinterskymningens grådis, skymtade en länga av en tyst och ödslig strand med fläckar av snö i bergskrevorna.

171

Men gatornas larm rasslade ännu lika febrilt omkring honom, och mistluren stönade åter lika hungrigt som förut, och klockan slog tre.

Hon slog tre... Och han skulle ju träffa Hall under Tornbergs klocka...

Han vände uppåt Fredsgatan och rusade fram utan att se sig för. Plötsligt törnade han ihop med någon; det var en mycket lång gammal herre i päls, för vilken alla andra gingo åt sidan med blottade huvuden och djupa bugningar. Det var kungen; hans hatt for på sned vid sammanstötningen och var nära att falla av. General Kurck och överhovjägmästaren stirrade förbluffade efter Tomas, som mumlade ett förvirrat "förlåt" och försvann bland mängden.

Mörkret tätnade mer och mer, och en liten man i luden mössa gick omkring med krokig rygg och snabba steg och tände gaslyktorna.

Tomas hade kommit in på en bakgata med få människor och sömnigt upplysta butiker.

Han hade icke träffat Hall på Gustav Adolfs torg, och han förstod att det var ute med honom.

Hur var det möjligt, att han hade kunnat låta det gå så, som det hade gått? Det var omöjligt att fatta, och nu var det för sent att grubbla över det.

Benen ville knappast bära honom längre. Han kände sig utnött, sliten, kasserad. Dessutom var han hungrig, och middagen väntade honom hemma hos föräldrarna.

172

Tröttheten narrade honom att stanna framför varannan butik. Vid ett fönster, där några rödaktigt brinnande gaslågor fladdrade över långa rader av begagnade manskläder, blev han länge stående och stirrade utan en tanke i huvudet på ett par ljusa, grå byxor, som stänkte in en erinran om bjärt skrikande elegans mitt bland de andra blygsammare, gråsvarta eller snusbruna plaggen. Det hade tydligen från början varit ett par ovanligt extravaganta byxor, harlekinrutiga på snedden och med breda, svarta band vid sidorna. Tomas tyckte sig ha sett dem förr. Ju längre

han såg på dem, desto starkare blev hans övertygelse, att det var Gabels byxor.

— Nej, hemåt alltså...

På hemvägen köpte han en revolver.

Konsul Arvidson satt på sitt kontor i det privata mottagningsrummet och ögnade igenom sin senaste post. Det stora mahognyskrivbordet framför honom var belamrat med böcker, broschyrer och papper, en tänd arbetslampa med blågrön kupa, en skrivbordstelefon och en flaska portvin med ett halvtömt glas.

Det knackade sakta på dörren, som för övrigt stod på glänt, konsuln ropade "stig på" utan att se upp, och Karl Hammer kom in.

— Det är en herre som önskar tala med konsuln, sade han. Det här är hans kort. Han säger, att det gäller en ytterst viktig angelägenhet.

Konsul Arvidson tog kortet, som Hammer räckte honom och läste med rynkade ögonbryn namnet på en tegelhandlare, som han kände till genom andra, och med vilken han varken hade eller ville ha några affärer.

— Bed honom komma in.

Tegelhandlaren stod redan i dörren och bugade; mitt på golvet bugade han ännu en gång. Då han kommit fram till skrivbordet, bugade han tredje gången och räckte fram ett papper.

Konsul Arvidson höll det länge i sin hand och betraktade det utan ett ord: först utan pincené, sedan med pincené. Slutligen lät han pincenén falla, men fortfor alltjämt att betrakta papperet utan att röra en min.

Tegelhandlaren skruvade på sig och hostade ett par gånger.

Tystnaden började kännas tryckande.

— Jag hoppas att det är i sin ordning, sade han slutligen. Eller skulle det möjligtvis vara någon inkorrektitet med namnet, tillade han med ett skyggt försök till ett smålöje.

Konsuln drog ut en låda, där han hade en del lösa sedlar, och lämnade honom summan.

— Väg edra ord, sade han lågt, med ett likgiltigt tonfall. Papperet är fullkomligt i sin ordning. — God middag.

Tegelhandlaren bugade lätt, förbindligt, och försvann.

Konsul Arvidson satt länge tankfull med papperet i handen.

Han ville ännu icke tro sina ögon.

— Thérèse Webers son, mumlade han för sig själv. Och han upprepade det gång på gång, medan han trummade med fingrarna på bordskivan: Thérèse Webers son...

Slutligen vek han omsorgsfullt papperet i fyra lika stora delar, skar sönder det med en papperskniv och gömde bitarna i plånboken. Därefter tömde han sitt glas, fyllde det ånyo till brädden med mörkt rött portvin och tömde det åter i ett drag.

Johannes Hall gick av och an i sin dubblett och rökte. Emellanåt stod han stilla och lyssnade: hördes det inga steg i trappan?

Gardinerna voro nedrullade, och i kakelugnen flammade en stor brasa. Lampan hade han ställt ut i entrén.

Han väntade Greta. Han hade fått hennes löfte, att hon skulle komma upp och prata med honom en liten stund och se på fotografierna från hans resor och på en samling gravyrer efter en mängd märkvärdiga tavlor.

Men skulle hon nu också komma...

Hon var så oberäknelig. Han hade kysst henne en gång, en enda gång, inne på ett konditori en eftermiddag; men sedan dess hade hon varit så skygg, så lättskrämd.

Hall gick till fönstret och lyfte upp gardinen ett stycke, så att han kunde se ut. Det snöade åter, och vinden pep kring husknutarna. En gammal fru kom långsamt seglande i medvind med den rundskurna kappan utspänd av blåsten och paraplyn bakom nacken.

— Där går hon nu och tror att hon har det bra och att hon har sitt gamla sjuka huvud i lä, när hon håller paraplyn så stadigt bakom nacken — och nu är hon vid hörnet — och blåsten slår emot henne, och snön piskar henne i ansiktet, och paraplyn vänder sig ut och in... så halkar hon till på köpet, och där sitter hon nu... Hjälp upp henne den som vill, jag gör det inte, jag har det bra där jag är.

Han släppte åter ned gardinen och kastade bort sin cigarrett.

— Hon lovade att komma halv sju, och klockan är redan tre kvart. Hon kommer inte...

Han sträckte ut sig på soffan och borrhade huvudet i en kudde.

— Vad det blir långt att vänta... Och jag har redan väntat mer än nog, jag har väntat hela mitt liv.

Han hade längtat efter lidelsen, och likväl hade han flytt den. Men det skulle icke ske vidare. Han ville en gång veta, vad det var att älska — och att vara älskad. — Det kunde vara på tiden.

Men kunde han taga på sig det ansvaret, att föra ett barn i fördärvet?

— Ansvar... Min far, som jag aldrig har sett, frågade inte efter det ansvaret. Jag har också familjetraditioner.

Ansvar... Vi veta icke själva vad sådd vi så. Vi kunna icke åtaga oss ansvaret för någonting alls, varken för att gå framåt eller vända om eller för att stå stilla.

Men nu... Var det inte någon som gick i trappan...

Han sprang upp från soffan och gick ut och öppnade tamburdörren.

Greta stod utanför, rödkindad av blåsten och vit över axlarna av snö.

...Greta satt i soffhörnet närmast brasan, och Hall satt bredvid henne med en stor portfölj i knäet, ur vilken han tog fram fotografier, etsningar och gravyrer. Greta tog den ena efter den andra och betraktade dem tyst och förströdd vid skenet från lampans orangefärgade spetskärm. Framför dem stod ett litet bord med en flaska curaçao och en ask cigarretter.

— Vad jag är glad att ni kom, viskade Hall. Ni dröjde så länge, och jag var så ensam.

— Ja... Jag visste inte riktigt om jag borde gå. Men jag ville ju gärna se på era tavlor.

— Ni kan inte föreställa er vad jag är tacksam för ert konstantresse, sade Hall utan att småle.

177

I nästa ögonblick ångrade han vad han hade sagt; han kanske hade sårat henne. Han fann dock snart, att hans farhågor voro utan grund; Greta hade icke något utvecklat öra för ironi.

Hall bjöd henne en cigarrett, och hon tog den utan lång tvekan.

— Det är inte första gången jag röker, sade hon. Det fick jag lära mig i skolan; jag och en flicka till rökte värst i hela klassen.

— Är det möjligt...

Och medan han tände hennes cigarrett, smekte han med ett långt ögonkast hennes duniga kind, hennes smala hals och hela hennes veka, spröda gestalt, som var stramt omsluten av en slät mörk ylleklänning.

Elden knittrade i bränderna och därute pep vinden kring hörnet.

Greta såg upp från fotografierna, smuttade på sin curaçao och drog ett bloss på cigarretten. Hon var mycket nöjd och befann sig alldeles förträffligt. Vad hon hade varit dum, då hon gick därhemma och tvekade och undrade, om hon skulle våga gå. Det var ju inte alls något farligt. Visserligen var det litet opassande, men det gjorde ju ingenting, när ingen kunde få veta det, och dessutom måste man någon gång vara modig och trotsa fördomarna.

Hon var verkligen stolt över sig själv, där hon satt tillbakalutad i soffhörnet och log och drog långa bloss på sin cigarrett.

178

— Se här, sade Hall, nu kommer min pièce de résistance.

Och han räckte henne ett album i stor oktav med reproduktioner efter Franz Stuck.

Greta bläddrade förvånad i boken. Det var så underliga tavlor; hon hade aldrig sett något liknande. Hon förstod ingenting av alltsammans, men det tordes hon icke säga högt. Han skulle ju kunna tro, att hon var dum. Och det var hon i alla fall inte, fast det alltid hade gått dåligt för henne i skolan...

— Hu då! skrek hon till halvt ofrivilligt, då hon fick se en hemsk bild, under vilken det stod "Lucifer". Lucifer, det var ju den onde själv? Inte kunde det vara något för en ansedd artist att måla av nuförtiden; förr i världen kunde ju allt möjligt gå an.

Hall hade den förnimmelsen, att Greta icke var riktigt mottaglig för Stucks konst. Han vände några blad på en gång och visade henne en bild, under vilken stod skrivet "Es war einmal".

Greta betraktade den länge, först häpen, sedan betagen. Hon tyckte sig förstå den allt bättre, ju längre hon såg på den.

Det var en gång...

På en ängsmark i gulröd sagoskymning står en vitklädd och späd prinsessa och lutar sig fram över någonting därnere i gräset, hon böjer sig ned och lyssnar med halvöppen mun och vidgade skrämde ögon, som likväl le, och hon håller upp sin långa klädnad och är rädd att väta sina små fötter, där hon står på tuvan. Vad är det hon ser därnere i det sumpiga, våta gräset, och vad hör hon, vad lyssnar hon till? I gräset vid hennes fötter sitter en liten ful groda och ser på henne med stora, svårmodigt kloka ögon. Och man ser strax, att det icke kan vara någon vanlig groda, eller man anar det dock, ty det ligger en hemlighet och en sorg i hennes ögon. Hon har också något att säga prinsessan, något som ingen får höra mer än hon ensam, och den vita prinsessan böjer sig ned och lyssnar, leende och rädd. Vinden har tystnat, för att hon skall kunna höra bättre. Gräset prasslar icke längre, och trädens grenar kröka sig orörliga upp över synranden. Och omkring dem står kvällen stor och tyst i gulröd sagoskymning.

179

Det var en gång...

Greta satt med halvöppen mun, leende och rädd som prinsessan själv. Hon kunde icke taga sina ögon från bilden.

— Jag är säker om att det är en förtrollad prins, sade hon lågt.

— Ja, viskade Hall, och han ber henne att lösa honom ur förtrollningen, och hon nickar med

huvudet och ger honom sitt löfte. Han viskar till henne vad hon skall göra, för att han åter skall kunna bli prins, och hon står undrande och lyssnar och skälver och ler. Och hon blir rädd och blek och sveper den vita klänningen tätt omkring sig och tror aldrig, att hon skall våga göra vad han säger, ty det är något så besynnerligt, det som han bönfäller henne om, medan han ser på henne med stora ögon, stora och vida av en hemlig sorg.

180

Greta hade tårar i ögonen. Hall tillade lågt:

— Kanhända likväl, att hon gör det en gång.

— Ja, kanhända...

Det var sagans doft och äventyrets skimmer över bilden, över henne själv och allt omkring henne. Sagans gulröda skymning blev till ett med det matta ljus, som spreds genom lampans orangegula skärm. Den bruna drycken, som hon läppjade på, stack henne i gommen med sin söta och kryddade smak och sänkte henne i en ljuv, drömlig yrsel. Cigarrettröken lindade en tunn blå slöja kring hennes huvud och hans, som satt vid hennes sida. I brasan flammade den sista branden upp med en fladdrande blekgul låga, som slingrade och krökte sig i bukter och speglades i möblernas glatta ytor. Och hon böjde sig icke undan och rev sig icke lös, då Hall sakta drog hennes huvud in till sitt bröst, smekte hennes hår, kysste hennes kind. — Nej, nej, mumlade hon knappast hörbart, men med slutna ögon och utan att röra sig. Hon kände, att hon icke förmådde något. Hon skälvde endast till ett par gånger och blundade och drömde sig in i sagans värld. Hon ville dit in, hon längtade dit, hon skulle följa på första vink. Om stunden var inne just nu, hon skulle icke tveka. Hon ville göra vad han bad om, som satt vid hennes sida, allt vad hans underliga flackande ögon bad om, det ville hon göra. Hon var icke rädd, fast hon skälvde. Om det var nu det skulle ske, det stora och underbara, som hon aldrig vågade säga åt någon att hon längtade efter... Det som sagorna viskade om hemligt och förstulet, det som var kärnan i alla vackra dikter —

181

Hon spratt till vid att det ringde häftigt på tamburdörren.

— Det ringer, viskade hon förskräckt och vred sig lös ur hans armar.

Hall satt orörlig med sammanbitna tänder.

— Låt det ringa, jag öppnar inte. Jag är inte hemma.

De sutto tysta och lyssnade spánt, medan sekund jagade sekund.

Plötsligt ringde det ånyo, hårdare än nyss, en ringning som kunnat väcka upp de döda.

Greta hade blivit blek.

— Ni måste höra efter vad det är, kanske elden är lös.

Hall reste sig motvilligt och gick på tåspetsarna ut i tamburen. Han öppnade icke dörren, utan såg ut genom tamburfönstret. Förstugan var upplyst, men tamburen var mörk; han kunde alltså se utan att själv bliva sedd.

Tomas Weber stod därute. Han stod och väntade ännu med spánt ansiktsuttryck, men han ringde icke mera. Då ingen öppnade, gick han slutligen långsamt ned utför trappan.

182

— Tomas... Vad kunde han vilja... Han var sig icke lik...

Och Hall gick åter in.

Han satte sig på samma plats som nyss, bredvid Greta, men han såg strax, att hon icke var densamma. Han såg, att hon hade vänt ett blad i boken, och att hon icke var densamma som nyss.

— Nej, sade han ivrigt och ville rycka boken ur hennes händer, den tavlan får ni inte se på, ni får inte... Jag har lagt ett märke där, en pressad bolmörtblomma... Det betydde, att vi skulle hoppa över det bladet!

— Jo, sade Greta, jag vill se, jag måste... Jag har ju redan sett...

Och hon stirrade blek på ett dunkelt blad i grönsvalt ton.

Vad var detta? "Die Sünde" stod det under.

Synden —

Det var en kvinna. Hennes hår var svart, och hennes ögon liknade två djupa brunnar, och hon var naken. Kunde det finnas en kvinna så naken, som hon? Hennes nakenhet lyste ur mörkret. Kring hennes grönaktigt vita kropp ringlade en tjock och fjällig orm. Hal och kall smög den sig fram mellan hennes brett utspärrade ben, vred sig upp över skuldrorna och snodde sig i en fet och glänsande ring om hennes hals, och huvudet med två lysande gröna ögon hängde ned mellan hennes uppsvällda bröst. Och hennes hand smekte ormen, smekte drömmande hans rygg och hans spetsiga smala huvud. Hennes ögon voro två nattkalla brunnar, och hon var mera naken än någon kvinna kan vara.

183

— — Var var sagans doft, var var diktens och äventyrets skimmer?

Synden —

Greta reste sig från soffan, vit av skräck. Hon var nära att stöta omkull det lilla bordet med flaskan och glasen.

— Jag vill gå, sade hon. Jag vill gå!

Hon var redan i tamburen, samlade ihop sina kläder i mörkret och började sätta dem på sig i feberaktig brådska. Hall kunde icke lugna henne: skrämelsen hade fått makt med henne.

— Jag vill gå, upprepade hon, och hennes röst skälvde. Hon kunde icke få fram några andra ord än dessa.

Hon var borta, och Hall stod ensam i rummet. Han såg på sin klocka: hon var icke mycket över halv åtta.

— Den går så långsamt, tiden — —

Stuckalbumet låg på golvet, uppslaget vid samma ställe som nyss. Ormen ringlade ännu lika fjällig och fet kring samma grönaktigt vita kvinna, och hennes nakenhet lyste.

Tomas satt länge kvar hemma efter middagen, länge efter det att kaffet var drucket och cigarren utbrunnen.

Han hade icke någon brådska längre.

Det var så tomt i rummen. Greta var ute — hon skulle väl se på julklappar i butikerna — och fadern hade gått på en bolagsstämma.

Var var modern?

Han fann henne i sängkammaren; hon läste i Thomas a Kempis.

— Om de yttersta tingen.

Tomas satte sig ned hos henne utan att säga något, och hon läste högt för honom med en mild och låg röst.

”Du dåraktige, varför tänker du icke framåt och bereder dig på domens dag, då ingen får ursäkta eller försvara den andre, utan var och en måste själv bära sin bördas tyngd? Ju mer du nu skonar dig själv och lyder köttet, desto svårare bliva då dina kval, och desto mera sparar du tillsammans att då förbrännas. Och det gives ingen last, som icke skall få sitt eget kval.”

Tomas hörde och hörde likväl icke. Han lutade sig fram över moderns axel och betraktade ett av träsnitten, som föreställde den yttersta dagen.

”— — Vad gagnar att leva länge, då vi så föga förbättras? Ack, ett långt liv gör icke alltid människan bättre, utan förökar ofta skulden.”

Den sista dagen, uppståndelsen... Skulle den dagen verkligen en gång gry, eller var det en saga bara?

Gravarna öppnade sig, tusenåriga valv rämnade, och den sista dagens vita ljus föll in, där det förr var mörkt. Jordan spydde lik ur sitt innandöme, och liken blevo levande: händer famlade och ögon stirrade, och en av dem stod redan upprätt, yrvaken och bländad, med handen för ögonen: solen, havet!

— Du hör inte på, sade modern sakta. Du tänker på något annat.

— Jo, jag hör...

Och hon fortsatte att läsa, tills Tomas plötsligt reste sig, fattade hennes hand, smekte den, kysste den.

— Godnatt, sade han endast.

Hans röst var grumlig; han kände det som om gråten ville fram.

Och han gick.

Modern satt kvar i tankar och lät boken falla ned mot knäet. Tomas hade aldrig förr brukat kyssa hennes hand.

Tomas gick ute i snön.

Den gamle mystikerns ord ringde honom ännu i öronen.

— Vad gagnar att leva länge, då vi så föga förbättras? Ett långt liv gör icke alltid människan bättre.

Men nej, det var icke möjligt, att det redan skulle vara slut för honom. Han var så ung, han hade nyligen fyllt tjugu år. Han var ju så helt ung, och han hade ännu så mycket ogjort i världen.

Det måste finnas en utväg. Var det ingen som han kunde rådgöra med? Ingen som ville hjälpa honom?

Kanhända att han nu kunde träffa Hall hemma. Det var kanske redan för sent, men han ville likväl tala med honom.

Han stannade utanför Halls port och såg upp åt hans fönster, och han började redan fatta nytt mod, då han såg att det lyste i springorna vid gardinernas kanter. Han sprang uppför trapporna och ringde. Vad betydde det att han icke kom ut och öppnade? Han var ju hemma — det lyste i fönstret —

Och då han åter gick nedför trappan, förstod han, att han måste uppgiva hoppet.

Det var kallt i rummet, då han kom hem; han bad värdinnan att göra upp eld. Hon hade redan bäddat hans soffa i tanke att han som vanligt skulle komma sent hem.

Tomas drog fram en stol till brasan och värmde fötterna vid elden.

Han frös.

Det snöade alltså, och genom snön flackade det röda skenet från smedjan mot brandmuren mitt över gården, och smedens slägga hamrade som vanligt utan rast. Blåsten ven i alla springor, och emellanåt skrällde det till i fönstret.

Det var eget, att han aldrig kunde bli varm i afton...

Tomas letade fram en flaska madeira. Han hade den stående sedan den tiden Märta brukade komma till honom. Han tömde genast två glas efter varandra, och det värmdes något.

Ja, Märta... Voro hennes tankar hos honom i kväll?

Han satt och lekte med revolvern. En liten underlig pjäs...

Var det alltså allvar, att han skulle dö just nu i kväll?

Ja, han kunde icke se, att det återstod någon annan utväg. Han hade levat med förbundna ögon. Det var kanhända en dröm, allt vad han hade upplevat, en hemsk, förvirrad dröm, och skottet skulle väcka honom. Ja, det blev bäst så. Vad gagnar att leva länge, då vi dock så föga förbättras?

Han förstod ingenting i sitt liv, nu då han tänkte tillbaka på det. Det var som då man drömmer: man går gata upp och gata ner, som om man hade något viktigt att uträtta, man går ut och in i främmande hus, man deltar i de löjligaste och meningslösaste uppträden, och man finner allting naturligt och i sin ordning och låter ingenting förvåna sig. Så vaknar man och söker erinra sig vad man har drömt och söker efter någon betydelse i det, och då är det allsammans en massa dumheter utan mening och sammanhang.

Vad han längtade efter att vakna, en gång för alla!

Men om han blev lurad, om det kanske bara var tomrummet, som väntade honom, ett svart hål i jorden och ingenting annat? Eller om det skulle komma en efterräkning, om han kanske skulle ställas till ansvar, för att han hade drömt bort sitt liv med en så dum och dålig dröm...

Å, det sista var han icke rädd för. Han hade väl egentligen inte varit värre än de flesta andra, och han hade väl också gjort något gott.

Ja, hade han?

Och han började tänka efter. Han var övertygad om att han i själva verket hade utfört en hel mängd goda gärningar, fast han icke just nu för tillfället kunde erinra sig så många. Men någon enda borde han likväl kunna påminna sig. Det var egendomligt... Hur han än grävde i det förflutna, fann han ingenting som han kunde berömma sig av, icke det ringaste, mera än att han en gång förra året hade givit bort en gammal vinteröverrock åt en fattig. Men det var ju icke han själv, utan hans far, som bekostade hans kläder; egentligen hade han alltså icke haft någon rättighet att ge bort rocken. Dessutom kom han mycket väl ihåg, att fadern ett par dagar förut hade sagt något om att rocken kunde vändas; men Tomas ville mycket hellre ha en ny. Troligtvis var det egentligen därför han hade givit den åt en tiggare.

Besynnerligt i alla fall... skulle han icke kunna finna någon enda god handling i sitt liv...

Han torkade kallsvetten ur pannan och slog bort tanken med en axelryckning.

Skulle han kanske tända lampan och skriva några brev?

Nej, inga brev; inga förklaringar. Det bör ha skett i sinnesförvirring; de efterlevande vilja nog helst ha det så.

Brasan hade brunnit ned, och det hade blivit tyst i huset. Smedens slägga hade tröttnat, och skenet från hans ässja flammade icke längre från brandmuren mitt emot.

Gården sov i vintermörkret.

Tomas var trött. Han beslöt att kläda av sig och gå och lägga sig.

Om han kunde somna, och någon ville skjuta honom medan han sov... Han började få en svag misstanke om att det i grund och botten kanske icke var någon så enkel sak som han hade trott att själv hålla revolvern stadigt och trycka av och skjuta en blykula genom sitt eget huvud.

Han klädde av sig i mörkret, rullade ned gardinen och kröp ned i bädden.

Nu skulle det alltså ske. Fanns det ingen möjlighet att skjuta upp det längre?

Åjo, ännu fanns det några glas madeira kvar i buteljen...

Och han tömde långsamt glas efter glas. Det hettande söta vinet höjde hans mod och kom honom att se allt i en annan dager än nyss. Vad var det för en löjlig inbillning, den som nyss hade plågat honom — att hans liv hade varit meningslöst och dåligt? Vårdagarna med Ellen, sommaren med Märta, nej, det kunde man sannerligen icke kalla meningslöst. Om det var meningslöst, vad skulle man då säga om dem, som förnöta sitt liv med att sitta i ett ämbetsverk eller på ett kontor, eller med att stå i en kateder och prata dumheter, som hans far till exempel? Nej, det var han som hade haft rätt, han hade icke levat som en dåre utan som en vis, och som en vis ämnade han dö!

Och med skälvande händer famlade han på täcket efter revolvern, reste sig i bädden, siktade på målfå mot sitt huvud och tryckte av.

Efter en stund återfick han medvetandet. Han trevade med båda händerna kring sitt huvud, men kunde icke känna något sår. Det var likväl något vått på kudden, det måste vara blod...

187

188

189

190

XV

Klockan slog tio i Adolf Fredrik, då konsul Arvidson gick in i det gamla förfallna hus, där Tomas Weber bodde. Värddinnan förklarade, att han troligen ännu sov, ty han brukade aldrig stiga upp så tidigt, och knackade ett par gånger sakta på hans dörr. Då ingen öppnade och intet svar hördes, vred konsuln själv om låset och steg in utan vidare. Det var mörkt därinne; genom en stor reva i den trasiga rullgardinen föll en strimma av decembermorgonens knappa dager in och belyste dammet på skrivbordet. Konsuln gick rakt fram till fönstret och rullade upp den blå gardinen så häftigt, att den skrällde till. Det gråbleka dagsljuset strömmade in, kallt och rått. Därefter tog han upp sin plånbok, letade fram den sönderskurna papperslappen och vände sig om mot soffan.

Tomas hade vaknat av skramlet med gardinen och reste sig häftigt upp i bädden med ögonen vidöppna.

Var han vaken, levde han? Ja, eftersom dagsljuset skrek honom i ögonen...

— God morgon, sade konsuln torrt.

Tomas stirrade på honom utan att svara. Han förstod ännu ingenting. Han kände ännu icke igen den främmande herrn, som stod mitt på golvet med något vitt papper i handen och letade efter en plats, där han kunde ställa sin hatt. Till slut satte han den på huvudet; det låg tjockt av damm överallt.

— God morgon, mumlade Tomas slutligen nästan i sömnen.

— Se här, fortfor konsuln i samma torra ton och kastade lapparna på nattduksbordet. Det är ett gammalt papper, som jag antar att du är glad åt att kunna bränna upp.

— Det är inte för din egen skull jag har löst in det, tillade han lågt, med skarp tonvikt.

Tomas låg med slutna ögon och teg. Han hade erinrat sig allt, och han förstod.

— Har du möjligtvis flera sådana papper ute i rörelsen?

— Nej.

— Hm. Ett är redan en smula för mycket.

Plötsligt slog det honom, att Tomas icke var sig lik. Det var något besynnerligt med hans utseende.

— Vad är det för en skråma du har fått på kindbenet... Hur har det gått till... Och kudden är också blodig.

Tomas tog med handen över kinden. Han kände sina fingrar glida över en hal klump av levrat blod.

Plötsligt erinrade han sig det misslyckade revolverskottet och rodnade skarpt. Kulan hade alltså bara skrubbat kinden...

— Du kan gärna gå upp och tvätta dig, det där ser otrevligt ut.

Konsuln tvärtystnade med ens: han hade trampat på ett föremål på golvet. En revolver... Vad skulle det betyda, det låg en revolver på golvet! Och åter betraktade han Tomas som låg mörkröd av blygsel och icke vågade öppna ögonen, och han kunde icke hindra, att han kände medlidande med honom. Han var ung, han hade kommit in i en eller annan labyrint och icke trott sig kunna finna vägen ut på något annat sätt. Så har han då fastnat för denna gamla utslitna metod... Och så går han och skjuter som en dumbom...

Konsuln hade småningom blivit förargad över sin egen sentimentalitet. Hans ena mungipa drogs ned till ett kallt och föraktfullt löje; han stötte till revolvern med foten, så att den for långt in under soffan, och gick utan ett ord.

Tomas låg ännu alltjämt med slutna ögon, och till sist somnade han om. Han drömde, att han var ute och gick i en skog, som liknade en park, och det gick en ung flicka vid hans sida. Hon hade en ljus klänning med tyllärmar, och i skärpet bar hon en knippa violer. Det var Märta, och likväl var det icke riktigt hon. Nej, det kunde icke vara hon... Icke hade Märta så gula tänder och så visnen hy, och aldrig var hennes löje så utmanande och lystet. Och likväl var det hon, ty det var hennes röst: tag mig om du kan! Och så började hon springa, men helt långsamt; hon sprang med små korta steg, och under tiden vände hon sig om oupphörligt och log och visade sina gula tänder. Hur det plågade honom, hennes löje! Men då hon bad, måste han ju följa... Och han ökade sina steg och låtsade springa och ansträngde sig att le på samma sätt som hon, men det var bara av artighet. Till sist sprang hon in i en boské av klippta häckar, och då hon kommit in, vände hon sig om och stack fram huvudet vid kanten av häcken och vinkade och log, och hon blinkade med ögonen på ett sätt, som Märta aldrig brukade göra. Men Tomas låtsade som om han icke såg henne och sprang förbi och vågade icke vända på huvudet. Plötsligt erinrade han sig, att han nödvändigt måste träffa Hall före klockan tre; var skulle han finna honom? Var det inte han som stod däruppe på kullen, vid det röda tornet av tegel? Jo, visst var det han... Och Tomas skyndade dit och klättrade upp för branten, och Hall vinkade åt honom med handen; men då han kom upp, såg han att det var tegelhandlaren. Det var för sent att vända om. Tegelhandlaren gick emot

honom med ett förbindligt ansiktsuttryck, skakade hans hand och började beklaga sig över en mängd förluster, som han hade gjort på senaste tiden. — Ursäkta, sade Tomas, jag har litet bråttom; jag skulle gå in här och köpa ett par handskar. Och han sköt upp en tung järndörr, som gnisslade på sina rostiga gångjärn, och gick in i tornet. Det var verkligen en handsbutik därinne; Tomas blev själv förvånad, ty han hade egentligen bara tagit handskarna till förevändning för att komma ifrån tegelhandlaren. — Jag skall be att få ett par röda handskar, sade han; i detsamma såg han, att det var Ellen, som stod bakom disken. — Jag säljer bara svarta handskar numera, svarade hon med ett ursäktande leende, ty jag har sorg. Jag gifte mig i går. — Jaså, svarade Tomas med det dämpade tonfall, som är vanligt vid kondoleansvisiter. — Min man är mycket snäll, fortfor Ellen, och han älskar mig verkligen; men han är puckelryggig. Med ens upptäckte Tomas, att Ellen icke hade något klänningsliv på sig; hon stod i korsetten med nakna armar. Blodet steg honom åt huvudet; med ett hopp sprang han över disken, drog henne tätt intill sig och började kyssa hennes armar och hals. — Nej, sade hon med ett skyggt, hjälplöst ögonkast, nej, ni hör ju att jag har sorg! Tomas släppte henne, det var mot hans vilja, men han kände att det var nödvändigt. Hon var verkligen också blek och förgråten och hade röda kanter kring ögonen. Och hon hade blivit gammal, han såg det nu... så gammal hon hade blivit... så gammal och visen...

195

Tomas spratt upp ur sömnen; det var någon som gick i dörren.

— Å, ligger du och sover ännu, är du alldeles tokig, eller är du sjuk?

Det var Greta.

— Mamma är så orolig för att du inte har kommit hem och ätit frukost i dag; hon bad mig gå upp och höra efter hur det är med dig. Hon säger att du var så märkvärdig i går afton.

196

Tomas drog en lång gäspning.

— Jag är strax färdig. Jag har försovit mig. Säg henne att jag kommer snart.

— Men var i Herrans namn har du varit med ditt kindben, har du varit i slagsmål? Du ser ut så att man kan bli skral!

— Jag föll omkull i trappan och stötte mig, mumlade Tomas.

— Då måste du allt ha varit bra lurvig...

Greta snokade fram och tillbaka i rummet, fick fatt i en handduk, doppade den i vatten och började tvätta av blodet från hans kind. Under tiden gick såret upp på nytt, och blodet började sippra fram, droppe efter droppe; Greta stod villrådig. Äntligen tog hon beslutsamt en tidning, rev av en stor remsa i marginalen, blötte den i vatten och plåstrade fast den längs över skråman. Därefter tog hon för säkerhets skull ännu en remsa och lade den i kors över den förra.

— Så där, nu är det bra.

— Tack, sade Tomas. Nu kan du gärna gå din väg, så är jag snart färdig.

— Har du tagit fram någon ren skjorta då, det är ju söndag i dag... sista söndagen före jul... Det är ett förskräckligt slarv, man skall alltid ta fram rent linne på lördagskvällarna, innan man går och lägger sig... Men det är sant, du var ju sned i går afton.

Greta drog ut en byrålåda och började riva om. Plötsligt brast hon i skratt.

197

— Nej, men vad är det här! En liten trumpet! Var har du fått fatt i den? Tu, tu-tu, tu-tu-tu!

Greta satte den för munnen och tutade av alla krafter, tills hon icke förmådde mera; hon kinkade av skratt. Därefter tog hon fram skjorta, strumpor och kalsonger och lade dem på täcket mitt för näsan på Tomas.

— Adjö, skynda dig nu...

I dörren stannade hon ännu en gång och sade lågt, med en helt annan och allvarligare röst än förut:

— Vet du vad, Tomas? Jag har fått en ny lifsuppfattning.

— Ä, drag på trissor, murrade Tomas. Jag visste inte av att du hade någon förut, tillade han leende.

Greta var redan i trappan.

Tomas låg och såg på snön, som föll därute. Det var ingen blåst, och den yrde icke längre. Den föll mjuk och vit och stor.

Han skulle alltså leva, och gå omkring bland de andra, som förut, och taga sin examen ju förr desto hellre, och bli en aktad man.

Kanhända skulle han också få en ny lifsuppfattning, liksom Greta. Ja, det kunde han i själva verket mycket väl behöva.

Men hur kom det sig, att han icke hade fått något brev från Märta, sedan hon reste? Brydde hon sig icke alls något om honom vidare?

198

Det var en obehaglig dröm... Han måste anstränga sig för att åter kunna se Märta för sitt inre öga så som hon var, utan gula tänder och utan drömmens underliga löje.

— Nej, han skulle upp och leva alltså, och börja på nytt. Hur skulle det vara om tjugu år? "Ett långt liv gör icke alltid människan bättre, utan förökar ofta skulden." Å, om tjugu år skulle han

kanhända småle åt alltsammans, då han någon gång kom att tänka på det. Det hade likväl varit en otrevligt tillblandad historia, och han hade icke någon lust att gå igenom den på nytt.

Lukten av rent linne stack honom i näsan, då han böt om skjorta, och ingav honom en nästan kittlande känsla av lifslust, oaktat han ännu kände sig sönderbråkad i hela kroppen. Huvudet värkte och benen kändes stela som pålar, och då han äntligen kom upp ur bädden, liknade han en ryttare, som mitt under någon alltför dumdristig ritt blivit kastad ur sadeln och därefter mödosamt reser sig för att med värkande lemmar återtaga färdens till fots, haltande, blodig och nedsölad av vägens smuts.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK FÖRVILLELSER ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this

agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work

or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project

Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.